H. F. Ewald

Bondebruden

Bibliotek 1800

H. F. Ewald

Bondebruden

Historisk roman fra det 15. århundrede

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af H. F. Ewald: *Bondebruden* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of H. F. Ewald: *Bondebruden* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

1. Syner

Nord for Limfjorden, helt oppe ved og nær ved hinanden ligger to af Jyllands ældste herregårde, Asdal og Odden. Almuen benævnede dem i gamle dage: Odden hin Olde og Asdal hin Bolde. Deraf syntes at fremgå, at Odden har været den ældste af de to gårde, Asdal den anseligste. Men hvordan det end forholder sig dermed, så har de sikkert begge i fordums tider været befæstede, dog mindre imod ydre fjender end imod indre. Hele middelalderen igennem var Vendsyssel jo oprørsåndens sande hjemstavn og vendelboerne hårdnakkede skattenægtere. Lige fra året 1086, da kong Knud den Hellige måtte flygte fra Vendsyssel og satte livet til, fordi han ville påtvinge folket tiendeskatten, og langt ind i det 15. århundrede, fulgte det ene oprør efter det andet, hver gang en myndig, ærgerrig eller ødsel konge krævede ekstraskat.

Dog var der i året 1440, på hvilket tidspunkt denne fortælling begynder, roligt i landet, men ikke fordi bønderne var blevet besejrede og undertvungne. De havde tværtimod i de sidste par år besejret kongens lensmænd og hærget landet langt syd på, mens kong Erik af Pommern mistede fodfæstet og til sidst flygtede ud af landet. Og den nyvalgte konge, Christoffer af Bayern, var så optaget af at befæste sin magt i Sverige, at han hidtil ikke havde fået stunder til at tage sig af de oprørske vendelboere.

Bønderne stod imidlertid rede til at genoptage kampen imod deres adelige undertrykkere, for skønt det væsentligt var en skattestrid mod kronen, havde bønderne dog nærmest at gøre

med kronens tjenere, de adelige lensmænd, som benyttede enhver lejlighed til at underkue dem. Og da det var rigsrådet og den høje adel, som havde fordrevet kong Erik og indsat kong Christoffer, så tænkte bønderne, at det sidste ville blive værre end det første, hvorfor de nu rejste kong Eriks fane og i det mindste gav det udseende af, at de ville byde kong Christoffers mænd spidsen. –

Asdal og Odden havde tidligere været adskilte og hver haft sine ejere, men først i århundredet var de blevet samlede på én hånd hos den rige hr. Anders Nielsen. Han tilhørte en anset og forhen talrig familie, der, som de fleste adelige familier i middelalderen, ikke brugte noget slægtsnavn, men som senere er blevet kaldt Panter, fordi den førte dette drabelige dyr i sit våben. Der var to linjer, en sjællandsk og en jysk, hvis stamfædres anseelse fremgår deraf, at de begge var giftet ind i den grevelige familie Gleichen på Rygen. Men den sjællandske linje var nær ved at uddø med den gamle barnløse hr. Niels Knudsen på Svanholm, og den jyske mandslinje var uddød med den omtalte hr. Anders Nielsen, som i året 1406 var gået til sine fædre. Men han havde efterladt sig en datter, fru Johanne, som nu sad på Asdal og rådede for alle de store ejendomme, som hendes fader havde efterladt hende, uagtet hun hverken var ugift eller enke. Hun var blevet meget tidligt gift og få år derefter enke, men hun havde hurtigt giftet sig igen og hendes anden mand, Niels Banner, var i live, men for tiden langt fra Danmark. Han var draget til det hellige land i selskab med sin broder Peder Eriksen, og det lod ikke til, at fru Johanne tog sig det nær. Med en mands stærke vilje styrede hun sit hus og sine egne godser og de len, som var hendes husbond betroede.

Uagtet deres forbindelse ikke havde været nogen hjertesag, blev ægteskabet dog ikke ulykkeligt. De levede roligt sammen i en række af år og avlede adskillige børn.

Men en uoverensstemmelse havde der dog fra første færd af været imellem dem. Fru Johanne havde fra sin slægt taget i arv hengivenhed for dronning Margrethe og kong Erik, hvorimod hr. Niels og hans slægt hørte til den gamle kongestammes modstandere. Fru Johanne så derfor mildt til bønderne, som rejste kong Eriks fane, og hun åbnede endogså sit hus for en af deres anførere, Henrik Tagesøn af ætten Reventlow, hvilket i høj grad vakte hendes husbonds vrede og bidrog til, at det ikke faldt ham så svært for en stund at forlade hjemmet.

Men efterhånden som bøndernes misgerninger på deres hærgningstog rygtedes, og da det viste sig, at den store hob af den ville adelen til livs, ingen øvrighed tåle over sig og ikke svare nogen skat, så skiftede fru Johanne sind og blev en ivrig modstanderske af bøndernes sag, for der gaves i landet ikke nogen mere ætstolt kvinde end hende. Og dog havde hun af naturen et varmt hjerte, og hendes ungdom var begyndt med et kærlighedseventyr. Det skulle ingen, som ikke vidste det, ane ved nu at betragte hendes ranke, stolte skikkelse og faste ansigtstræk. Det var også sjældent, at hendes fortidsminder blev levende og brød igennem det panserdække, som over tyve års oplevelser og erfaringer havde lagt om hendes hjerte. Dog kunne det ske, og om et af disse svage øjeblikke, som altid vakte strid i hendes hjerte og gjorde hende splidagtig med sig selv, vil vi nu fortælle.

En morgenstund i september måned 1440 sad hun i fruerstuen på Asdal med alle sine døtre og møer eller terner,

som havde hænderne fulde af arbejde. Nogle spandt på håndtene, andre vandt garn, strikkede eller brugte nålen, alt under tilsyn af Karen Madsdatter, fru Johannes kammerpige og meget betroede jomfru.

Hun var en fager og blomstrende pige på tyve år, kraftigt bygget og vel skabt, med sjæl i sine store blå øjne og smilehuller i de friske kinder, som ombølgedes af hendes gule hår. Det ansigt sagde meget, selv når hun ikke talte. Hendes klædedragt kunne ikke måle sig i stadselighed med husets døtres, men den viste dog, at hun stod et trin højere end de andre terner. Hendes blå klædes kjortel var af et finere stof, og det bælte, hun bar om livet, sammenholdtes af et temmelig kostbart gyldent spænde.

Jomfru Anne, fru Johannes ældste datter, der var nogle år yngre end Karen, så snarere ældre ud. Uskøn var hun ikke, men hendes træk var skarpe, hendes skikkelse mager og blikket fra hendes grå øjne hvast, især når hun så på Karen. Den myndighed, der var tillagt Karen, mishagede hende åbenbart, for hun gav nu og da ternerne befalinger, som var Karens stik modsatte, hvad denne dog tålmodigt fandt sig i.

Fruen tog ikke del i arbejdet. Hun sad for sig selv i en hyndestol i den øverste ende af stuen med en lille tavle i sin hånd, hvorpå hun opskrev tal. Dog lod hun af og til blikket glide ned ad pigernes række, som om hun iagttog deres færd, men hun hørte åbenbart ikke, hvad der blev talt, for ellers ville hun ved flere lejligheder have grebet ind med sin husmoderlige myndighed. Hendes tanker var langt borte, til stor skade for det regnskab, som hun var i færd med at opgøre. Pigerne skønnede det og benyttede sig af det, men ingen af dem anede, hvor de

tanker bar hen, eller hvad der havde givet dem den retning, de tog. Karen omtalte på foranledning af en af pigerne, at det var Sankt Mauritius dag, den 22. september. Da fæstede fru Johanne sit blik på hende og blev siddende som i drømme, mens tavlen sank ned i hendes skød.

Sankt Mauritius dag var en mærkedag i hendes liv, og mindet om den dag drog hendes tanker tilbage til hendes bevægede, skæbnesvangre ungdom. Det var naturligvis sket før, men stedse sjældnere og længe ikke så levende, som i dette øjeblik. Årsagen var den, at Karen i det samme så hen for sig med et strålende smil. Hvorfor Karen var så glad, det vidste hendes frue ikke, men som hun sad der med det smil på læben mindede hun levende om sin for længst hensovede moder, fru Inger Jensdatter Dyre, som havde været fru Johannes legesøster og dyrebare veninde. Så førte da mindernes genius ved det smil på Karens friske læber fru Johannes tanker tilbage til hendes ungdoms glæder og smerter. En række syner drog forbi hendes indre blik, men i broget blanding og ikke i den orden, i hvilken begivenhederne foregik og som de nu skal blive fortalt.

Fru Johannes fader døde, da hun var fire år gammel. Hun huskede naturligvis ikke meget om ham, men havde dog bevaret det indtryk af hans væsen, at han var en god og venlig mand. Til at skærpe hendes hukommelse bidrog meget det omslag, som nu foregik i hendes tilværelse, for hendes moder, fru Ide Lydersdatter af slægten Holk, som var meget yngre end hendes fader og hans anden hustru, giftede sig snart med en ung mand, hr. Lyder Kabel fra Lolland, og han blev ikke nogen god stedfader og formynder for Johanne. Da hr. Anders Nielsens første ægteskab med Regitze Lunge havde været

barnløst, blev Johanne eneste arving til faderens rigdomme. Men stedfaderen var rådelysten og pengegrisk, fru Ide kunne ikke hamle op med ham, og han tilrev sig da myndigheden både over godset og steddatteren. Dog gik det ikke af uden sammenstød mellem ægtefolkene, og Johanne havde en levende erindring om de trætter og skænderier, hun var opvokset under.

En trøst for hende i barndomsårene var dog den jævnaldrende Ingerd Jensdatter af ætten Dyre, som var kommet til Asdal allerede da Johanne kun var tre år gammel, altså i hendes faders levetid. Ingers fader, hr. Jens, boede på Tirsbæk helt nede ved Vejle, men han havde ejendomme på Mors og i Thy, og der mødtes han undertiden med sin gamle ven, Anders Nielsen af Asdal, som også ejede strøgods i de egne. Da så hans hustru døde, gav han det sidstfødte barn i fru Ides hænder og sendte det til Asdal, hvor det var så meget mere velkomment, som fru Ide ønskede selskab til sin egen lille datter. Der blev så Ingerd, indtil hun var seksten år, da blev hun kaldt hjem.

Johanne var dengang kun lidt over fjorten år, men betragtedes dog, lige så vel som hendes veninde, som en giftefærdig jomfru. Der indfandt sig da også bejlere, men hr. Lyder afviste dem alle, snart under det ene, snart under det andet påskud. Han kunne ikke bekvemme sig til at slippe taget og give rådigheden over sin steddatters og myndlings godser fra sig.

Men omsider meldte der sig en bejler, som det ikke var så ganske let at afvise, nemlig Bonde Jensen, arvingen til hovedgården Torp oppe i Thy. Han hørte til den gamle Due-æt, hans fader, hr. Jens, var anset, rigets hofmester og kong Eriks tro mand. Det var altså en fuldkommen jævnbyrdig bejler, men

han var rigtignok ikke nær så rig som jomfruen, og på grund af denne ulighed i formuevilkår blev han dog sluttelig afvist.

Johanne fik ikke talt mange ord med Bonde Due, men hun så dog nok af ham til skønne, at han var en yngling med et venligt, ligeligt og muntert sind. Hun blev da meget opbragt på sin stedfader, fordi han havde vist Bonde vintervejen, og da fru Ide i denne sag stod på datterens side, gav det anledning til heftige optrin. Johanne truede endog med at løbe sin vej, og enden på det blev da, at hr. Lyder lod hende spærre inde.

Da skete det, at Ingerds broder Iver kom til Asdal, og nu fik Johanne for første gang siden skilsmissen efterretninger fra sin kære veninde, og de var meget mærkelige. Hun havde nemlig givet sin tro til en ufri mand, Matthias Torbernsøn. Rigtignok tilhørte han en gammel slægt, som havde ført et vildsvinehoved i sit våben, og den var måske ældre end både Dyrernes og Duernes, men de store udskrivninger ved kong Eriks krige i Sønderjylland gik over Torbens evne. Han havde derfor opgivet adelskabet og var nu slet og ret bonde, og hans søn var da heller ikke andet. Dog ejede de blandt andet den lille hovedgård Slette i Hjortdal sogn oppe ved Stranden og var altså velhavende selvejerbønder. I øvrigt skildrede Iver Jensen Matthias, eller Mads, hvad han oftest blev kaldt, som en smuk og høvisk mand, så at han nok kunne forstå, at hans søster havde kastet sine øjne på ham; hun traf ham på Ullerup eller Wollerup, som var den nordligste af de gårde, hendes fader ejede i Thy, og hvor Mathias var blevet antaget som gårdfoged.

Således var han og Ingerd kommet i berørelse med hinanden, men gamle hr. Jens blev jo ikke glad ved at erfare, hvilken vending forholdet havde taget. Dog elskede han sin eneste

datter højt, og da hun erklærede, at hun hellere ville dø, end ægte nogen anden mand end Matthias Torbernsøn, så gav hendes fader omsider sit samtykke til forbindelsen. Ægteskaber mellem adelige og bondefødte personer var heller ikke dengang ganske uhørte, skønt sjældne når det gjaldt individer af en så stor og anset slægt som Dyrerne.

Brylluppet skulle så stå nede på Tirsbæk; men nu erfarede hr. Jens til sin ærgrelse, at næsten ingen af frænderne ville overvære det. Under forskellige påskud undskyldte de sig, og ingen af frænkerne ville rede eller pynte bruden.

Hr. Jens bestemte da, at brylluppet skulle stå oppe på Wollerup og foregå i al stilhed.

Der drog de altså op, men Ingerd sørgede over, at hendes bryllup skulle blive så æreløst, og derfor havde hun formået sin broder til at drage over til Asdal og indbyde herskabet der.

Hun håbede, at hendes fordums plejemoder eller i det mindste Johanne ville komme og rede hende som brud.

Dette var altså Iver Dyres ærinde, som vakte stor forundring på Asdal og hos hr. Lyder Kabel selv afgjort mishag. Han undskyldte sig altså og brugte som påskud for sin hustrus og steddatterens vedkommende besværlighederne ved den lange rejse. Men fru Ide selv afviste ikke indbydelsen så bestemt, og Johanne kunne ikke skjule sin jublende glæde ved udsigten til at slippe fra Asdal og gense sin dyrebare veninde. At Ingerd havde valgt en ufri mand, forundrede hende nok, men gjorde dog ikke noget stærkt indtryk på hendes unge, af standsfordomme endnu kun lidet berørte sind.

Da Iver Dyre mærkede, at han havde kvinderne på sin side, hastede han ikke med at drage bort, men blev på Asdal i over en

uge, i det håb, at hr. Lyder kunne betænke sig. Men denne herre var af de stædige, som aldrig opgiver et fattet forsæt, og intet kunne være hans aristokratiske følelse mere imod, end ved sin og sin hustrus nærværelse at godkende en så ulige forbindelse som Ingerd Dyres med Mads Torbernsøn. Der ville altså næppe være blevet noget af den rejse, hvis ikke et uventet besøg havde klaret sagen.

Johannes faster, eller rettere sagt hendes faders søskendebarn, fru Ide Lavesdatter fra Klausholm, indtraf netop i de dage til Asdal med sin unge søn, Esge Brok. Hun havde tidligere af og til aflagt besøg på Asdal, men i de senere år levet stille og tilbagetrukket, nemlig siden hun var blevet enke ved sin husbond, Jens Broks voldsomme død. Han var raget i strid med Jens Løvenbalk til Avensbjerg og var blevet dræbt af ham. De Brokker plejede ellers at overvinde deres modstandere, hvorfor dette nederlag harmede slægten svært, uagtet drabsmanden havde måttet give al mulig oprejsning og betale svære bøder. Men særligt havde drabet af faderen forbitret sønnens sind og gjort ham endnu mere myndig og barsk, end han var af naturen, og dog havde han i den retning meget at slægte på.

Esge havde fyldt sit sekstende år og var blevet gjort værgagtig. Han optrådte derfor med en voksen mands dristighed og gav sig straks i lag med Johanne. Men hans moder lagde heller ikke skjul på, hvad hendes mening var med at føre sønnen til Asdal. Hun sagde det ligefrem til hr. Lyder, at hun ville skaffe sin søn en god hustru og hun fandt ingen bedre end den rige arving til Asdal.

Der kom hr. Lyder i klemme, for at afvise et tilbud fra de rige og mægtige Brokker, det var så sin sag, og det var ingen spas at komme på kant med dem. Han gav altså sit samtykke, og hans hustru gjorde ingen indvending mod det. Johanne blev altså lovet bort, som det hed, men hun viste en så afgjort uvilje imod den barske bejler, at det alligevel så temmelig håbløst ud for ham. Men hans snilde moder vidste at hitte på råd, for da hun hørte om indbydelsen til Wollerup, og at Johanne havde stor lyst til den fart, sagde hun til hr. Lyder:

"lad hende kun rejse! Jeg vil, om I så synes, selv ledsage hende. Ingerds fader var en god ven af min husbond, så at det vil fornøje ham at se mig og trøste ham lidt for frændernes modvilje. Jeg skal vogte på Johanne, som var hun mit eget barn, og Esge vil være hende til opvartning på rejsen, og så slår jeg for, at når det stakkels bryllup er gjort, da følger hun med os til Klausholm og bliver der for det første. Der vil Esge have hende for sig selv, hun vil vænne sig til ham, og da vil det nok gå."

Hr. Lyder fandt, at dette var klogt udtænkt, og hans hustru gjorde ingen indvending imod det. Sandt at sige var det dem en lettelse at blive datteren kvit for en stund. Og Johanne higede kun efter at komme bort fra hjemmet og nyde større frihed. Om den hemmelige artikel i aftalen med sin faster, at hun skulle føres til Klausholm, havde hun jo ingen anelse.

Hun modtog altså tilbuddet med glæde, og et par dage efter gik rejsen for sig.

Ved minderne om selve rejsen og Esge Broks nærgående og pinlige opvartning dvælede fru Johanne ikke; hvad der senere skete havde lagt et slør over alt det. Men hvad der stod levende for hendes erindring, det var den hjertelige modtagelse, hun fik

af Ingerd og hendes forældre, og den herlige frihed, hun nød i de dage, som gik forud for Ingerds bryllup, idet hun vandrede alene med sin veninde i lunden ved gården, mens Iver fartede med Esge Brok ud på jagt og fiskeri.

At han gjorde det med forsæt, og at der stak et komplot under det, anede Johanne ikke, førend en morgenstund, da hun og Ingerd sad på en græsbænk i lunden, to unge mænd pludselig trådte frem af krattet og nærmede sig dem. Den ene var Ingerds hjertenskær, den anden Bonde Due, hvis tilsynekomst fik Johannes hjerte til at banke.

"Er du nu glad?" spurgte Ingerd sin veninde smilende.

Johanne mindedes endnu, så mange år efter, levende den blandede følelse af fryd, skræk og forvirring, som i hint øjeblik greb hende. Det var en fuldstændig overrumpling. Vel vidste hun, at Duernes gård Torp kun lå et par mile fra Wollerup, men Iver havde forsikret hendes stedfader om, at der ikke herskede venskab eller fandt nogen omgang sted mellem herskaberne på Torp og Wollerup, og det var også sandt for de gamles vedkommende, men ikke ganske for de unges. Men selv om hr. Lyder havde vidst dette, ville han dog ikke have tænkt sig muligheden af, at Bonde Due efter den grundige afvisning, han havde fået, ville kunne bekvemme sig til at komme igen og forny sin bejlen. Desuden var Johanne med sin faster ved sin side og bevogtet af Esge Brok i sikre hænder – og dog stod nu Bonde Due der, der var ingen mellem ham og den jomfru, til hvem hans hu stod, og foruden den venlige Ingerd ingen andre vidner til, hvad han havde at sige hende, end skovens fugle. Hun erindrede endnu grant de første ord, som faldt.

"Ser I mig gerne, lille jomfru?" spurgte han med et lyst smil og et kækt blik.

"Hjertens gerne!" svarede hun med barnlig oprigtighed og glæde, og så gik samtalen af sig selv. Hun fik at vide, at han ikke alene var gode venner med Iver, men også havde kendt Mathias Torbernsøn fra barnsben af. Hjulpet af dem havde han vovet sig hid, og nu tog det en sådan fart med elskovsrusen, at inden de skiltes, gav hun ham sin tro, og pagten blev beseglet med et kys. Men pludseligt rev Johanne sig løs og udbrød:

"Ved I, at Esge Brok er her?"

"Ja vel," svarede Bonde Due med stor sindsro, "men både for ham og hans moder er vi sikre i nogle dage. Han kommer ikke med til brudefærden i morgen, al den stund han i morges forvred sin fod på jagten, og hans moder sidder hos ham og plejer ham. Jeg er ellers ikke ræd for den hvalp, men dog må jeg tilstå, at lykken der har været os god. Lad os nu, mit hjerte, gribe til og nytte lejligheden, mens den er der."

"Hvortil?" spurgte Johanne ængsteligt.

"Nå, nå," svarede Bonde Due småleende, "I skal blot lidt op at age."

"I vil voldføre mig?" udbrød Johanne forskrækket. "Hvorhen?"

"Til det bedste og sikreste sted, jeg kender, min fædrenegård."

Og nu fik hun at vide, at både hans fader og hans stedmoder vidste, hvad han havde i sinde og billigede det, når det kunne ske med det gode og jomfruen selv samtykkede deri. Desuden undte de hendes hovmodige stedfader denne ydmygelse.

"Min fader," sagde han til sidst, "ønskede mig en god og rig brud, men, lille jomfru, da jeg havde stået åsyn til åsyn med

eder, da skønnede jeg, at eders person er mere værd, end eders gods."

"O," udbrød Johanne med barnlig ivrighed, "alt mit gods skal være eder vel undt."

Det svar havde hun senere i en modnere alder tænkt på og undret sig over. Siden havde hun fået sit gods for kært til, at hun kunne sige sligt, men hendes barndom afsluttedes jo egentlig ikke førend med hendes første ægteskab.

Bortførelsen gik for sig på Sankt Mauritius' dag på en snild måde. Ingerd foregav, at hun ville se til sin gamle amme, som lå syg i Hillerslev, hun tog Johanne med, Mads Torbernsøn besørgede kørekarlen drukken under bordet, Bonde Due krøb i karlens klæder og agerede kusk. Først da de var kommet afsted og Bonde Due vendte sig om, skønnede Johanne, hvad det gjaldt.

"Nå, jomfru Johanne," spurgte så Bonde Due, "skal rejsen så gå til Torp?"

"I Jesu navn, lad det ske!" svarede Johanne, idet hun fo'r sammen.

"Og du løber herfra uden dine stadsklæder og smykker?" udbrød Ingerd, idet hun lo. "Men se, jeg har tænkt på det, det er her alt sammen," og så pegede hun på en stor bylt, som lå under sædet. "Nu kan jeg gøre gengæld for den tjeneste, du viste mig i går og rede dig til brud på Torp, for efter dette må dit bryllup stå snarest."

Og det skete også virkelig til trods for faster Ides og hr. Lyders forbitrelse. Men alt hvad der fulgte efter, gled forbi fru Johannes erindring som i tåge. Med et suk lod hun mindet om sit første ægteskab fare. Det var lige så kort, som det var

lykkeligt. Allerede tre år efter, 1419, faldt Bonde Due under kong Eriks felttog på Femern, og da hans fader, gamle hr. Jens, kort efter døde, stod fru Johanne ganske alene og hjemfalden til hendes stedfaders værgemål. Og for at undgå den kalamitet, kastede hun sig i armene på den første bejler, som meldte sig, og det var hendes nuværende husbond, Niels Andersen Banner.

Nu først begyndte hun at udvikle sig til at blive den selvstændige og viljestærke kvinde, hun nu var, og hendes syn på livet forandredes efterhånden. Hun levede under vanskelige forhold, men hidtil havde hun hævdet sin stilling som den rådende.

Der var splid i hendes hus, for hendes søn af første ægteskab, Mikkel Due, forligedes ikke godt hverken med sin stedfader eller med sine halvsøskende, navnlig ikke med den ældste, Anne Banner, som nu var en pige på tyve år.

Og så var der Karen, Ingerd Dyres eneste barn, som havde haft den vanskæbne at miste sin moder, da hun var fire år gammel. Fru Johanne havde, da hun forlod Torp for at drage tilbage til Asdal, set ind på Slettegård og der fundet sin veninde på sygelejet og bekymret for sin lille datters skæbne, hvis hun døde. Da havde fru Johanne trøstet den syge ved at love hende, at hvis hun døde, ville hun tage Karen til sig og behandle hende som en af sine egne børn. Og Karens fader havde billiget det, da han mente, det ville i enhver henseende være til datterens fordel.

Det var tanken om dette løfte, der så underligt kom over fru Johanne i denne stund, og nævnelsen af dagens navn fremdrog mindernes række og erindrede hende om, hvad hun skyldte Karens moder. Havde hun holdt løftet? Ja og nej. Hun havde

behandlet Karen godt, men visselig ikke stillet hende på lige fod med sine egne døtre. Hun var vel ikke blevet behandlet som en simpel tjenestepige, men dog som en mø, det vil sige en tjenende jomfru, en kammerpige, som fruen brugte til sin personlige opvartning. Hun blev altså yndet af sin frue, men husets døtre var i høj grad skinsyge på hende, ringeagtede hende, fordi hun var en ufri mands datter og benyttede enhver lejlighed til at ydmyge hende. Fru Johanne så det ikke alt sammen, skønt dog nok til, at hun burde være skredet ind, men årsagen til, at hun undlod det, var den, at hun var blevet gjort opmærksom på, at hendes ældste søn, Mikkel Due, syntes at have et godt øje til Karen. Tanken om at få en ufri kvinde til sønnekone var hendes ætstolte sind hårdt imod, så forskellig var den otte og trediveårige Johanne fra den fjortenårige, der med glæde havde redet sin veninde Ingerd til brud, da denne ægtede en ufri mand.

Men hun var også blevet styrket i sin stolthed og forhærdet af sin første mands søster, Mette Due og hendes gemal, der ingen anden var end stedfaderen, den myndige hr. Lyder Kabel. Så besynderligt var det nemlig gået, at da hendes moder, fru Ide, var død, havde den meget yngre hr. Lyder ægtet Bonde Dues søster, så nu var han blevet hendes svoger, og da han var gode venner med hendes gemal, hr. Niels, kom han hende undertiden nær nok på livet og blandede sig i familiens anliggender. Men værst var dog den hovmodige fru Mette, som havde fattet et formeligt nag til Karen, fordi denne nogle gange med held havde sat hende stolen for døren.

Pludselig blev fru Johanne vækket af de dybe tanker, hvori opgørelsen af hendes samvittigheds regnskab havde nedsænket

hende, mens hun lod husholdningsregnskabet ligge. Der lød larm og hundeglam i gården, hun fo'r sammen, og Karen sprang op og så ud. "Du skal se, at Mikkel er i farvandet, og at hun der ved noget om det," hviskede jomfru Anne til sin søster Ide, som sad ved siden af hende.

Og enten nu Karen vidste noget om det, eller ikke, så forholdt det sig dog så. Men der var ikke noget overraskende i det, fordi Mikkel, uagtet han egentlig boede på sin fædrenegård Torp, hvor hans faders stedmoder, der endnu var i live, styrede hans hus, dog af og til kom over til Odden for efter hans moders ønske under hr. Niels' fraværelse at se gårdfogeden der på fingrene. Derfor kom han også nærmest nu, men hvad der vakte fru Johannes forundring og mishag, var at han kom i selskab med bondevennen og oprøreren Henrik Tagesøn, som begærede at hilse på hende. Det havde hun mindst af alt ventet. Pinligt måtte for hende gensynet med den mand være, som i sin tid havde været hendes første ægtefælles meningsfælle og ven og for ikke længe siden i hendes øjne havde været en ridderlig helt, udmærket ved urokkelig troskab mod sin landflygtige herre, kong Erik. Følelsen af al tings omskiftelighed, og at hun selv havde været den lov underkastet, greb hende, men hun tog sig sammen og gik ud i hallen for at tage imod den uvelkomne gæst.

2. Store planer

Henrik Tagesøns tilsynekomst var fru Johanne dobbelt uvelkommen, fordi han havde ytret tilbøjelighed for husets ældste datter Anne og ikke fra først af var blevet helt afvist. I og for sig måtte han jo også være velkommen som dattermand, for han var både af høj byrd og velstående. Hans fader hørte til den gamle slægt Reventlows fynske linje og i hans moders årer flød Hvidernes blod. Hr. Tage Henriksen havde nemlig ægtet jomfru Ingeborg, datter af Anders Ovesøn Hvide og Else Krognos, og derved fik sønnerne Henrik og Ove part i Hvidernes gamle ejendom, Bjørnsholm på Mols. Men der fandt Henrik Tagesøn intet tilhold, for hans moder, fru Ingeborg havde giftet sig igen og ægtet den rige og ansete hr. Otte Nielsen Rosenkrantz, der siden som rigets hofmester kom til at spille så fremragende en rolle og allerede var den øverste i rigets råd. Men han var en afgjort fjende af kong Erik og lige så hadsk mod enhver, der tog den fordrevne konges parti, som hr. Lyder Kabel. I disse to herrers øjne var Henrik Tagesøn en ligefrem oprører, og derfor var han lige så ilde set på Bjørnsholm, som nu på Asdal. Og da han ikke havde giftet sig og sat bo, var han hjemløs og førte et omflakkende liv.

De eneste steder, hvor han fandt tilhold, var Vingegård ved Tjele, som hans broder Ove havde tilgiftet sig og levede der roligt med sin hustru, Anne Juul, og han delte ikke sin ældre broders høje, ærgerrige stræben. Dernæst Torp, hvor han allerhelst dvælede, dels på grund af de lyse minder fra Bonde Dues tid, dels fordi oldemoder, som gamle fru Ane Jensdatter

kaldtes, var ham god. Således fik han en afgørende indflydelse på unge Mikkels udvikling, så at denne gik i sin hensovede faders spor og til sidst ganske blev vundet for kong Eriks og bøndernes sag.

De kom nu begge fra Torp, hvor Henrik Tagesøn havde tilbragt nogen tid, efter at han havde rejst omkring i landet for at vinde tilhængere, og nu ville han gøre et sidste forsøg med fru Johanne, skønt Mikkel spåede ham kun ringe held med det.

"Nå, det vil blive værst for hende selv," sagde Henrik med den urokkelige tro på sin egen dygtighed og den sag, der havde gjort ham til den mand, han var.

Mens Mikkel gav sig ærinde i laden og stalden, gik Henrik alene op i hallen, hvor han fandt fru Johanne siddende i sin hyndestol, rede til at modtage ham. Han havde nemlig for en sikkerheds skyld ladet sig melde ved hushovmesteren og fået det svar, at fruen ville modtage ham der.

Frejdigt trådte han ind, og det kendtes på udtrykket i fru Johannes åsyn, at hun ikke blev ubevæget ved at gense hans kraftige, statelige skikkelse og føle hans både kloge og ildfulde blik hvile på sig. Men straks spredte et indtagende smil den alvor, som hvilede over hans åsyn ved indtrædelsen, han trådte nærmere og hilste med megen anstand. Ikke for intet havde han været kong Eriks hofsinde, og uagtet han nu var en mand på over fyrre år, var hofskikken ikke gået af ham endnu.

"I havde nok mindst ventet at se mig, ædle frue," sagde han, idet han så op med et spørgende blik.

"Unægtelig," svarede hun, men tilføjede venligt, "dog siden I nu engang er her, så tag sæde og beret mig, hvorledes I selv,

eders gode broder Ove og hans hustru lider. I kommer vel fra Vingegård?"

"Ja, der har jeg været, men sidst kommer jeg fra Torp i følge med Mikkel, som er her, men han gav sig i snak med gårdfogeden, og så gik jeg alene herop. Ellers har jeg flakket viden om i kong Eriks ærinde, men det er ikke noget for eders øren nu, da I er anderledes til sinds, end I var forhen."

"Nej, Henrik, lad mig helst blive uden for eders store planer. Eders broder går vel heller ikke med til det?"

"Ingenlunde," svarede Henrik. "Ove og hans hustru, de har kun sans for deres stude, svin og korn."

"Det har de vel dog," bemærkede fru Johanne i en skarp tone, "men eders broder vil ikke knække sin hals på en håbløs sag. Gør som Ove, sæt bo, tag eder en hustru og hold eder stille!"

"Det råd lyder som spot i mine øren, når det kommer fra eder, " svarede Henrik Tagesøn i en bitter tone, "eftersom I selv har modsat eder, at den jomfru blev mig givet, til hvem min hu stod."

"Hvad, tænker I endnu på Anne!"

"Visselig gør jeg det, kære frue! Jeg er kommet i dag for at få sluttelig svar og besked af eder."

"Men I må da kunne sige eder selv," svarede fru Johanne i en utålmodig tone, "at det kan I ikke få af mig. Sagen afhænger af Annes fader. I må vente, indtil min husbond kommer hjem."

"Å hvad, kære frue, I har ikke været så betænkelig i andre sager. Siden eders husbond drog bort, har I gjort al ting egenmægtigt af, om Mikkel da ikke lyver."

"Ej, ej!" udbrød fru Johanne med et spotsk smil, "så I har holdt samråd med min søn og udspurgt ham om min gøren og

laden! Nå, deraf er I ikke blevet meget klog, eftersom jeg ikke har misbrugt min myndighed, hverken afhændet nogen gård, eller lovet nogen af mine døtre bort. Men jeg vil gå ærligt til værks og tilstå, at selv om jeg havde turdet, ville jeg ikke have gjort det."

"Sålunde lød ikke eders tale fra først af," udbrød Henrik heftigt.

"Nej, for den gang var I ikke kommet så dybt i med bønderne, og jeg havde tænkt mig, at I ville have skilt eder fra dem, da det viste sig, at målet ingenlunde var at genindsætte vor kære fordrevne herre, men at afskaffe alt herskab og ganske fritages for skat. Anderledes kan deres mening ikke være, således som de har hærget landet, myrdet, skændt og brændt. De ville være herrer, og alle gode mænd skulle nedtrykkes til at være deres tjenere, men på den vis må riget gå under."

"Det er en svær beskyldning, I der rejser mod bønderne," svarede Henrik roligt og fast. "Men jeg kan forsikre eder om, at skønt der findes misgerningsmænd blandt bønderne, så dog ikke flere end blandt de gode mænd. Heller ikke farer disse mere lempeligt frem, når de fører krig. Og bønderne har hidtil ikke hærget i deres hjemstavn. Ingen af eders gårde er blevet hærgede."

"Ja," udbrød fru Johanne, "jeg må prise min lykke, at jeg er en vendelbokvinde, men mon det frier mig, når det næste gang går løs? Jeg håber endnu, at det vil blive undgået, ikke alene for min og mine liges skyld, men også for eders og bøndernes skyld. Rigets råd og alle gode mænd står nu omkring kong Christoffer som en mur, og det vil blive farligt at løbe panden mod den."

"Nå," svarede Henrik koldsindigt, "der er dog huller i den mur. Der sidder gamle Axel Thott ovre på Varberg, Peder Bille på Lyngbygård i Skåne, så og Peder Okse på Krogen og Iver Dyre på Korsør – alle disse har holdt deres ed til kong Erik og er blevet ham tro. "

"Ak, Henrik, de hjælpere er vidt spredte og langt borte, men længst borte er kong Erik selv. Lad ham komme til stede og stille sig i spidsen for sine tilhængere, da ville der være mening i tingen, men nu?"

"Lid på, at han vil komme," svarede Henrik fortrøstningsfuldt, "men ikke førend vi har skaffet ham fast grund under fødderne og øjeblikket er gunstigt. Og det vil nok nås. Vi har mægtigere hjælpere end I drømmer om, men hvad gavner det at tale med eder derom? Hellere vil jeg minde eder om eders gode første husbond, hvis sjæl nu længe har været hos Gud. Havde han endnu været i live, da ville han sikkert have stået på samme side, som jeg, først fordi han var kong Erik oprigtigt hengiven, dernæst fordi han var en god og billigt tænkende mand, som aldrig fortrykte sine undergivne. Han ville have skønnet, at den hele uret ingenlunde er på bondens side og at bonden ofte er blevet skammeligt forurettet, så at det er med god grund, at han har grebet til våben for at værne om sine rettigheder. Men eders nuværende husbond har et andet sind, og hører han end ikke til de værste, så har han dog mangen hård og uretfærdig handling på sin samvittighed. Det kendes på eder, ædle frue, at I har levet sammen med ham i over tyve år – tilgiv mig, at jeg siger det!"

"Nå, Henrik," sagde fru Johanne roligt og med et stolt smil, "i denne afskedsstund, da I gør op med mig, skal I have frit sprog.

Lidet vigtigt er det nu for mig, hvad dom I fælder over mig, men jeg vil dog sige eder, at I tager fejl. Mit tankesæt er ikke skabt af min nuværende husbond, hvem jeg også kalder god, men fremvokset af mit eget indre under tidernes påvirkning. Og det tør jeg nok sige, at havde min første kære husbond end været i live, da ville han, belært af erfaringen, have fået bedre forstand end I og ikke sat alt på spil for en konges skyld, som, hvor god og huldsalig han end kunne være, dog med sit uduelige regimente og sin egenrådighed har bragt alt i forvirring."

"Jeg vil ikke strides med eder om det," sagde Henrik, idet han afvisende løftede hånden, "men hellere give eder svar på det, I før sagde, at når gode mænd undertrykkes, da vil riget gå under. Jeg frygter, i modsætning til eder, at det snarere vil ske, når almuen bliver mishandlet og forkuet, for bonden er dog landets marv, af ham nærer vi os, og berøver vi ham al frihed, da lægges landet øde."

"Så I mener virkelig, at bønder egner sig til at styre land og rige?"

"Ja, de bedste af dem. Lad os ikke hovmode os alt for meget, men mindes, at fra først af er vi dog alle kommet af bonderod."

"Ej hør!" udbrød fru Johanne, idet hun slog hænderne sammen. "Hvor I er blevet vis ved at færdes blandt bønder. I har ret, Adam var vor alles fælles fader, og skal vi regne så langt som op til ham, da bliver vi alle lige. Ja, jeg er ikke lærd nok til at udlægge alt det for eder, men det tykkes mig uundgåeligt, at der siden blev forskel og at, hvad der fra først af havde været en liden plante, blev et stort og mægtigt træ."

"Såmænd, den lignelse er ikke ilde, men jeg vil føje til, at intet træ er så stort og mægtigt, at øksen ikke kan fælde det eller stormen ikke knække det. Med andre ord, kære frue, betænk bøndernes store magt for tiden. Hertug Christoffer, som I kalder konge, har ingen hær rede, og her er nu ingen anden befalingsmand norden for fjorden, end bondeplageren hr. Esge Brok, som sidder på Ålborghus med et par hundrede landsknægte, mens vi er mindst tyve tusinde mand. Hvad kan hr. Esge stille op imod en så vældig overmagt? Skøn da, hvorledes det vil gå eder og eders gods, når det atter bryder løs, hvis I ikke går med bønderne!"

"Og I skal vel være fører for denne vældige hær?"

"Efter al sandsynlighed ja, men flere gode mænd vil stå ved min side, blandt andre eders egen søn."

"Det vil jeg dog først se, Henrik Tagesøn!"

"I skal få det at se, frue, og det er en grund mere til, at I gør fælles sag med os. Giv mig eders datter, og I vil blive bjærget, for I vil da i mig have en tro ven og beskærmer. Ingen skal da røre eder, eller noget, som eders er, hverken godser eller len."

Fru Johanne rejste sig, rettede sin anselige skikkelse og svarede med et stolt smil:

"Jeg takker eder for det gode tilbud, mægtige herre, men vid, at kommer jeg i fare, da vil jeg værge for mig til det yderste, og jeg har mere end én stærk borg, hvor jeg kan hytte mig. Hellere vil jeg gå til grunde end befatte mig med dette skammelige oprør."

"Betænk eder vel, ædle frue. Jeg har fornemmelig eder og eders børns vel for øje. Og for at åbne en mulighed for enighed

imellem os, vil jeg bede eder om én ting – lad mig komme til orde med eders datter og få min dom af hendes egen mund."

Fru Johanne studsede, tænkte et øjeblik efter, men sagde så:

"Nå, det er vel bedst at det sker, for at vi kan komme ganske til ende med denne sag. Men I vil kun få ringe glæde af det, for hun mener ved Guds moder ligesom jeg, at vi ikke er kommet af bonderod."

Derpå gik hun ud af hallen og Henrik måtte vente en god stund, men endelig åbnedes døren og Anne trådte ind. Han gik hende frimodigt i møde, for han havde jo kendt hende fra hun var barn, skønt han rigtignok ikke havde vekslet mange ord med hende i de sidste par år.

"Hjertens tak, fordi I kom, kære jomfru Anne!" sagde han, idet han greb hendes hånd, som hun vel lod ham tage, men trak den dog straks til sig igen.

"Nødigt ville jeg gå herfra uden at have fået min dom af eders egen mund. I ved jo, hvad det gælder, og eders moder var mig fra først af god, men nu har hun skiftet sind. Min hu står dog lige fuldt til eder, og jeg beder eder om at give mig eders tro. Eders moder har vel sagt eder, hvorledes min stilling er. Jeg er nu en mægtig mand og kan om føje tid blive det end mere. I kan trygt give eder i min varetægt. Det vil gavne også eders moder, når fejden går løs og bønderne kommer over eder."

"Spar de mange ord, Henrik Tagesøn," svarede Anne koldt og fast. "Min moder har meddelt mig, hvilket svar hun har givet eder. Hun drister sig ikke til egenmægtigt at give mig bort, I får bie, indtil min fader kommer hjem og se, hvad svar I får af ham."

"I driver spot med mig, jomfru Anne," udbrød Henrik rød af vrede. "I mener at vide, hvorledes det svar vil komme til at lyde, det lader jeg nu stå hen. Men hvad I med sikkerhed må vide, det er, at eders moder ikke ville give eder til mig, selv om hun turde. I må da råde eder selv og selv tage beslutningen, og det kan I trygt gøre, når I stiller eder under min beskyttelse. Det er heller ikke utænkeligt, at eders fader, om han nu var her og vidste, hvorledes sagerne står, ville give køb."

"O, jeg forstår!" udbrød Anne. "I vil have mig til at løbe af gårde med eder, som jeg aldrig havde kær."

"Da var I dog forhen mild nok imod mig," sagde Henrik, idet han sendte hende et bebrejdende blik.

"Ja," svarede hun, "da jeg var barn og ikke vidste, hvad jeg gjorde og heller ikke kendte den galenskab, som stak i eder. Men siden I endelig har villet det, da skal I nu få at høre min beslutning, som er urykkelig. Aldrig," vedblev hun, idet hun hævede sit hoved og sendte ham et blik som et lyn, "giver jeg mig hen til en mand, som har svoret til den usselige kong Eriks fane, som har skilt sig ud fra standen og holder til med bønder og skælmer."

"Ak, jomfru Anne, hvor kan I dømme så overilet og ubilligt. Det er, som om jeg hørte eders fader tale. I har ingen vilje mere selv. Jeg havde større tanker om eder."

"Det er mig nu lige godt, Henrik Tagesøn, enten eders tanker om mig er store eller små. Men I må ikke forglemme, at ikke alene min fader, men også min moder viser eder af, og årsagen dertil er gyldig nok, skønt dog ikke krænkende for eders person."

"Nå," udbrød Henrik forbitret, "jeg tænker, at I er rede til at kaste eder hen til den usleste stymper, som eders fader udpeger, når han blot har bøjet knæ for hertug Christoffer og kysset Hans Nådes hånd. Tænkelig har en sådan allerede stukket mig ud."

"I er ganske fejl på det," svarede Anne med et medlidende smil, som tirrede Henrik mere end hendes heftighed før. "Ingen har bejlet til mig, og jeg er ingen elskovssyg jomfru. Om jeg tør sige det, da undrer det mig højligt, at I med alle eders store planer kan tænke på sligt narreværk og vil belemre eder med en hjertenskær. Lad det bie, indtil I har vundet de laurbær, I tragter efter og kong Erik sidder fast i sædet."

"Jeg kunne godt bie," svarede Henrik mere sagtmodigt, "om eders dyrebare person kunne blive lønnen for min tålmodighed. Jeg har ingen jomfru truffet på min vej, som har huet mig bedre end i."

"Det er jo en stor ære for mig," svarede Anne med et lille kniks. "Men mon den ville blevet mig til del, hvis jeg havde været fattig og mine forældre uden magt og anseelse? Jeg tænker, at I har villet styrke bøndernes sag ved en forbindelse med os. Se ikke så vredt på mig, fordi jeg siger det, for derved stiger I i min agtelse. Kun på den vis bliver der nogen forstand i eders adfærd."

"I vil engang komme til at angre, at I har vist mig så hånsk af," svarede Henrik med bitterhed.

"Det skulle gå sært til," sagde Anne, men hun tilføjede i en mildere tone, "dog ønsker jeg eder kun godt, Henrik Tagesøn! Det skal glæde mig, om I kan bjærge eders person, og det ikke ender med undergang for eder."

"Lad det nu være nok," sagde fru Johanne, som kom tilbage. "Gå med Gud, Henrik Tagesøn, og sig ikke, at I er kommet uadvaret herfra."

"Eders hovmod er uden grænser," udbrød han forbitret, "men så sandt jeg lever, det skal blive stækket!"

Derpå vendte han sig brat, forlod hallen, gik ud i gården, fik sin hest sadlet og red derfra, men efterlod dog den besked til Mikkel, at han ville oppebie ham på Odden.

3. Mikkel Due får fuld besked af sin moder

Mens elskovsguden led et så forsmædeligt nederlag oppe i hallen, fejrede han en stor triumf nede i urtegården. Der havde Mikkel Due og Karen fundet hinanden. De sad fortroligt sammen på en bænk og vekslede både ord og kys.

"Hvilken fryd atter at mødes, Karen," udbrød Mikkel.

"Ja," svarede Karen, hvis kinder blussede. "Det er nu to måneder og tre dage siden, vi taltes ved i enrum. Sidste gang var Maria Magdalenæ dag."

"Ej, har du holdt så nøje regnskab med tiden, mit hjerte?"

"Ja, Mikkel! De dage, der har været os til fryd og gammen, kan snart tælles. Derfor bankede mit hjerte for lidt siden, da jeg sad i fruerstuen og hørte hovslag i gården. Efter det budskab, du sendte mig i går med Torkild, måtte jeg tro, at det var dig, der kom, og det var godt, at du varede mig ad, for ellers ville jeg ikke være løbet herud."

"Jeg er en slet søn, Karen, jeg listede mig herud uden først at byde min moder goddag. Dog bad jeg Henrik Tagesøn sige, at jeg snart ville komme. "

"Og jeg er en slet plejedatter," sagde Karen, "al den stund jeg blev glad, da jeg hørte, at Henrik Tagesøn var med, for så kunne jeg slutte, at min frue fik andet at tænke på, end tage vare på os."

"Der regnede du endnu rigtigere, end du troede, for vid, at Henrik er kommet for at begære Anne af moder."

"Ej, ej, har han nu endelig dristet sig til at tage bladet fra munden! Men jeg spår ham kun ringe held med det. Han er god nok i og for sig, men han lugter dog nu for meget af bønder, ligesom jeg."

"Og dog," udbrød Mikkel i stor harme, "var din moder af adelig rod, og din fader fik frihedsbrev og adelsskjold."

"Ikke alverdens breve eller nylavede skjolde," svarede Karen, "kan i din moders øjne veje byrden op."

"Ja, ja," udbrød Mikkel, "så højes barn af sin byrd, som hjorten af sine takker. Således bør det også være. Men i dette tilfælde tykkes det mig rigtignok, at den store taknemmelighedsgæld, min moder stod i til din, burde have kunnet bøde på, at der ikke er fuldt bevis for din gode byrd til stede. Jeg finder det rent ud sagt skammeligt, at hun har behandlet dig som en tjenestekvinde."

"Det har dog været til mit bedste," svarede Karen roligt. "Jeg har lært at gøre gavn, ikke alene i fruerstuen, men også i køgerset og bryghuset, og det er dog bedre at være den første blandt møerne, end et skumpelskud blandt husets døtre."

"Du skal blive en pryd for det hus, hvor jeg fører dig ind som min hustru!" udbrød Mikkel.

"Ak, ven, hvornår vil det ske?"

"Måske førend du tænker det, men ganske sikkert, om Gud Herren ellers vil, når kong Christoffer er blevet jaget af landet og alle hans bondeplagere tugtede. Da vil der blive enighed og forståelse mellem gode mænd og bønder, og moder vil komme til besindelse."

"Da må her blive som i Paradis," sagde Karen, idet hun så hen for sig. "Men det bæres mig for, at det aldrig vil blive til noget

med ligelighed her i verden, nogle vil stedse være ovenpå og andre blive undertrykkede."

"Ej, så her sidder I to og sladrer," sagde pludselig en myndig stemme bag ved dem, de sprang op og stod ansigt til ansigt med fru Johanne, hvis åsyn var blegt af harme. "Jeg havde dog tænkt bedre om dig, Mikkel, end at du ville sætte denne stakkels pige fluer i hovedet."

"Det agter jeg ingenlunde, moder; lige så lidt som Karen vil holde mig for nar. Hvad vi to har lovet hinanden, det er ærlig ment og vil blive ubrødeligt holdt."

"Mikkel," udbrød fru Johanne, "havde din fader været i live, han ville aldrig billiget dette."

"Nå, moder, det må I vide bedre end jeg, som kun var en liden purk, da min fader lod sit liv på valen. Men farmoder siger, at han var en billigt tænkende, vennesæl mand, som ikke hovmodede sig over nogen og ikke mente, at hans undergivne var krager, fordi han selv førte en ørn i sit skjold."

"Du kan ikke tale for godt om din fader, men dog tyder det, du der sagde, på uforstand. Ak, hvilke tider vi må opleve! Bønderne rejser sig mod deres herskab, og børnene sætter sig op imod deres forældre!"

"Glem ikke at føje til, at mand og hustru skilles i vrede," sagde Mikkel med et spotsk smil.

Fru Johanne blev rød og sendte sin søn et forbitret blik. Men hun genvandt hurtigt sin fatning.

"Hvorfor disker du nu op med det?" sagde hun roligt. "Du ved jo godt, hvad det kom af, ene og alene fordi din stedfader faldt fra kong Erik, som min fader og vor slægt har hyldet og tjent med troskab lige siden fru Margrethe Valdemarsdatters dage.

Gud glæde hende i Himlen! Hun signede mig og lagde sin hånd på mit hoved, da min moder var i Viborg, hvor hun blev stedet for dronningen og tog mig som barn med sig derud. Og, ser du, så længe jeg troede, at Henrik Tagesøn kun havde det for øje, at føre kong Erik tilbage, da holdt jeg på ham, men siden din stedfader forlod os og rejste bort, har det mere og mere vist sig, at bønderne løber med Henrik, og at målet er den fri mands ødelæggelse, og derfor har jeg nu givet ham op. Og Anne har nu og vist ham vintervejen, at du ved det! Så, Mikkel, nu har du fået fuld besked! Drag lære deraf og skil din sag fra Henrik Tagesøns!"

"Nej, moder, aldrig i evighed gør jeg det. Vi er svorne venner og vil følges ad, enten vejen så går til hæder og lykke eller til fald og død."

"Gud og alle hellige, se i nåde til dig, søn, så forblindet du er! Men hvad du end gør, så skal du ikke få held til at drage hende der med dig ned i elenden. Hun er dog, når alt kommer til alt, for god til det. Jeg må derfor bede dig for en stund at holde dig fra Odden. Jørgen Foged kan mageligt styre krammet uden dig."

"Så I viser mig af gårde, moder," udbrød Mikkel forbitret.

"Nej," svarede fru Johanne, "det gør jeg dog ikke. Vil du mig noget, så kom du kun til mig! Jeg skal for fremtiden bedre tage vare på mine møer. – Kom så, Karen!" tilføjede hun, idet hun greb Karen i armen.

Karen, som havde stået med korslagte arme og hørt stum på denne ordveksel mellem moder og søn, idet hendes blik vandrede fra den ene til den anden, fo'r nu sammen og genvandt mælet.

"Venlig hilsen til Henrik Tagesøn," råbte hun efter Mikkel, som nu var i færd med at gå, "og lid selv vel, indtil vi atter ses!"

"Hvad betyder det, Karen!" udbrød fru Johanne. "Vil du sætte dig op imod mig?"

"Nødigt, plejemoder," svarede Karen, "men som I farer frem, da kan det ende dermed."

"Nå, min dukke," svarede fru Johanne med et barskt smil, "jeg skal nok vide at få bugt med dig, og hvad Mikkel angår, da er det at håbe, at han snart får løbet linen ud og kommer til fornuft."

"Ikke skulle man tro," udbrød Karen djærvt, "at I, da I var ung, satte eder op imod eders forældre og lod eder voldføre af eders hjertenskær."

"Det var en anden sag," svarede fru Johanne, "efterdi Bonde Due og jeg vi var jævnbyrdige. Men løb du kun, Karen," vedblev hun med tirrende rolighed, "jeg skal nok sørge for, at du ikke kommer til at sidde som frue på det sted, hvor jeg dengang løb hen."

"Det bliver, som Gud Herren vil, frue! I evner ikke mere, end hvad han tillader."

"Sandt nok, Karen! Vi kender ikke Guds vilje. Måske vil han, at vi alle til hobe skal gå til grunde. Men så vidt mine øjne kan se, da venter der Mikkel og dig undergang på den bane, I har betrådt."

Karen gav intet svar, men hendes blik og holdning viste, at hendes frues visdomsord ikke havde gjort mindste indtryk på hende.

Da de nåede op på gården, havde Mikkel været der og var allerede redet derfra ad Odden til. Der traf han så Henrik

Tagesøn, og de to venner talte sammen om den medfart, de begge havde fået på Asdal. Det viste sig, at mens Mikkel var ved godt mod, havde den dobbelte afvisning, som Henrik havde fået af moder og datter gjort et stærkt indtryk på ham, men grunden dertil var ikke, som hans unge ven troede, sorg over tabet af Anne. Den sikkerhed, begge kvinderne, både den ældre og den unge, havde optrådt med, gav ham en pinefuld følelse af det herskende partis modstandskraft. Fru Johannes mening og holdning havde større betydning for ham end mange mænds.

Han beholdt imidlertid disse tanker for sig selv.

De to venner blev ikke længere på Odden end til den næste dag. Da red de ned til Kjetterup, hvor Henrik havde sat flere af de nærmest boende bondeførere stævne, og hvor han håbede at træffe en indflydelsesrig ven af kong Eriks sag.

4. To korsriddere

Efter at Mikkel Due og Henrik Tagesøn var draget bort, blev der stille på Asdal. Der hvilede et tryk på husmoderen, som gav sig til kende ved en for hende usædvanlig usikkerhed og ordknaphed.

Men sagde fru Johanne ikke meget, så tænkte hun desto mere. Hun gjorde sig selv adskillige spørgsmål, som kun tiden og begivenhedernes udvikling kunne besvare.

Havde hun gjort klogt i så bestemt at afvise Henrik Tagesøn? Det var dog tænkeligt, at bønderne kunne sejre og kong Erik vende tilbage. Henrik Tagesøns henvisning til hendes første, kære husbonds tankesæt, havde gjort et stærkere indtryk på hende, end hun lod sig mærke med. Hun måtte tilstå for sig selv, at det var højst sandsynligt, at Bonde Due ville have gjort fælles sag med Henrik Tagesøn og sluttet sig til dem, der arbejdede på at få kong Erik tilbage, og at han ingenlunde ville have skyet makkerskabet med bønderne, men at han tillige ved sin større anseelse ville have gavnet sagen mere, end Henrik Tagesøn formåede. Imidlertid ville det dog have forundret hende, om hun havde fået indblik i sagerne og vidste, med hvor stor klogskab og ihærdighed Henrik Tagesøn havde arbejdet på sine store planers virkeliggørelse. Men han havde ikke turdet indvie hende i det. Hendes mod ham og almuen fjendtlige sindelag havde udelukket hende fra hans fortrolighed.

Endelig lød der i hendes samvittighed en sagte røst, som tilhviskede hende, at hun var uretfærdig imod bønderne. Hun vidste nok om undertrykkelse og mishandling af almuesfolk til

at kunne skønne, at de havde haft god grund til at rejse oprørsfanen. Hverken hendes stedfader eller nuværende husbond havde holdt sig ganske fri for det, men tilladt sig ting, som Bonde Due aldrig ville indladt sig på. Rigtignok forholdt det sig så, at det ikke var kommet så vidt endnu med almuens undertrykkelse i Jylland som på øerne, hvilket mest skyldtes den jyske selvejerbondes fasthed og selvstændighedsfølelse, og der var flere selvejerbønder og færre fæstere i Jylland end i andre dele af riget. Men den jyske bonde var klog nok til at skønne, hvorhen udviklingen bar, og at han ville komme til at dele skæbne med sine standsfæller på øerne, hvis han ikke i tide viste brodden.

Og nu grublede fru Johanne over, hvorledes det ville gå, når hendes egen søn, som det tegnede til, blev inddraget i fejden og stillede sig i det parti, som hun måtte ønske undergang? Hvad kunne hun gøre for at frelse ham? Hun kunne ikke mere have tillid til ham. Hun turde ikke lade ham have indseende hverken med sine ejendomme eller de len, som var hendes husbond betroede, og som hun under hans fraværelse havde styret, bistået af Mikkel. Dette gjaldt da især kongsgården Aggersborg. Faldt denne vigtige besiddelse ved uforsigtighed i bøndernes hænder, det ville i hendes husbonds, kong Christoffers og hans mænds øjne være en synd, som aldrig ville blive tilgivet.

Mens fru Johanne således plagedes af usikkerhed og tvivl, harmedes hun på den ene side over den ukloge overlegenhed, Anne tog sagernes stilling med, uagtet hun dog selv havde gjort sit til at fremkalde denne stemning hos datteren, mens hun på den anden side forargedes over den slet dulgte triumf, som lå i Karens strålende blik og hele væsen – kort sagt, den ellers så

viljestærke og beslutsomme frue på Asdal var kommet på kant med sig selv og følte sig, måske for første gang i sit liv, usikker og vanmægtig. Hendes overvejelser og grublerier endte gerne med det suk – gid min husbond ville komme hjem og dele ansvaret med mig!

Det skulle imidlertid vare to måneder, inden det ønske blev opfyldt, men omsider skete det dog. – Omtrent en uge før jul, en skøn, klar vinteraften, lød portgemmerens horn og straks ved de første skrattende toner rejste fru Johanne sig og ilede til Karens og alle de andre møers forundring selv ned ad tårntrappen for at se, hvem det var, der kom så silde. Rejsende måtte det sikkert være, og der viste sig da også to i hættekapper indhyllede ryttere, som, ledsaget af et par svende, red over den nedladte vindebro ind i gården.

Hun gik nogle skridt frem, og hendes anelse bedrog hende ikke, for ved synet af hende sprang den ene rytter af sadlen, kastede tøjlen til sin svend og ilede hende i møde. Det var hr. Niels selv, og den anden rytter, som kom mere sindigt af sadlen, var hans broder og ledsager fra pilgrimsfarten, hr. Erik.

"Vel mødt, Johanne," råbte hr. Niels, idet han omfavnede sin hustru.

"Gud og alle hellige være priset, at du er her igen," sagde hun, idet hun gav ham velkomstkysset. "Jeg har imødeset din hjemkomst med stor længsel."

Nu kom Anne, fulgt af sine yngre søskende, Karen og møerne, dernæst hushovmesteren, gårdfogeden og flere af det mandlige tyende for at byde deres husbond velkommen tilbage til hjemmet, så at han snart var omringet af en stor skare. Det sås af de glade ansigter, at en ond husbond var hr. Niels ikke.

Kun et åsyn forblev alvorligt og ubevæget, og det var Karen Madsdatters.

Mens fru Johanne bød sin svoger, hr. Erik, velkommen, fløj Anne sin fader om halsen, og han kærtegnede de andre børn.

"Ved alle hellige," udbrød hr. Erik, "det er værd at drage langt bort fra hjemmet blot for at få en sådan velkomst. Og så har Niels indbildt sig, at han ikke blev savnet i hjemmet."

"Nej, værre end det," sagde hr. Niels, "snarere, at jeg var en anstødssten og en hindring, du ved selv bedst for hvad, Johanne!"

"Ak ja," svarede hun med alvor, "men meget har forandret sig i de to år, mens du har været borte, og jeg har skiftet sind. Jeg indser min fejltagelse og står nu ganske på samme side, som du."

"Ved min helgen," udbrød hr. Niels, "en bedre tidende kunne jeg ikke få, og forbliver alt så stille og fredeligt her i landet, som det er nu, da tænker jeg, mit hjerte, at vi skulle komme til at leve et herreliv med hinanden."

Men fru Johanne stemmede ikke i med og gav intet svar på denne forhåbningsfulde udtalelse. Hun ville ikke drøfte sagernes stilling med sin husbond i de andres overværelse. Men hr. Niels, der havde et let og muntert sind, agtede ikke på den alvor, der lyste ud af hans hustrus kloge øjne. Han blev ved med at kærtegne sine yngre børn, hilste på flere af svendene og pigerne. Han kneb Karen i kinden og sagde: "Ej, Karen, du blomstrer jo som en rose i maj!" hvilket bevirkede, at hun genvandt noget af den farve, som hun havde mistet ved synet af Mikkels stedfader og nu svarede bedre til lignelsen end før.

De gik nu alle ind og varmede sig ved den gode ild, som blussede i kaminen. Snart sad de ved et vel besat bord, som i en fart blev dækket, i nærheden af den blussende ild i hallen og styrkede sig ved mad og drikke, mens tyendet på en lignende måde blev forfrisket nede i borgestuen.

Velbefindendet ved atter at være i hjemmet steg, og hr. Erik blev snart lige så munter som hans broder, for han havde hverken haft hustru eller børn at efterlade i sit hjem, Winstrup ovre på Sjælland, og derfor havde han ikke haft nogen betænkning ved at følge sin broder helt op til Asdal. Tungebåndene løstes, og de to jorsalafarere fortalte vidt og bredt om deres oplevelser på den lange rejse. Dog dvælede de især ved æresdagen, da de begge i Jerusalem var blevet slået til riddere af den hellige grav, og således som korsriddere havde opnået en ære, som kun ganske få af deres landsmænd kunne gøre dem stridig.

Den mindst opmærksomme tilhører til beretningen om alle disse mærkelige hændelser, det var husets frue; hendes tanker var andre steder. Men de unge lyttede med spændt opmærksomhed og ligeså tyendet, som man på denne glædesdag ikke ville formene adgang til hallen. Så snart både svende og piger hver på sit sted havde tilfredsstillet deres værste hunger, kom de og sluttede så tæt kreds omkring bordet, at de opvartende dugsvende havde vanskeligt ved at forrette deres gerning. Den åndelige føde havde i dette øjeblik større værdi for dem end den legemlige.

Men omsider fik måltidet ende, og de to riddere forlod hallen for at søge den hvile, de nok kunne trænge til. Men den blev ikke straks hr. Niels til del, for så snart han var kommet ind i

soverummet med sin hustru, gav hun sig straks til at lette sit hjerte for alt det, der tyngede det. Nu kom, som hr. Niels siden sagde, det sure oven på det søde. Han blev underrettet om Henrik Tagesøns besøg og hans bejlen til Anne, om hans truende holdning og pukken på sin store magt, endelig om Mikkels vedhængen ved Henrik Tagesøn, hans elskov til Karen og pigens åbenbare opsætsighed.

Hr. Niels blev i det første øjeblik ganske overvældet ved at høre alt dette.

"Ved Gud og alle hellige, det var dog i urette tid, at jeg forlod hjemmet," udbrød han, idet han sank om på den løjbænk, som stod nærmest ved sengestedet. Men da hans lette sind var parret med mod og rådsnarhed, genvandt han snart sin fatning.

"Vi må drøfte dette nøje, Johanne," sagde han, "og se at skille skallen fra kernen. At Henrik Tagesøn er en oprører, som holder til med bønder og pak, det ved vi. Også at han gerne, om han kunne, ville føre tilbage den usselige herre, som han har tjent; som løb af landet med sin frille og rigets klenodier, og som nu sidder på Visborg og plyndrer fredelige skippere. Men tænk ikke, at der er nogen mulighed for, at han kan sætte det i værk, og det ved han vist godt selv. Jeg var på oprejsen inde på Bjørnsholm og talte med Otte Nielsen, som meddelte mig, at den eneste hjælper, som bønderne havde at håbe på, hertug Adolf, er faldet fra og har slået sig til tåls, fordi han har fået Slesvig som et arveligt len, hvilket var det, han begærede. Og nu, da kong Christoffer er hyldet både af rigets råd og på tinge og kong Eriks parti ganske slået til jorden, tror du da, at Henrik Tagesøn i spidsen for en hob bønder evner at rejse det igen?

Men han er en gudsforgåen karl, en Helvedes brand og tror at kunne fiske i rørte vande. Således har han nu villet benytte sig af lejligheden og min fraværelse til at kyse dig og tilliste sig en rig brud. Men takket være din klogskab og Annes fasthed er det strandet for ham, han er vist af, og dermed er den sag til ende."

"Lad os håbe det," svarede fru Johanne, idet hun så hen for sig med et tankefuldt blik, "men jeg føler mig ikke sikker og vis på det. Du gør Henrik Tagesøn ringere, end han er, og jeg frygter tillige, at du undervurderer bøndernes magt. Tyve tusind er de i tallet, som står væbnede, sagde Henrik. Hvad kan vi stille op imod så stor en hær?"

"Lad os trække det halve fra, og så er det endda kun sammenløbet pak," sagde hr. Niels. "Men jeg kan mærke, mit hjerte," føjede han til, "at Henrik Tagesøn har været i lag med dig."

Fru Johanne brød sig ikke om, at dette blev sagt i en lidt spydig tone.

"Nå, Niels," svarede hun med alvor, "lad Henrik Tagesøn være den, han er. Jeg tiltror mig ikke indsigt til at kunne dømme om al hans færd, men det ved jeg, at det ikke er klogt at ringeagte sine modstandere, og han har i hvert fald magt til at gøre ulykker. Du glemmer så og ganske, at han har smittet Mikkel med sin galskab, så han løber af med ham, og sætter vi ikke en stopper for det, så går nok Karen samme vej."

"Børnestreger det med Mikkel og Karen," sagde hr. Niels raskt væk. "Vi kan forpurre det ved at spærre hende inde. Og hvad Mikkel angår, da skal jeg snart drage over til ham og snakke ham til rette. Vær kun rolig! Nu, da jeg er her, og vi er enige, skal alt snart komme i lave igen."

5. Niels Banners rundrejse

Da hr. Niels havde holdt jul i hjemmet, og det nye år var oprundet, drog han ud for at gæste sine venner, melde dem sin hjemkomst og undersøge tilstanden i landet. Men hans vigtigste ærinde var dog at se over til stedsønnen for at vide, hvorledes det egentlig havde sig med ham.

Da han ikke tvivlede om, at Mikkel var at finde i sit hjem, styrede han først kåsen langs kysten ad det nordlige Thy til, hvor Torp jo lå. Det var ingen kort rejse, men da frosten havde gjort vejene faste og et tyndt lag sne dækket over ujævnhederne, gik ridtet let nok for ham og den halve snes væbnede svende, som ledsagede ham.

Det første bedested, som lå på hans vej, var Børglum kloster, hvor han gæstede sin gode ven biskop Geert af ætten Gyldenstjerne. Børglum var ikke, hvad det havde været for to hundrede år siden under Oluf Glob og atter skulle blive omtrent et århundrede senere, en lastens hule, men dog en verdslighedens paulun, hvor man lagde større vægt på denne verdens goder end på Himlens glæder. Rigtignok var kapitlet blevet hædret for sin hellighed af dronning Margrethe ved en stor og kostbar gave, en guldkrone til jomfru Marias billede, men til tak for den skat måtte de gejstlige herrer læse så mange messer, at deres tålmodighed blev sat på en hård prøve.

Hr. Geert var imidlertid en venlig og omgængelig mand. Han følte oprigtig glæde ved at gense Niels Banner og lykønskede ham hjerteligt til den lykkelige hjemkomst fra pilgrimsfærden og den erhvervede ridderværdighed. Spurgte så til broderen,

hr. Erik og fik at vide, at denne var fulgt med herop, men at han foreløbig havde fået nok af at rejse og derfor var blevet på Asdal for at holde fru Johanne med selskab. "Jeg derimod måtte afsted, jeg er draget ud i et bestemt ærinde," sagde hr. Niels, og denne ytring efterfulgtes af forklaringer, som førte samtalen hen på sagernes stilling i det hele taget, og det viste sig da, at biskoppen ikke følte sig sikker. Han var nemlig bekendt som en ivrig forkæmper for tiendens indførelse i dens fulde udstrækning, og denne kirkeskat havde jo i århundreder været bønderne særlig forhadt. "Rejser de sig igen," sagde han, "da kaster de sig sikkert over Børglum. De andre gange havde de ærinde syd på for at stå deres fæller der bi, og der var ingen sikker ledelse, men I skal se, at næste gang vil det blive anderledes. De vil begynde med at rydde grunden her hjemme."

"Ej hvad næste gang," udbrød hr. Niels, idet han slog ud med hånden, "jeg tænker, at der er længe til. De vildbasser har nu udraset og er trætte. Ingen hund løber gal i femten år, som man siger."

"Det kan dog ske," svarede biskoppen, "når hunden ikke bliver bundet og tugtet. Det huer mig ikke, at denne Henrik Tagesøn endnu er på færde og spøger her omkring i distriktet. Man siger endog, at han under eders fraværelse har været på Odden, men derom er I sagtens ikke vidende?"

"Vel er jeg det," sagde hr. Niels, "og jeg kan lade eder vide, at han endog har været på Asdal og gæstet min hustru."

"Ej så!" udbrød bispen med en betænkelig mine. "Der ser I følgen af, at I så hovedkulds forlod hjemmet, hvad jeg må laste, var end eders mening med den pilgrimsfart gudelig og god."

"Ak, eders nåde," sagde hr. Niels oprigtigt, "ros mig ikke for den sags skyld! Jeg frygter såre, at det mest var æresyge og lyst til eventyr, som drev mig afsted."

"Nå, nå," svarede biskoppen, "selv om I ikke har været ganske klar på tingen, så bliver gerningen, den lange møjsommelige rejse, der dog. Men I burde betænke, at eders frue stedse har været kong Erik og hans tilhængere god, det sindelag er jo en arv fra hendes fædre, og nu har sagtens denne oprører benyttet sig af eders fraværelse til at indsmigre sig hos hende."

"Det har han," sagde hr. Niels med et nik, "men han blev glat afvist, for I må vide, at min hustrus hjerte ganske har vendt sig fra kong Erik og bønderne. Hendes forstand har sagt hende, at deres sag er dødsdømt, og at der kun er ulykke og undergang at hente ved at befatte sig med dem."

"Det er sandelig vel!" udbrød biskoppen. "Men sig mig dog, hvad ærinde havde Henrik Tagesøn da på Asdal?"

"Nå, jeg ser ingen grund til at forholde eder kundskab derom," svarede Niels. "Han kom for at begære min datter Anne til hustru, men han blev til gavns afvist, ikke alene af Annes moder, men også af Anne selv."

"Den frække karl!" udbrød bispen, hensank et øjeblik i tanker og sagde derpå: "Kære hr. Niels, se nu at holde både Asdals og Aggersborgs befæstning i forsvarlig stand, for nu har I fået en dødsfjende i Henrik Tagesøn, og får han magt dertil, da vil han forsøge at hævne sig."

"Ej, der ser eders nåde spøgelser," udbrød hr. Niels. "Tro mig, der er ingen fare på færde."

"Sligt," svarede biskoppen med alvor, "kommer gerne som en hurrelvind efter vindstille."

Den næste morgen red hr. Niels videre vester på, snart langs det brølende hav, snart længere ind i landet, når vejen mellem klitterne blev ufarbar. Han tilbagelagde de otte mile, han havde tilbage, i tre dage og tog ind hos et par selvejerbønder, hvor han overnattede.

Den første var Lars Smaltesøn, der var ham bekendt som en sindig, fornuftig mand, der ikke løb med sladder. På forespørgsel svarede Lars, at hvorvel der endnu herskede nogen gæring og efter hans mening grundet misfornøjelse blandt hans standsfæller, havde han dog ikke hørt tale om nogen ny rejsning. "Men," føjede han til, "hvis den nye konge driver det for vidt med indkrævning af ekstraskat, da svarer jeg ikke for noget." Denne ærlige erklæring lød mindre beroligende, men hr. Niels bestyrkedes dog ved den i den tro, at der ikke var tale om nogen ny rejsning.

Bedre trøst fik han i sit sidste nattekvarter hos selvejerbonden Blankert, som boede i udkanten af Rær sogn. Denne snu mand gættede, hvad ridderen helst ville høre og indrettede sin tale derefter. Der var ikke, sagde han, så vidt han vidste, i hele Thy en eneste odelsbonde, som ønskede rejsning og ødelæggelse. Det havde de fået nok af og foretrak nu at leve i fred, dyrke deres jorder og fede deres stude.

Ganske usand var den tale ikke, både thyboerne og morsingerne var fredeligere folk end vendelboerne, men der var dog urolige hoveder iblandt dem. Det havde nylig vist sig på Thy byting, hvor en herre var kommet til stede, som Blankert ikke kendte og som uden foranledning havde givet sig til at formane folket til rolighed og lydighed, hvorved de tilstedeværende havde følt sig krænkede og det havde endt med, at den

fremmede var blevet bortvist fra tinge. Men den sag, mente Blankert, havde ikke videre at sige og ville ikke drage følger efter sig. Hr. Niels måtte efter det meddelte være af samme mening og forlod Blankert med den bedste mening også om denne mands ærlighed og oprigtighed og beroliget med hensyn til stemningen i distriktet.

Det var en skøn, klar, men kold vinteraften at han nærmede sig Torp. Han havde på vejen i ånden udarbejdet en tale, som han agtede at holde for sin vildfarende stedsøn, og som han håbede ville gøre indtryk på ham, men ved efter længere tids forløb at gense Duernes stolte fædrenegård, opildnedes han end mere. Der lå den i den dalende sols røde skær med sine knejsende gavle og tinder og omgivet af sin stærke vold så skønt ved foden af de skovbevoksede bakker, ikke langt fra det storladne, fiskerige hav. Hr. Niels vidste, hvor megen agerjord, skov og bøndergods der hørte under Torp, og han tænkte – hvor er det muligt, at en mand, som er herre til en så herlig ejendom, vil befatte sig med oprør og fejde, blot fordi nogle bønder er blevet krusede i deres hoveder?

Der stod en mand henne ved borgeleddet uden for vindebroen og stirrede ud. Hr. Niels studsede ved synet af ham, red hen til ham og råbte:

"Ej, hr. Lyder, er det muligt, at det er eder?"

Jo, det var Lyder Kabel, fru Johannes forhenværende stedfader og nuværende svoger, for tiden kongelig lensmand på kongsgården Lund nede på Mors.

"Jeg skulle mene," svarede hr. Lyder med et spotsk smil, "at jeg med større årsag kunne rette det spørgsmål til eder, som jeg troede mange hundrede mile herfra."

"Så I har intet hørt om min hjemfart? Jeg kom kort før jul. Men ærlig talt havde jeg på min side mindst ventet at træffe eder her på Torp."

"Formedelst det kævleri, der var mellem Mette og Mikkel? Nå, hr. Niels, vi var heller ikke forhen de bedste venner, men lad os nu glemme det! Vær velkommen på Torp!"

Nu havde rigtignok hr. Lyder på sin hustrus vegne part i Torp, men han var dog ikke herre der, og derfor så hr. Niels en anmasselse i dette "velkommen".

"Jeg takker," svarede han stift, "men jeg ville helst høre velkomstordet af manden selv. Er min stedsøn ikke til huse?"

"Ih, Gud bedre det, nej," svarede hr. Lyder, idet han gjorde et kast med hovedet. "Han har ikke været her i snart tre måneder. Han kom farende en skøn dag i efteråret fra Odden med Henrik Tagesøn, siger oldemoder. Men de blev her kun et par dage, så fo'r de af, Fanden må vide hvorhen, og siden har de ikke været her. Men rid nu ind og se at komme af hesten og ind i den lune stue. Så skal I få rede på, hvordan det hænger sammen med Mettes og min nærværelse her."

Det gjorde da hr. Niels ufortøvet, mere drevet af nysgerrighed end af kulde, og få øjeblikke efter stod han i hallen og kyssede oldemoder på hånden og fru Mette på kinden.

Ane Jensdatter, for længst afdøde hr. Jens Dues efterleverske, var trods sin ærestitel oldemoder, ikke så gammel endda, for hun havde været hr. Jens' anden hustru og meget yngre end han. Hun havde nu levet på Torp i over tredive år og styret huset i al den tid, for den unge fru Johanne havde ikke taget nøglerne fra hende i hendes korte ægteskabstid, og da hun var blevet enke, drog hun tilbage til Asdal.

Fru Mette var en trivelig kvinde i sine bedste år, livlig og raptunget, og det blev da også hende, som meddelte hr. Niels de nærmere omstændigheder ved deres rejse op til Torp, mens hr. Lyder selv kun nu og da gav et ord med i laget.

"Der kom bud og brev fra Hans Nåde kongen til Lyder om," fortalte fru Mette, "at han skulle begive sig op i landet, undersøge tilstanden og tale bønderne til rette, om de viste sig urolige. Og så kom jeg i tanker om, at det kunne være på tiden for mig engang at se ind på min fædrenegård og forhøre om, hvorledes det stod til her. Der gik sære rygter om Mikkel, som var kommet os for øre, og ganske rigtigt, da vi kom herop, fandt vi gården tom, fuglen var bortfløjet og oldemoder sad her alene med Jesper Gårdfoged."

"En stor skælm og bedrager," faldt hr. Lyder ind, "hvis årsag jeg da også har vist ham af gårde og slået ham med bagdøren. Jeg agter at blive her en stund og selv styre krammet. Tykkes eder ikke, at det er rigtigt og ret, når manden løber fra det hele, så det går ud ikke alene over hans egen men også over hans fasters, min hustrus og hans farbroder Lasses velfærd? Jeg har skikket bud til Thorsø og bedet Lasse om at umage sig herop, for at vi med hinanden kunne overveje, hvad der er at gøre."

"Nå," sagde hr. Niels, "siden I har været så betænksom at tilkalde Lasse og I ikke vil handle egenmægtigt, har jeg intet at sige dertil. Hvorledes I vil klare eder med Mikkel, når han kommer tilbage, det får blive eders egen sag. Men lad mig dog nu vide, hvorledes det er gået eder med bønderne?"

"Nå," svarede hr. Lyder med en fortrædelig mine, "i førstningen var de fredsommelige nok og hørte roligt på mine formaninger, men så kom Mads Torbernsøn, han, Karens fader,

og han har jo et horn i siden på mig fra fordum, da jeg ville modsætte mig Johannes maskepi med hans hustrus og hans datters anbringelse på Asdal, og han ophidsede folkehoben imod mig, så de alle hujede og skreg og ikke ville høre mig mere. Var jeg ikke fortrukket, ville jeg være blevet skamslået. Men jeg skal huske Mads Torbernsøn det. Jeg får vel engang ram til ham!"

"Det er sært nok," sagde hr. Niels, "Blankert i Rær, som jeg overnattede hos, jeg kommer lige fra ham, talte om det tingmøde og om en fremmed herre, som der havde været til stede og talt med folket. Det har altså været eder. Han omtalte sagen som en ubetydelighed, der ikke ville drage følger efter sig."

"Jeg kender ikke den Blankert," svarede hr. Niels skarpt, "men har han fremført slig usandhed, da siger jeg, at han er en løgner og en skælm."

"Nå," mente hr. Niels, "manden kan dog for så vidt have ret, som at sagen kun har noget at betyde som et mellemværende mellem eder og Mads Torbernsøns og ikke er et udslag af oprørskhed."

"Forklar det, som I vil," svarede hr. Lyder barskt, "men et er sikkert og vist, nemlig at jeg ikke oftere befatter mig med at prædike fred for bønderne. Jeg bliver roligt her på Torp, i det mindste indtil Lasse er indtruffet."

"Vi vil håbe, at Mikkel selv kommer først," sagde oldemoder, som ikke var glad ved den myndige hr. Lyder og hans snilde frues regimente og indblanding i husførelsen.

"Det er ikke at lide på," sagde hr. Niels. "Det er mig kært, at I bliver her, og det vil også være en beroligelse for Johanne."

"Ja, Gud være priset," udbrød fru Mette, "nu står vi bedre til hinanden end forhen. Og lad mig så, kære hr. Niels, give eder et godt råd. Se at få Karen Madsdatter ud af eders hus. På den vis får I bedst ram til hendes frække fader. Jeg led aldrig Karen. Jeg har stedse set en ulykkesfugl i hende."

Hr. Niels lovede at overveje sagen, men fortalte viseligt intet om Mikkels forhold til Karen og vovede sig ikke ud på at give et løfte, som han ikke ville se sig i stand til at holde. Han forudså, at det ville holde hårdt om hans hustru skulle jage Karen bort.

Således undgik han lykkeligt al ordveksel om den kildne sag og skiltes venligt fra hr. Lyder og fru Mette, som var meget tilfredse med at være kommet på en god fod med Niels. Men oldemoder sukkede og sagde: "Havde vi blot Mikkel her igen!"

"Vær tryg, gamle," svarede hr. Niels, "han kommer såmænd nok igen, måske før I venter det."

6. Hr. Niels drager videre og oplever en ny overraskelse

Allerede den næste dag forlod hr. Niels Torp, tilfreds med at være befriet for alt ansvar i anledning af hans stedsøns fraværelse og beroliget med hensyn til bøndernes stemning. Det var åbenbart et misgreb af kongen eller snarest af rigets råd, som vistnok var mester for det, at pudse hr. Lyder på bønderne. Man bør aldrig forurolige den slumrende løve.

I godt lune red han altså tilbage vester på, men ikke ad hjemmet til. Han ville gøre et slag sønder på og se til sit len, kongsgården Aggersborg nede ved Aggersund, hvor Limfjorden er smallest, og hvor der var overfart til udskibningsstedet til Løgstør, eller Løgsted Øre, som det dengang kaldtes. Da han havde passeret Bygholms Vejle, den arm af Limfjorden, som skyder længst nord på, og han var nået ned til landsbyen Klim, bøjede han af og red syd på over Gjettrup ad Aggersborg til. Også på den fart gæstede han flere bønder, og over alt blev han gæstfrit modtaget og beroliget med fredelige forsikringer.

"Jeg tror ikke længer på den snak om en ny rejsning, som Henrik Tagesøn løber om med," sagde hr. Niels til sin livsvend Ove, som nød den ære at ride ved hans side. "Her er fred og ingen fare. Ej se, hvor skønt solen lyser på borgens tårne og tinder!"

Han sagde dette, idet han pegede derhen, mens de red over bakkerne ned til stranden, hvor slottet lå lige over for øen Borgholm.

"Ja, herre," svarede Ove, "en stolt og stærk borg er det, og min morfader, gamle Anders, sagde ofte, at det gamle Aggersborg, som blev svedet af under oprøret, var intet imod dette."

"Ja, Ove, denne borg lader bønderne vel stå, selv om de skulle rejse sig igen, hvad jeg dog må tro, at de lade fare."

"Man skulle tykkes det, herre. Og lå Aggersborg i vor fødeegn på Sjælland, da ville jeg kavere for den. Men vendelboerne er et vildt folkefærd og dertil lumske. Se eder vel for, herre!"

"Tak for advarslen, Ove," svarede hr. Niels med et smil. "Men jeg mener dog i Jens Jepsøn at have en tro befalingsmand, og at jeg kan lide på besætningen. Jens er da i hvert fald ingen vendelbo."

Nej, det var han ikke, og heller ikke nogen bonde. Han var en adelsmand af ætten Grøn, som førte det drabelige skjoldmærke, en ulv, der springer over tre floder, men det var i tidernes løb gået slemt tilbage for den slægt, så at det kun til nød var lykkedes den at opretholde adelskabet. Jens Jepsøns forældre boede på en lille gård nede ved Ringkøbing, hvor de var henvist til at omgås bønderne omtrent som deres ligemænd. Men Jens var ærgerrig og ville frem i verden, skønt dog fornuftig nok til at indse, at han måtte begynde fra neden af og lod sig derfor fæste som gårdfoged på Urup hos Peder Kristensen Skram, som han tjente i flere år og skikkede sig så vel, at da Peder Skram af grunde, som siden skal blive meddelt, forlod Danmark, anbefalede han Jens Jepsøn så vel til Niels Banner, at denne uden betænkning ansatte ham som gårdfoged på Aggersborg. På denne vigtige post, som var at ligne med en underbefalingsmands stilling, havde han nu holdt sig i syv år og i høj grad vundet sin foresattes tillid og yndest.

"Vi kommer bag på Jens," sagde hr. Niels, da de nærmede sig borgen. "Nu skal vi se, om han har sine ting i orden."

Det havde Jens. Vindebroen var optrukket og portvagten på sin post. Først da hr. Niels ved råb havde givet sin nærværelse til kende, blev broen nedhejset og han indladt med sit følge.

"Ret så, Jens Jepsøn," sagde han. "Således bør det være, enddog her for tiden ikke er fejde i landet."

Jens bukkede smilende, udtalte levende sin glæde og forundring over så uventet at gense sin herre og ønskede ham velkommen tilbage til Danmark. Hr. Niels tvivlede ikke i mindste måde på sin tjeners oprigtighed og sanddruhed. Dertil havde han ingen grund. Men dog forholdt det sig så, at Jens Jepsøn havde fået nys om sin herres hjemkomst og ventede ham hver dag. Havde det ikke været tilfældet, da ville det nok kunnet hænde, at hr. Niels ville fundet vindebroen nedladt og borgen slet bevogtet, idet en stor part af svendene var ude på landet og muntrede sig hos bønderne i omegnen.

Fristeren havde nemlig i Henrik Tagesøns skikkelse været hos Jens i efteråret og udmalet ham den glimrende lod, der ventede ham, hvis han oplod kongeborgen for kong Eriks mænd og bønderne, som sikkert til sidst ville få overtaget, og desuden var det højst tvivlsomt, om hans herre nogen sinde vendte hjem fra Jerusalem. Der var ikke kommet mindste tidende fra ham.

Jens følte sig svært fristet, men han var dog for klog til at binde sig ved noget løfte. Han ville først se, hvad vending sagerne tog, men da han så dog ikke helt afviste opfordringen, betragtede Henrik Tagesøn ham som vundet, og han blev da også fra den dag af sløj i opfyldelsen af sine pligter, forsømte at

varetage lensmandens interesser og lagde mest vægt på at stå sig godt med bønderne.

Hr. Niels ville uden tvivl være kommet efter, hvorledes det havde sig med Jens Jepsøn, hvis han havde fået tid og ro til en grundig undersøgelse af gårdfogedens styrelse, men det forhindredes ved et uventet besøg allerede dagen efter af en gammel ven, Peder Kristensøn Skram til Urup og Voldbjerg nede ved Ringkøbing, altså Jens Jepsøns forhenværende herre.

Det var syv år siden, de to venner havde set hinanden, og da de i al den tid ingen forbindelse havde haft med hinanden, kom gensynet nu højst overraskende. Da Niels Banner jo havde været fraværende i de sidste par år, vidste han ikke, at Peder Skram var kommet hjem fra udlandet, og Peder troede på sin side, at Niels endnu var ude på sin pilgrimsfart, som han var blevet vidende om ved sin hjemkomst.

Men hr. Niels erindrede kun alt for tydeligt den skæbnesvangre tildragelse, som havde drevet hans ven i landflygtighed. Peder Skram var nylig blevet gift og levede lykkeligt på Urup med sin unge hustru, Ellen Nielsdatter Krag, da hun en dag under hans fraværelse blev overrumplet af naboen, Ebbe Mogensen Galt fra Tyrrestrup og krænket så grovt af ham, at hun af græmmelse over det tog sig selv af dage. Hendes husbond havde da god grund til at undsige Ebbe Mogensen, og en dag, da han red hjem fra Horsens, mødtes de.

Ebbe, hvis væbnede følge var det største, fo'r straks løs på sin modstander, men Peder var en drabelig stridsmand, og tanken om den hans afdøde elskede hustru tilføjede krænkelse opildnede ham, så at han vandt sejr over Ebbe Mogensen, der faldt for hans hævnende sværd, og hans svende blev fordrevet.

Men Galts mægtige frænder troede ikke på sandheden af Peder Skrams beskyldning og lod sig ikke forsone, så at Peder Skram blev erklæret for fredløs og måtte flygte til udlandet, hvor han var flakket om i fem år og var først kommet hjem kort efter at Niels Banner var draget til Palæstina.

De to venner havde altså meget at fortælle hinanden, men Niels Banners nysgerrighed efter at få at vide, hvorledes det var lykkedes hans ven at vende tilbage og få fred, var størst, og den blev da også først tilfredsstillet. Peder Skram, der lige så lidt som hans berømte sønnesøn, Danmarks vovehals, der siden skulle vise sig at være en værdig ætling af ham, var nogen ven af mange ord, fortalte kortelig og uden pral, hvorledes det var gået til.

Han havde bjærget sig ved at tjene som landsknægt i flere fyrsters sold, men da han erfarede, at hertug Christoffer af Bayern var blevet indkaldt af rigets råd til Danmark og udset til at beklæde den ledige trone, fik han lyst til at prøve sin lykke og drage hjem i den vordende konges følge. Han lod sig da hverve og blev optaget i hertugens livvagt under et påtaget navn.

Lykken var ham god, for da hertugen ville gå i land ved Gedsør, svigtede brættet, som var lagt ud fra bryggen, og han faldt i vandet. Hans Nåde ville sagtens være druknet, hvis ikke Peder Skram, som stod på vagt ved landingsstedet, var sprunget ud og havde reddet ham. Hertugens taknemmelighed var naturligvis stor og ved nøje at udspørge sin redningsmand, fik han at vide, hvem denne kække landsknægt egentlig var og årsagen til, at han havde måttet forlade Danmark og var blevet fredløs.

"Den misgerning, der var blevet udøvet mod min stakkels hustru," sluttede Peder Skram sin fortælling, "vakte hertugens dybeste harme. Han fo'r op og erklærede, at han ville straffe gerningsmanden, men jeg bad ham lade det fare. Han var lovlig ny i sædet til at holde streng justits og jeg ønskede ikke, at han skulle komme i nogen forlegenhed for min skyld. Han tog mig ikke min frimodighed ilde op og ville nu overvælde mig med gunstbevisninger. Men jeg sagde, at når han blot kunne skaffe mig fred, så at jeg kunne være her, så havde jeg fået løn nok og ville være ham stor tak skyldig. Nå, det gjorde Hans Nåde. Hans mellemkomst bevirkede, at Ebbes frænder lod sig nøje med en mådelig drabsbøde og dermed var så sagen til ende."

Efter at have sluttet, blev Peder Skram siddende i tavshed og stirrede mørkt hen for sig igen. Niels Banner sad og tænkte over, hvorledes han bedst skulle trøste og opmuntre sin sorgfulde ven.

"Det tykkes mig dog," sagde han omsider, "at du handlede noget overilet i så brat at afvise Hans Nådes tilbud om gunstbevisninger. Du er endnu ung og –"

"Ti helst med det," faldt Peder Skram ind. "Jeg gætter, hvad det var, du ville sige. Vid ven, at jeg er led ved livet. Ofte ønskede jeg at blive på valen, da jeg fægtede nede i Tyskland; men døden skyr jo gerne den, der søger den. Aldrig kan jeg glemme den stund, da jeg kom hjem og fandt min kære hustru mishandlet og som lig."

"Ja, ja," udbrød Niels Banner, "det må være svært at komme over, men du bør dog forsøge det. Du er, som jeg før sagde, endnu ung, og jeg kan tilføje, fuld af liv og kraft. Du kan finde dig en anden hustru og blive lykkelig med hende, og du kan

endnu tjene dit fødeland. Kong Christoffer vil sikkert, når han er kommet i rolig besiddelse af riget, sætte dig ind i rådet."

Da Peder Skram ikke svarede et ord på den tale, tav Niels Banner, men udbrød til sidst:

"Ej, sig mig dog, hvorledes er det gået til, at du er kommet herop?"

"Nå," svarede Peder, "det er snart fortalt. Da jeg var kommet hjem, agtede jeg at se op til dig, men erfarede så, at du var draget til det hellige land og havde været borte i to år. Da bandede jeg min skæbne, som først havde berøvet mig min brud, så min bedste ven. Dog slog jeg mig en stund til tåls, men til sidst blev jeg dog led ved at sidde ene i det øde hjem og tog den beslutning at ride herop for at spørge nyt fra dig. Jeg drog da herhid over Holstebro og Skive, og da Aggersborg lå lige på min vej, red jeg herned for at erfare, om Jens Jepsøn var her endnu og af ham få den ønskede underretning, og se, så skal jeg træffe dig selv!"

"Nå, kære Peder," udbrød hr. Niels, "lad os i dette uventede møde se et glimt af lykkens solskin. Drag nu hjem med mig og bliv på Asdal, så længe det behager dig der."

"Tak, Niels," svarede Peder uden betænkning, "det gør jeg hjertensgerne. Og det skal glæde mig at gense din hustru, der er som et mønster på en kvinde. Jeg mindes hende grant."

"Og hende vil det glæde at gense en gammel ven," sagde hr. Niels og vedblev livligt: "Og så skal vi bede dyr i skoven og jage ulve på heden, muligt kan jeg endogså fornøje dig med en bjørn."

"Her findes ellers," svarede Peder med et barskt smil, "værre dyr heroppe end ulve og bjørne, nemlig gale, mordbrænderiske

bønder. Mon de vil lade os jage i fred?"

"Med dem har det ingen fare mere, Peder. Her er nu ganske stille i landet."

"Nu, Niels, det skulle ikke fortryde mig, om vendelboerne rejste sig igen, så jeg kunne få brug for mit sværd. Jeg tørster efter dåd og under de opsætsige bønder og den elendige bortrømte konges tilhængere det værste."

De blev nogle dage på Aggersborg, hvis befæstning Peder Skram tog i øjesyn og erklærede, at det var en fast borg, som bønderne nok skulle lade være at tage, når den var i gode, trofaste hænder.

"Det mener jeg, at den er hos Jens Jepsøn," svarede hr. Niels. "Men i øvrigt er det min agt, om her skulle blive ufred her i landet, at drage herned, selv overtage befalingen og bjærge mig her med hustru og børn."

De forlod så Aggersborg, men ikke for at drage lige til Asdal.

"Jeg ønsker at gæste nogle venner på vejen, om du intet har imod det," sagde Niels.

"Vist ikke," svarede Peder, "så mange du vil. Alt er bedre end at være ledig, sidde stille og gruble."

7. En kreds af gode mænd, forbundne ved frændskab og venskab

Det første mål for de to venners rejse var Ågård oppe i Kjetterup sogn, hvor de agtede at gæste Niels Pedersen Gyldenstjerne, bisp Geerts broder. På den fart kom de gennem Husby og red langs foden af Sankt Jørgens bjerg, egnens højeste, skønt ikke meget betydelige bakke, hvorfra der var en vid udsigt over egnen. Den var meget søgt, fordi der ved dens fod flød en helbredende kilde, og Sankt Hans aften blev der tændt blus på højene.

I øvrigt lå der på disse to lyngklædte højder en halv snes kæmpehøje spredte, vidnesbyrd om, at også i oldtiden havde fædrene levet og færdedes her. Derom gjorde dog de to forbiridende herrer sig ingen tanker. De så ikke derop; men da lød der pludselig over deres hoveder en skingrende latter, som fik dem til at standse deres heste.

"Det er troldene deroppe, som slår sig løs," råbte en af Niels Banners svende.

"Vist ikke," sagde en af de andre, "det var Tosse-Marie, som lo. Jeg så et glimt af hendes røde skørt, da hun smuttede ind mellem højene."

"Lad os ride efter hende, binde og fugtle hende, den lede heks," sagde den første svend. "Når hun skoggerler således, da

ved hun om noget ondt, som skal ske. Hun er i ledtog med Fanden."

"Vi kan spare os den umage," sagde en anden af svendene. "Hun løber som en hare, og indhenter vi hende, da svinder hun bort som en dunst over lyngen."

"Nå, folkens, " sagde hr. Niels omsider, "ker eder ikke om, at den heks lo! Lad os nu ride til, at vi inden natten kan nå op til Ågård og komme under tag."

Det gjorde de da. Men svendene vedblev at småsnakke om Tosse-Maries ondskab, og en af dem påstod, at hun havde noget at hævne.

Hun var nemlig engang i sommerens løb blevet kaldet til Asdal for at se til nogle syge kreaturer, men fru Johanne ville ikke tåle hende der og havde ladet hende jage bort. Men det vidste den dengang fraværende herre naturligvis intet om.

Da de kom ud for Kjetterup by, standsede hr. Niels igen sin hest. Skønt mørket begyndte at falde på, kunne han dog se, at der var røre ved en af de yderste gårde, som tilhørte en mand ved navn Villads Andersen, og folk gik ind og ud, men den mand havde ikke det bedste lov på sig. Hr. Niels talte med Peder Skram om det og sagde, at han ville ride derover og se, hvad der var på færde, men Peder bad ham lade det fare, siden det var blevet så silde, og det var desuden ikke værd at rode sig ind i noget, som ikke kom dem ved. Dog sendte hr. Niels en af sine svende derover for at høre, hvad det var, men svenden kom tilbage med den besked, at det ikke var andet end et grandestævne, altså et møde af bønderne, som drøftede byens anliggender.

Ved at se Ågårds knejsende tinder, volde og grave, udbrød Peder Skram: "Ved du hvad, Niels, I er min tro vel rustede heroppe. Aggersborg og Ågård, det er to nødder, som bønderne skulle have svært ved at knække."

"Ja," svarede Niels, "derfor har de heller ikke hidtil prøvet derpå."

De fik en hjertelig modtagelse af Niels Pedersen Gyldenstjerne og hans hustru, Pernille Mogensdatter Munk.

"Ved Gud og alle hellige," udbrød Niels Gyldenstjerne, idet han rakte hver af sine gæster en hånd, "har vi nu længe levet på sulteføde her norden for fjorden, hvad gæsteri angår og ikke skuet en vens åsyn i lange tider, så får vi nu erstatning. Og I er sjældne gæster, for I kommer langvejs fra. Lad os nu gå op til Pernille, hun vil blive glad ved at se eder."

Det gjorde hun og anstrengte sig til det yderste for at beværte dem godt og sørge for deres velbefindende. Og mens de nu sad og pokulerede i hallen, blev der talt meget om de onde tider og bøndernes hovmod og oprørskhed.

Det kendtes da af Niels Gyldenstjernes tale, at han hørte til de strenge herrer, der ringeagtede deres bønder og behandlede dem hårdt.

Af hans mund talte den ny tids ånd, som var i færd med at bryde frem, af den gamle tids rimelighed var der ikke meget i ham. Ved enhver lejlighed hudflettede han således dronning Margrethes minde.

"Margrethe Valdemarsdatter," sagde han, "var som en kræftskade på landet. Hvad gjorde hun andet end at rive borge ned, bringe mange gode mænd til tiggerstaven og mæske

munke og præster? Under kong Christoffer vil der oprinde bedre tider for os."

Det var de tre gode mænd såre enige om.

"Jeg har set nok af ham," sagde Peder Skram, "til at vide, at i ham får vi en god, føjelig herre."

"Det vil da gå ud over bonden," dristede fru Pernille sig til at sige. "Nå, bonden er faret for grumt frem, det tilstår jeg, men det skete ikke uden årsag. Kong Christoffer skulle dog se sig vel for; bonden er ikke til at spøge med."

"Nej, det er vist!" sagde hendes husbond barsk; "for giver man ham en finger, da tager han hele hånden. Kvinderåd duer ikke i fejdetid, Pernille!"

Fru Pernille tog sagtmodigt imod den tilrettevisning. Ikke for intet havde folket givet hende tilnavnet: "den gode", i modsætning til hendes to søstre, fru Gertrud, som man på grund af hendes heftige sind kaldte "den ild-onde", og fru Anna, som bar tilnavnet "den hofmodige". De havde nu også fået noget at slægte på i retning af hovmod, for de var døtre af den stolte Kirsten Thott, der endnu var i live og sad på Boller som enke efter den gæve Mogens Munk, der for mere end tredive år siden havde ladet sit liv i krigen i Sønderjylland. Fru Kirsten nærmede sig nu sit livs sidste, stolte drøm, nemlig håbet om, at hendes yndlingsdatter Annas søn, Knud Gyldenstjerne, kunne blive konge i Danmark. Men der var dog nogle år til, at den tanke dukkede op, uagtet Gyldenstjernerne allerede var så rige og mægtige, at kun en eneste æt til nød kunne måle sig med dem, nemlig Rosenkrantzernes.

Niels Gyldenstjernes udtalelser om tilstanden i landet lød da også beroligende, og han lo kun af fortællingen om Tosse-

Maries spøgeri mellem kæmpehøjene på Sankt Jørgensbjerg og grandestævnet hos Villads Andersen.

"Det har sikkert ikke været andet," sagde han. "Hvad end bønderne kunne hitte på, så drister de sig dog næppe til at samles i skok og sidde og spinde rænker så nær ved Ågård."

Men skønt Niels Banner befandt sig så vel på Ågård, lod han sig dog ikke fastholde der ret længe. Han havde i sinde, inden han vendte hjem, at gæste Esge Brok på Ålborghus, som i årenes løb var blevet hans gode ven. Hr. Esge havde nemlig snart forvundet sin harme over det nederlag, han havde lidt i sin bejlen til Johanne Andersdatter og lykønsket sig selv til, at han var sluppet for at få en så egensindig og viljestærk kvinde til hustru, som fru Johanne havde vist sig at være. Han havde fået blidere kår i sit ægteskab med Niels Gyldenstjernes søster Elline. Han var altså svoger til herren på Ågård, men tillige i slægtskab med hans hustru, fru Pernille, som i sit første ægteskab havde været gift med Esges broder, Lave Brok til Klausholm. Og da nu tillige den Børglum bisp Geert var broder til Niels Gyldenstjerne på Ågård, mens Lyder Kabel var lensmand på Mors, så kunne Niels Banner med grund sige, at en kreds af gode mænd, forbundne ved frændskab og venskab, og som alle ville det samme, nu rådede i disse egne og nok skulle vide at holde bønderne i ave.

Niels Gyldenstjerne besluttede at ledsage sine gæster til Ålborg, og derhen drog de da, men så dog på vejen ind til Niels Godskesen på Kokkedal, som lod sin nabo og ven på det nærliggende Frejstrup, Niels Ovesen, hente, og disse to brave mænd, som ingenlunde så lyst på tingene, følte sig beroligede

ved Niels Banners tillidsfulde udtalelser. Dog sagde Niels Godskesøn:

"Jeg havde forgangen nat en ilde drøm. Det var atter brudt løs, og bønderne sved gården af over mit hoved."

"Ej hvad," sagde Niels Gyldenstjerne, "drømme er indbildninger, de kommer gerne af en dårlig mave. De er skygger ligest."

"Drømme kunne dog være sandhed," mente Niels Ovesen, "og de er som skygger, de kommende begivenheder kaster foran sig."

"Drag med til Ålborg," sagde Niels Banner, "der sidder en mand, som hverken er ræd for varsler eller skygger."

Det gjorde de, og de fem gæster blev modtaget af Esge Brok med så megen venlighed, som denne barske herre var i stand til at udfolde, mens fru Elline glædede sig oprigtigt ved at gense sin broder fra Ågård, men beklagede, at den gode Pernille ikke var kommet med.

"Ej, Elline," sagde hr. Niels, "du ved jo, at det nu til dags sinker svært at rejse med kvinder, eftersom de er blevet for magelige til at sidde ret længe på en hesteryg og vil age i karme."

Det var nu sandt nok for de store fruers vedkommende, men den egentlige årsag til, at fru Pernille ikke havde gjort noget forsøg på at komme med, var dog den, at hun ikke led sin barske svoger og altid forargedes ved at høre ham tale ilde om sine undergivne, og fru Elline gav ham ikke stort efter i det stykke.

En over al måde myndig og streng herre var Esge Brok, ingen mand i Jylland var så forhadt af bønderne som han, men hans stolthed var ikke parret med dumhed. Han så med et skarpt blik

på forholdene, og hans gæster mærkede snart, at han ingenlunde delte deres tryghed. Han var ikke tilbøjelig til at vinde bønderne ved eftergivenhed, men mente tværtimod, at de måtte bøjes dybere, inden der blev fred i landet.

"Vi får en dyst endnu at bestå med dem, skal I få at se," sagde han. "Der er flere kendetegn på det. Men ske, hvad der vil, jeg er beredt!"

Niels Banner erindredes ved disse ord om den ildevarslende kendsgerning, at Henrik Tagesøn havde været på Asdal og var løbet af med Mikkel, men han fandt det klogest at tie med det. Peder Skram derimod udbrød:

"Ja, hr. Esge, her kan I sidde trygt! Denne borg er både ved sin befæstning og sin beliggenhed sønden for fjorden den fasteste plads, jeg endnu har set heroppe."

"Og Esge er mand for at holde den," sagde Niels Gyldenstjerne.

"Vist så," svarede Niels Banner. "Men bønderne vover ikke at komme her."

"Jeg ønsker intet hellere, end at de ville," sagde Esge, og hans venner tvivlede ikke om, at det var hans oprigtige mening.

De blev en hel uge hos Esge Brok, i hvis selskab de gæstede flere af de rige købmænd, med hvem de selv stod i handelsforbindelse. Ålborg var jo dengang næst Ribe landets største handelsby og havde allerede i tre hundrede år haft livlig forbindelse med Norge. Købmændene gjorde sig da til af deres bys ælde og betydning, og da dertil kom deres rigdom, gav de ikke adelsmændene stort efter i stolthed. Men de modtog dem dog med ærbødighed, navnlig Esge Brok, ikke alene fordi han var befalingsmand på slottet, men på grund af den anseelse,

han havde vundet både hjemme og i udlandet. Han havde for fem år siden ledet fredsunderhandlingerne med hansestæderne i Lybeck, og at et så vigtigt hverv betroedes ham, viste, at han var et fremragende medlem af rigets råd. Men han var derved tillige blevet en af de få danske adelsmænd, som var ret kendte og agtede blandt de hanseatiske købmænd og handelsverdenen i det hele taget. Og derved havde han tillige fået lejlighed til at vurdere købmændenes betydning højere, end han ellers ville gjort. Kort sagt, trods sit stridige sind kom han dog godt ud af det med dem. De var desuden tilfredse med, at de i disse urolige tider havde en så myndig og modig befalingsmand til at værne om byens sikkerhed. Dog sagde en af dem til Peder Skram:

"Hr. Esge er god nok og vel bedre end de fleste, men han vejer dog ikke en hær op. Hans stridsmagt er for ringe, og skulle de gale vendelboere rejse sig på ny, da ser jeg vor bedste sikkerhed deri, at vi har fjorden mellem dem og os."

Omsider brød vennerne op, Niels Gyldenstjerne drog med sine to naboer vester på, Niels Banner og Peder Skram red nord på og et par dage efter nåede de to sidste Asdal.

Der vakte deres ankomst så meget større glæde, fordi hr. Niels' broder Erik stod i begreb med at rejse hjem, da han havde fået bud om, at hans gårdfoged var død, så at hans nærværelse på Vinstrup var nødvendig. Men nu fik de erstatning i Peder Skram, hvis tilsynekomst overraskede dem meget og lovede tidkort. Vel var den barske og tungsindige mands selskab ikke oplivende, og skøn eller indtagende var han heller ikke, men hans ulykkelige skæbne vakte kvindernes deltagelse.

Imidlertid mishagede de efterretninger, fru Johannes husbond bragte fra Torp, hende højligt. At Mikkel ikke var vendt tilbage til sit hjem, det syntes hende at være ildevarslende, men især harmede det hende, at Lyder Kabel og fru Mette nu sad på Torp og rådede for gården. Men hr. Niels tog den sag let, og jomfru Anne syntes fuldkommen ligegyldig for, hvorledes det gik hendes halvbroder. Ingen af dem sagde meget om den sag.

Hvem der slet intet sagde, men følte desto mere, det var Karen. Det glade smil forsvandt fra hendes læber, og mens hun lyttede til sin husbonds ringeagtende udtalelser om bønderne og deres fuldkomne magtesløshed, fik hendes øjne et spændt udtryk. Hørte hun nogen uventet larm i gården, sprang hun op og ilede ud, men vendte hver gang skuffet tilbage; hvad det så var hun ventede, så kom der ingen og der skete intet.

8. Grandestævnet

Hvis Niels Banner havde fulgt sin første indskydelse og var redet hen til Villads Andersens gård for at undersøge, hvad det var, som foregik der, så ville måske meget af det, som senere skete, blevet anderledes. Og da ville han have forstået, hvorfor Tosse-Marie lo så skingrende. Hun var nemlig alt andet end tosset og vidste god besked om, hvad meningen var med dette såkaldte grandestævne, som egentlig skulle have været holdt allerede i efteråret, men dengang var strandet på flere forhindringer, og som ikke var blevet tilstrækkeligt forberedt. Ved begge lejligheder var Tosse-Marie blevet brugt som bud til flere af bønderne, og dertil egnede hun sig særligt, når det skulle gøres hemmeligt, for som spåkvinde og klog kone havde hun sin gang alle vegne.

I Villads Andersens borgestue med det lave bjælkeloft sad, dels på bænke langs væggene, dels omkring et stort bord midt i stuen, omtrent et halvthundrede alvorsfulde mænd, af hvilke flere var kommet langvejs fra. De drøftede ikke sognets, men Nørrejyllands, ja hele rigets anliggender.

Var Niels Banner uventet trådt ind ad døren, da ville han til sin forundring her fundet sin forsvundne stedsøn, Mikkel Due, Henrik Tagesøn og flere adelsmænd, således Henriks fætter Knud Joachimsen fra Fyn, dernæst brødrene Helle, Herluf og Anders Holst, alle af den lavere, forarmede adel og flere af den sort, som kun havde lidt at tabe men meget at vinde ved en omvæltning. Men den største part af forsamlingen bestod af en skare af Vendsyssels og Thys rigeste selvejerbønder og nogle

enkelte fra Mors. Flere af disse folkets mænd gav ikke nogen adelsmand stort efter i værdighed og anstand. Klædedragten var naturligvis simplere, men tydede dog på velstand og sans for det klædelige. Flere af bønderne røbede dog både ved deres tale og adfærd, at der råder en mere glubsk og vild ånd i dem.

Men hvad der allermest ville have forbavset Niels Banner, det var synet af en trivelig, glatraget herre med en sort fløjels hue på sit hoved, som sad for bordenden imellem Henrik Tagesøn og Lars Smaltesøn, den ældste af de tilstedeværende bønder. Det var nemlig ingen ringere end biskoppen af Viborg, nordmanden Thorlaf, en herre med en overlegen mine og et snu blik.

For seks år siden havde han været provst i Bergen, da kong Erik fik ham ophøjet til ærkebiskop i Uppsala. Men der blev han ikke siddende længe, han blev fordrevet under det oprør, som rejstes i Sverige af Engelbrecht. Han tyede da ned til sin gamle herre, som anden gang tog sig af ham og hjalp ham til bispestolen i Viborg.

Han var da sin kongelige velynder oprigtig hengiven og rede til at vove alt for at få kong Erik i sædet igen. Som nordmand stod han frit og var ikke hildet af hensyn til forholdene i Danmark. Det var ham ligegyldigt, ved hvis hjælp kongens sag blev fremmet. Dog følte han sig mere draget til de for deres selvstændighed kæmpende bønder end til de overmodige adelsmænd. Kong Erik havde vedligeholdt sin forbindelse med ham og gennem ham med sin fordums hofsinde og tro tilhænger, Henrik Tagesøn, som kongens skrivelser stadig holdt i ånde. Og nu, da kong Christoffer var fraværende og stærkt optaget af de svenske anliggender, var biskoppen og Henrik

Tagesøn blevet enige om, at øjeblikket var kommet til en ny rejsning, men det skulle være noget andet end de tidligere planløse hærgninger.

Meningen var, at bønderne tidligt på foråret pludseligt skulle rejse sig og tage tyren ved hornene, idet de ville kaste sig over Ålborghus og gøre det af med Esge Brok.

Den plan havde Henrik Tagesøn ikke alene drøftet med biskop Thorlaf, men også med hertug Adolf nede i Haderslev, så langt havde Henrik Tagesøn og Mikkel Due været. Rigtignok havde den snu hertug nået sit mål, idet Sønderjylland var blevet ham overdraget som et arveligt len, men han stolede ikke rigtig på varigheden af det nuværende regimente i Danmark, hvorfor han vedblev at ruste sig og vedligeholdt i smug forbindelsen med de oprørske bønder. Mange venlige og opmuntrende ord havde Henrik Tagesøn at bringe bønderne fra hertugen, og biskoppen oplæste en skrivelse fra kong Erik, hvori denne priste bønderne for deres mandsmod og bad dem holde ud, så skulle han nok til sidst komme selv og hjælpe dem med at gøre det af med hertug Christoffer og rigets råd. I det mindste oplæste biskoppen noget sådant, og bønderne troede blindt på det. Det var da intet under, at de blev opildnede og straks gik ind på at foranstalte en ny rejsning.

Men ligesom de var i færd med et drøfte sagen, kom Villads Andersens gårdskarl hastigt ind og meldte, at to herrer med et følge af en halv snes svende var kommet ridende og havde gjort holdt ude på vejen, som om de tænkte på at ride ind.

"Hvo kan det være, hvad skal vi gøre?" udbrød biskop Thorlaf, idet han rejste sig.

"Helst intet, Eders Nåde," sagde gamle Lars Smaltesøn koldsindigt. "Lad os forblive roligt i huset, men gå du ud Villads og se, hvem det er."

Det gjorde Villads, og han nåede til gårdleddet lige som den af Niels Banner udsendte svend indtraf. Denne fik så den før omtalte besked, at det var et grandestævne, som blev holdt på gården, men blev så udspurgt af Villads om, hvad det var for herrer, han red med, hvor de kom fra, og hvor de agtede sig hen. Spørgerens fuldkomne rolighed og villighed til at indlade sig i samtale gjorde svenden tryg.

"Det er hr. Niels fra Asdal, som holder der henne med sin ven, Peder Skram fra Voldbjerg. Han kom til os på Aggersborg."

"Så der har I været," udbrød Villads.

"Ja," vedblev svenden, "men vi har strejfet langt videre om. Først var vi på Børglum og så langt vester på, helt ude på Torp."

"Ej så! Hvad ville din herre mon der?"

"Jeg må tro, at han søgte sin stedsøn Mikkel, som for et par måneder siden løb af landet med Henrik Tagesøn, den galgenfugl; men herren fandt ham ikke, derimod hans faster, fru Mette og hendes gemal, hr. Lyder Kabel, som nu har slået sig ned på Torp og styrer gården i Mikkels fraværelse."

"Ej så!" udbrød Villads. "Nå, din herres anliggender rager jo ikke os. Men det forundrer mig, at han ikke kan lade hvile falde på sig og blive til huse nu, da han har rejst så langt og nylig er vendt tilbage fra sin jorsalafærd. Men nu agter I eder vel hjem?"

"På det lav nej," svarede svenden. "Vi skulle først op på Ågård, og jeg hørte min herre i går lade falde et ord om, at han muligt vil ud til Ålborg og gæste hr. Esge."

"Nej, ser man det!" udbrød Villads. "Din herre er ikke længe om at gøre en vending. Men rid nu med Gud, søn, det er kendeligt, at din herre venter på dig med utålmodighed."

Da Villads var kommet tilbage og havde aflagt beretning om samtalen med Niels Banners svend, udbrød biskop Thorlaf:

"Det gjorde du snildt, Villads. Det var vel, at vi slap for det besøg."

"Å hvad," sagde vendelbobonden Gamper barskt, "var de to herrer kommet herind, så kunne vi have nappet dem og gjort det af med dem."

Gamper var en hård hals og havde været en af de værste til at myrde og brænde på de foregående tog.

"Hvad skulle derved være vundet?" spurgte gamle Lars Smaltesøn. "Af Niels på Asdal har vi ikke meget at frygte. Han er desuden en lollik, fuld af pral og skryderi, det faldt mig let, da han gæstede mig på udrejsen, at sætte ham en voksnæse på! Ja, havde det været hr. Esge i Ålborg, da ville det været en anden sag."

"Lige meget, hvem det var," sagde Henrik Tagesøn. "Drag eder til minde, kære venner, den aftale, vi have truffet, at intet må foretages, førend vi er beredte til at rykke i marken."

"At bie og vente er gække rente," sagde Helle Holst.

"Jeg må dog tro, at det i dette tilfælde er klogest," sagde Mikkel Due. "Hastværk er lastværk."

"Ja nok," svarede Helle, "for dig og dine må freden helst vare det længst mulige. Du har din gode, stærke gård, hvor du han hytte dig, når du vil, mens jeg og mine brødre kun har en usselig rønne med nogle magre jorder, som næppe kan brødføde os."

"Ja, det er vist, at jeg ikke går med for vindings skyld," sagde Mikkel med selvfølelse.

"Men tag dog vare på det, I har, Mikkel," sagde Villads Andersen. "I skulle, det snareste I kan, se til hjemmet. Vid, at hr. Lyder Kabel og fru Mette nu sidder på Torp og råder for gården, som om den var deres egen."

"Djævlen annamme dem!" Råbte Mikkel, idet han sprang op.

"Hvoraf ved du det, Villads?" spurgte Henrik Tagesøn.

"Niels Banners svend plaprede det ud," svarede Lars. "Han antog, at hans herre egentlig var redet til Torp for at søge Mikkel. "

"Ha, ha," lo Henrik Tagesøn. "Da skulle han have vidst, hvor nær han var sin kære stedsøn, da han holdt her udenfor. Der blev han skønt pudset! Det skal du glæde dig over, Mikkel, og ikke kere dig om, at din faster og hr. Lyder sidde på Torp. Lad dem have den morskab at råde for gården en føje stund."

"Jeg skulle også mene," sagde morsingboeren Niels Justesen, "at vi hellere må vide vor lensmand deroppe end nede på Lund. På Torp vil han ikke mærke noget til, hvad vi har for."

Mikkel havde igen taget sæde, men hans blik var uroligt, og han hørte åbenbart ikke efter under den forhandling, som nu påfulgte, og som dog var så vigtig og afgørende. Det blev vedtaget, at rejsningen skulle foregå i april måned, men at der straks skulle sendes vidjebrand omkring i Vendsyssel, for vendelboerne var rede til at gå i spidsen og ville alene klare angrebet på Ålborghus.

Vidjebrand var en kæp, som var brændt i den ene ende, og som oprindelig betød, at fjenden var i landet og fejde forestod og derved advarede befolkningen om at ruste sig.

For bøndernes vedkommende betød det, at de skulle slibe deres sværd, deres knive og økser samt skærpe deres lyngleer, farlige våben, som bestod af lange skafter med brede, korte blade, dernæst lave skarpe pile til deres langbuer, hvor slige fandtes og svære køller til at slå modstanderne ned med. Naturligvis fandt der ikke nogen regelmæssighed sted i bevæbningen. I den samme flok var folkene forsynede med de forskelligste våben. Nogle førte kun plejler, men også de var farlige nok.

Dernæst skulle de samle fetalje, det vil sige spise- og drikkevarer, og have et tilstrækkeligt antal vogne i beredskab. De måtte naturligvis underholde sig selv, lige så vel som regeringens tropper. Forplejningsvæsen var i de tider ukendt, og, som bekendt, varede intet felttog dengang længere end indtil madposerne var tomme, og man var kommet til øltøndernes bund, skønt naturligvis hærens opløsning kunne forhales ved plyndring.

Thyboerne og morsingerne skulle gøre lige så og holde sig rede til fremrykning, når signalet dertil blev givet af vendelboerne, så snart disse havde samlet sig og var rykket mod Ålborg. Da skulle der tændes bavner og blus hele landet over, og så skulle thyboerne og morsingerne bryde op og rykke frem, men, hvis de ikke fik noget andet bud, kun til Sankt Jørgens bjerg, hvor så alle tre mære skulle mødes og videre foretagender kunne aftales. Henrik Tagesøn havde med et rigtigt blik udset bjerget til et fast holdepunkt, men for resten var vendelboerne helst fri for at få deres naboer og forbundsfæller ind på deres egen grund, for at tage del i det bytte, som der kunne være at

gøre. At vendelboernes styrke i og for sig var mere end tilstrækkelig til at indtage Ålborghus, derom tvivlede ingen.

Henrik Tagesøn blev enstemmigt kåret til overanfører, og til ham blev det overdraget at udvælge underanførerne eller bringe dem i forslag. I de fleste tilfælde blev det dog almuen selv, der afgjorde sagen. Når nemlig en slig udvalgt anfører kom til en by, gik han frem på torvet eller samlingspladsen, stak sit spyd i jorden og råbte, at enhver, som ville tjene under ham, skulle træde frem og lægge sin hånd på spydskaftet. Deri bestod hele edfæstelsen, og man kan tænke sig, at under slige forhold måtte mandstugten blive meget slap.

For øvrigt skete fremrykningen ikke i sluttet trop, hverken for bøndernes eller det adelige opbuds vedkommende, som udgjorde kongens hær. Man drog i små hobe fra sit hjem eller sin by til det fastsatte samlingssted, og voksede end de fremrykkende skarer, så var der dog ingen orden i det.

Da alt var blevet aftalt, brød forsamlingen op og ved nattetid drog hver til sit. Henrik Tagesøn ledsagede biskop Thorlaf til Viborg, efter at han havde givet Mikkel Due det hverv på hjemvejen til Torp at bringe besked til flere ansete bønder, som ikke havde indfundet sig til mødet.

9. Kongebud

På Asdal levede man imidlertid trygt og uden anelse om, at der var fare på færde.

Fru Johanne fik sig mangen alvorlig samtale med sin gamle ven Peder Skram, som jo nu var en i livets skole hårdt prøvet mand, og hun fik langt mere udbytte deraf, end af at samtale med sin husbond. Hun lagde i den grad beslag på ham, at hendes datter ikke fik meget godt af ham.

Dog tog jomfru Anne sig ikke dette så nær. Hun tænkte, at hendes moder og Peder Skram dog vel omsider ville få afsnakket.

Men hvad der vakte hendes levende fortrydelse, det var, at Peder Skrams øjne altid søgte Karen Madsdatters, når hun var til stede. Han greb også lejlighed til at tiltale hende, og når hun på sin frimodige måde gav ham svar, da oplivedes hans barske åsyn af et vemodigt smil.

"Hun har troldgjort ham med sine gloende øjne og æblerøde kinder, den lede tøs," tænkte jomfru Anne.

Hun anede ikke sammenhængen, som var, at Karen tilfældigvis havde nogen lighed med Peder Skrams i hendes blomstrende ungdom bortrevne hustru og mindede ham om hende.

Dog kom det ikke i hans tanker at bejle til en ufri jomfru, som Karen Madsdatter. Imidlertid var det endnu dengang ikke aldeles uhørt, at slige forbindelser blev indgået, og jomfru Anne tænkte sig derfor muligheden af, at Peder Skram virkelig tænkte på at trøste sig over tabet af sin hustru med Karen. Hun

sagde det til sin moder, som lo hende ud, men dog gav hun sig ikke.

"Peter Skrams adfærd er i hvert fald ubetænksom," sagde hun, "og må vække indbildninger hos Karen. I eders sted, moder, ville jeg skikke hende tilbage til hendes fader."

"Det ville der ingen mening være i, Anne! Ved mit løfte til Karens moder er jeg forpligtet til at antage mig hende, og da Mathias Torbernsøn så herud forgangen år, gav jeg Karen det bedste vidnesbyrd og han sagde mig tak, fordi hans datter blev holdt og optugtet så vel. Og nu skulle jeg lade hende gå, blot fordi du indbilder dig, at en god mand har kastet sine øjne på hende! Nej, min dukke, der må mere til, om jeg skal skille mig ved Karen, som er blevet mig kær, og jeg kan desuden ikke undvære hende til min personlige opvartning."

"Nå," sagde Anne med påtagen ligegyldighed, "skal galt være, så er det dog bedre, at Karen løber af med Peder Skram end med Mikkel. Nødigt ville jeg have en tjenestemø til broderkone."

Den pil ramte bedre end den forrige. Fru Johanne blev rød af vrede, men fattede sig dog snart.

"Vær du kun rolig, " sagde hun, "sligt vil aldrig ske. Hvad der har været mellem Mikkel og Karen var kun børnestreger. Det er nu ganske forbi. Men skulle Mikkel prøve på mere af den sort, da skal jeg vide at sætte en stopper for det, lid derpå!"

"Lad os håbe det?" svarede Anne, uagtet hun ingenlunde mente det, men ganske det modsatte. Det var hende ligegyldigt, hvem Karen løb af med, når det kun ikke blev Peder Skram. Hun havde nu sat sig i hovedet at ville være denne gæve mands hustru, og da hun indbildte sig, at Karen var en hindring derfor, ville hun for enhver pris have hende fjernet.

Hun sluttede fra sig selv til andre, troede ikke på uegennyttig tilbøjelighed og tvivlede ikke om, at Karen, hvis hun fik et så stort tilbud, som her var tale om, straks ville give køb. Men hun gik underfundigt til værks, for da hun om aftenen var alene med Karen, sagde hun venligt til hende:

"Står din hu aldrig til at farte over til Slette og se til din fader og din broder? Du lever jo her ganske adskilt fra din egen slægt, og det finder jeg hverken rigtig eller ret."

Da Karen tav og så på den spørgende, som om hun grundede over, hvad meningen med den tale egentlig var, fo'r Anne fort og sagde med et smil:

"Du kunne snart vinde derop nu, da du ved din faders stormodige gave er blevet så skønt ridende."

"Såmænd," svarede Karen med et smil, "Gråmunk kunne snart bære mig derhen på sine rappe ben."

Hendes fader havde nemlig, da han sidst var på Asdal, medbragt en smuk lille hest og en tværsaddel for at hans datter ikke skulle stå helt til skamme ved siden af husets døtre, og fru Johanne havde ikke haft noget at indvende derimod.

"Men," vedblev Karen, "det er dog for lang en vej til at det kunne lyste mig at ride den alene, og den følgesvend, jeg helst ville have, tilsteder eders moder ikke at ledsage mig. "

"Hvem mon det kan være?" spurgte Anne med en påtagen ligegyldig mine.

"Lad ikke så hellig," svarede Karen i en skarp tone, "for I ved det grant. Det er eders broder Mikkel, og I er alt for hofmodig til at kunne finde eder i, at hans hu står til mig."

Til Karens store forundring brusede Anne ikke op, men svarede i en sagtmodig tone:

"Nå, Karen, fryde mig ville det just ikke, men jeg ville tænke, at når Mikkel har fået dig kær, så ville der intet være at stille op. Han er hårdnakket og opgiver ikke det forsæt, han engang har fattet."

"Ej, jomfru Anne," udbrød Karen i en spydig tone, "hvilken helgen har gæstet eder og indgivet eder så megen fromhed og fornuft?"

"Spot du kun," svarede Anne roligt og fast. "Du skal få at se, at det er ærlig ment."

Nu blev samtalen imidlertid afbrudt, da Karen blev kaldt ind til sin frue, og den næste dag fik man andet at tænke på.

Der kom nemlig en kongelig udrider med en skrivelse fra hr. Otte Nielsen Rosenkrantz, som lod hr. Niels vide, at det var kongens vilje, at hr. Niels ufortøvet skulle drage over til Lødøse i Skåne, det nuværende Götheborg, for der i forening med nogle andre herrer af rigets råd at forhandle med svenskerne om overdragelsen af den svenske krone til kong Christoffer. Den befaling måtte jo adlydes, og da alt syntes roligt i landet, nærede Niels Banner ingen betænkeligheder ved at forlade hjemmet.

Der blev straks truffet forberedelser til rejsen, og efter nogen overvejelse besluttede hr. Niels sig til at drage til Ålborg, der hyre en skude og skibe over til Sverige. Det var en langt nemmere rejsemåde end gennem øerne og over tre sunde, og når vejret blev gunstigt, ville den jo gå langt hurtigere.

"Men hvad gør så du?" spurgte hr. Niels Peder Skram. "Vil du blive her og vogte på mit hus, indtil jeg vender tilbage? Lad os sige, at det hele kan stå en måned på."

Peder Skram så i nogle øjeblikke i tavshed hen for sig, mens de andres blikke hvilede i spænding på ham.

"Hav tak, ven, for den godhed og tillid, du viser mig," sagde han endelig, "men jeg bør ikke gå ind på det. Det er så sin sag at have rådighed over og påtage sig ansvaret for en anden mands gård og gods, er det end ens bedste ven. Dog er det egentlig ikke det, der gør sagen af, al den stund jeg ved, at dine sager er i de bedste hænder hos din kloge og trofaste hustru. Hun har sandelig vist, at hun kan råde sig selv. Men jeg vil sige dig, Niels, at jeg alt i nogen tid har omgåedes med den tanke at forlade eder og drage bort, ikke tilbage til mit hjem, men over til kong Christoffer. Jeg står dog i taknemmelighedsgæld til Hans Nåde for den gunst, han har vist mig."

"Man skulle tykkes, at Hans Nådes gæld til eder var større, siden I bjærgede hans liv," udbrød fru Johanne.

"Nå ja," svarede Peder Skram, "det udseende fik det, men han var vel nok kommet på det tørre uden mig. I hvert fald kan jeg ved at tilbyde kongen min tjeneste få min ære helt genoprettet. Hvad siger I til det, jomfru Anne?"

Anne blev rød og fo'r sammen, da hun så pludseligt blev adspurgt om sin mening. Det overraskede hende så meget mere, som Peder Skram hidtil ikke havde givet noget tegn på tilbøjelighed for hende; men alene det, at han rettede dette spørgsmål til hende, syntes at vise, at hun ikke var ham ligegyldig. Dog viste hendes svar, at hun ikke for intet havde gransket den spørgendes tankesæt, og at forstanden altid sad i højsædet hos den jomfru.

"I må vel have forstået," sagde hun roligt, "at eders nærværelse aldrig har været mig imod, og at jeg gerne så, at I

blev her, men når det gælder eders ære, da bliver det en hel anden sag for eder."

"Hvilken snak!" udbrød fru Johanne. "Skulle det gøre et skår i Peder Skrams ære, at han dvæler her en månedstid og beskærmer sin vens hustru, børn og ejendomme?"

"Jo, det kan, kære frue," svarede Peder Skram, "og det af den årsag, at just nu trænger Hans Nåde til sine venner og tro mænd. Siden, når han sidder fast i sædet, vil det ikke være nogen kunst at tjene ham. Holder jeg mig derimod tilbage nu, svigter jeg min pligt. Hav derfor tak, kære jomfru Anne," sluttede han, idet han så mildt til hende, "for det ord I der sagde om en mands ære."

"Ved min helgen," udbrød hr. Niels, "det er rigtigt og ret. Æren er det fejreste træ i skoven, hvo der har den, rider kvædende. Men for mig gælder det i denne sag mere pligt end ære, for da jeg er en af dem, som kaldte Hans Nåde ind i landet, bør jeg også støtte ham."

"Nå," udbrød fru Johanne lidt spydigt, "det var da engang et fornuftigt ord. Det andet om æren giver jeg ikke meget for. Forlad mig min oprigtighed, kære ven," sagde hun til Peder Skram. "I kender mig og ved, at den egenskab hører mig til, enten den nu skal kaldes en dyd eller en fejl. Hvad jeg ville sige, er, at det ved Guds moder ikke forundrer mig, at I omsider har fået nok af det stille, kedsommelige liv på vor ensomme borg. At I længes efter afveksling og dåd, det geråder eder sandelig ikke til skam."

"Dertil har jeg kun at svare, kære frue – gid det må blive mig forundt engang i fremtiden at vise, at deri tager I ganske fejl. Jeg har ikke i mange år følt mig så vel noget sted, som her på

Asdal. Og det glæder mig, at jeg kan drage herfra i selskab med Niels, så skilles vi dog ikke straks."

"Ja, det er fornøjeligt," sagde hr. Niels, "men jeg er dog ikke så glad ved, Johanne, at vi begge forlader Asdal og lader dig blive her alene."

"Å, hvad," svarede fru Johanne med et hovedkast, "du har jo vænnet mig til det. Her var mere uroligt i landet, da du forrige gang forlod mig. Ker dig derfor ikke om mig. Men," tilføjede hun et øjeblik efter, "noget vil jeg have for min medgørlighed. Jeg vil følge eder et stykke på vej. Jeg har ærinde i Ålborg og vil ledsage eder så langt, og Anne kan let klare sig i de par dage, den fart står på."

Det syntes Anne åbenbart ikke om, men hun måtte finde sig deri og hun fik nogen trøst i den hjertelighed og ærbødighed, hvormed Peder Skram tog afsked med hende, mens han kun undte Karen et nik.

I de påfølgende dages ensomhed styrede Anne huset og gjorde sit til at holde Karen nede. Hun havde ventet, at hendes moder ville taget Karen med sig, og det var også påtænkt, men blev opgivet, fordi der indtraf nogle tilfælde af opsætsighed blandt pigerne og fru Johanne sluttelig mente, at Anne ikke havde grebet på at styre dem. Derfor nøjedes hun med den flinkeste af de andre terner til kammerpige på rejsen.

Nu sad altså jomfru Anne og Karen alene på borgen og havde rigelig lejlighed til at se sig vrede på hinanden. Jomfru Anne benyttede den, men Karen ikke, uagtet hun nu ganske gennemskuede sin unge herskerinde, og hendes uforanderlig glade mine og rolige væsen tirrede jomfru Anne i høj grad.

Spændingen var på det højeste, da buen endelig brast og løsningen kom.

En morgen sad Anne alene ved kaminen i hallen og grublede over, hvad hun skulle hitte på for grundigt at ydmyge Karen, for nu, da hun intet havde at frygte af sin forhadte plejesøster, gjorde hun sig ingen ulejlighed med at skjule sin sande sindsstemning.

Da gik døren op, og til hendes forundring viste Mikkel sig i den og trådte ind, efterfulgt af Karen.

"Jeg kommer dig nok lidt uventet, Anne," sagde han, "men Karen mener, at du dog sluttelig vil blive tilfreds, al den stund jeg er kommet for at hente Karen, så nu bliver du hende kvit, hvad du jo længe har higet efter."

"For at hente Karen," råbte Anne, idet hun sprang op, "det bliver der intet af, enddog du kommer som en tyv for at liste hende bort, mens moder er bortrejst."

"Ja," sagde Mikkel, "således tyktes det mig for alle parter at være bedst."

"Du skal få at mærke, hvad der er værst," svarede Anne, idet hun gik et skridt fremad.

Men han greb hende i armen, tvang hende tilbage i sædet og sagde: "Tag det med rolighed, søster, og gør ingen dumheder. Du har intet ansvar i den sag, for du har det ikke i din magt at hindre det. Min myndighed her på gården er større end din, og Karen er så yndet af tyendet, at du ikke får nogen af dem til at lægge hånd på hende. Snarere kunne det ende med, at de spærrede dig inde. Men du skikker dig jo nok, så at det hele kan løbe smukt stille af."

Anne sad og stirrede på dem, dødbleg af harme. Derpå kom der et par korte, hysteriske lattertoner fra hende og hun sagde:

"Nå, det kan ved Guds moder være mig lige meget, hvem Karen løber af med, og hvis frillekone hun bliver."

"Frillekone," råbte Karen med blussende kinder. "Lid på, at aldrig bliver jeg nogen mands frillekone."

"Da må du blive ved din stand og gifte dig med en bonde," lød Annes skarpe svar.

"Så, lad det nu være nok, Anne!" sagde Mikkel. "Nu har du sagt det værste, du kunne. Dine onde ord gør os ingen skade, men de har vel nu lukket munden på Karen, så det bliver mig, der må tale i hendes sted. Hun beder dig på hendes vegne takke moder for al den godhed, hun har bevist hende og sige hende, at når vi får lejlighed dertil, vil vi gengælde hende det."

"Ha, ha," lo Anne spotsk, "det var en skøn, storladen hilsen den! Jeg takker ydmygt på min fru moders vegne."

"Lad os se at komme fort, Mikkel," sagde Karen, idet hun tog ham i armen. "Her er kun galde og forgift at hente. Med din moder vil jeg med Guds og alle helliges bistand nok komme til rette, når tiden er der."

"Bild dig det ind!" råbte Anne, idet Karen gik ud af døren. "Du vil få din straf for din skammelige adfærd før eller siden."

"Nå, hvad det angår," sagde Mikkel med et smil, "da lad moder vide, at når hun vil gøre op med Karen, da vil hun, om alt går vel, kunne træffe os på Torp. Vi agter ikke at lukke døren for hende, men vi vil give hende en venlig modtagelse."

Derpå gik de. Torkild stod ventende i gården med den opsadlede Gråmunk, sin herres hest og sin egen, der var belastet med en tværsæk, hvori Karen havde pakket sine klæder.

Så red de, og til Annes store harme fulgte lige til borgleddet af alle ternerne og flere af svendene, som tilråbte dem et deltagende Levvel. De fleste af dem følte, at med Karen drog det bedste bort, som havde været på Asdal og gjort livet der lykkeligt og godt for dem.

10. Bondebruden

Det var en smuk, klar dag først i april måned. Der rørte sig ikke en vind, havet var blankt som et spejl, hvilket var et særsyn i disse urolige farvande, og lærken sang højt i sky, dog ikke over grønnende marker og lunde, men over tørre sandrevler og klikker, bevoksede med marehalm, for vi befinder os ved Bolbjerg strand.

Der sad denne morgen et ungt par, en kraftig, velvoksen mand og en skøn, blomstrende kvinde nede ved strandkanten og stirrede ud på Skarreklits knejsende fjeld, som hævede sig op af havet, omsværmet af måger.

Det var Mikkel og Karen, som nu var blevet ægtefolk og befandt sig på vejen til Torp.

Hans blik var alvorsfuldt og eftertænksomt, hendes frydefuldt og drømmende. De havde nylig haft en samtale om deres vanskelige kår, hvorfor deres tanker var så optagne, at de næppe havde øje for det skønne syn: det storladne hav i fuldkommen hvile. Dog nåede lærkernes jublende toner Karens øren og gav genlyd i hendes hjerte. Hendes fryd over at være sluppet bort fra Asdal og nu ganske at tilhøre sin ven, var stærkere end alle de bekymringer, som tanken om den uvisse fremtid måtte vække.

Hvilken herlig tid havde ikke de fjorten dage været, som de havde tilbragt dels på rejsen, dels på gården Slette i Hjortdal sogn, Karens fædrenehjem. Hendes fader Mads Torbernsøn var blevet forud underrettet om deres ankomst, hendes broder Anders og nogle få fædrene frænder med deres hustruer var til

stede for at modtage dem. Dernæst var det gamle hus' tarvelige rum blevet smykkede efter evne, og i et hjørne af storstuen stod der noget, som mægtigt bidrog til at hæve Karens faders og hendes frænders selvfølelse, nemlig en gammel dragkiste med en sølvplade på låget, hvorpå det våbenmærke var indgraveret, som slægten havde ført, inden den mistede sin adelige frihed, et springende vildsvin. Nu regnedes slægtens medlemmer kun for bønder, men i deres egne øjne var de noget mere. Der var i det hele taget langt til, at en bonde kunne hæve sig til at være stolt af sin stand og betragte sig som en adelsmands lige.

Karens forbindelse med Mikkel Due var i deres øjne en ære og en ophøjelse og både de og alle de bønder, som det unge par gæstede på rejsen, viste ham al ærbødighed. Han selv så mere fordomsfrit på sagen end nogen af bønderne.

Brudefærden blev tarvelig nok. Dog ejede Karen et smykke, som havde tilhørt hendes hensovede moder, og som fru Johanne i sin tid havde fæstet på Ingerd Dyres liv, da hun redede denne til brud. Dette brystspan var en stor trøst for Karens frænker og frydede dem mere end brudens ungdomsfriske skønhed.

Brudemessen blev læst over dem i Hjortdals kirke af kapellanen, hr. Jørgen, og han var da også med til bryllupsgildet på gården. Uagtet han var udsendt fra Børglum kloster som vikar for en af kapitelsherrerne der, stod han dog ganske på bøndernes side, for han var en bondefødt mand. Han talte ved gildebordet djærve ord, som dog ingenlunde faldt i god jord, for alle gæsterne. Han priste nemlig Mikkel Due, fordi han havde taget en datter af folket til hustru og bad ham blive den sag tro, som han havde sluttet sig til. Der kunne kun komme lykke af

det, mente han. Men tillige formanede han Karens fader og broder til at gå med bønderne. De havde hidtil holdt sig tilbage, til dels af hensyn til fru Johanne og Karens fremtid, men nu havde den side af sagen jo ikke mere nogen betydning, hvorfor de også uden betænkning gav Mikkel hånden på, at de ville gå med i den forestående kamp ved hans og Henrik Tagesøns side.

Men til sidst sagde hr. Jørgen nogle ord om de anfægtelser, som var at vente fra fru Johannes og brudgommens slægtninges side og bad ham tage det med ro.

"Med Gud Herrens og alle helliges hjælp," sagde han, "vil alle disse hovmodige mennesker til den tid være slagne til jorden, for hovmodige er de, hvilke dyder de end ellers har."

Disse ord erindrede Mikkel om afskedsscenen på Asdal og det fjendtlige sindelag, hans søster ved den lejlighed havde lagt for dagen. I nydelsen af sin lykke havde han kun tænkt lidt på det, men nu kom den skjulte brod frem, og hans glæde blev formørket. Han måtte være forberedt på, at ingen af hans frænder ville anerkende Karen for hans rette ægtehustru, og allermindst turde det ventes af de to, som havde bidt sig fast på Torp og sad og bredede sig der, hans faster Mette og hendes gemal, hr. Lyder Kabel. Denne bar jo desuden nag til Karens fader. Der var blevet talt om det på Slette og Mads Torbernsøn havde givet ham sit råd med de tre ord: "Smid ham ud!" Og det var Mikkel visselig ikke bange for at gøre. Men selv om hr. Lyder og fru Mette fortrak, så var der dog oldemoder tilbage, og det var ikke at vente, at den gamle, der nu i så mange år havde styret husholdningen på gården, uden modstand ville give slip på nøglerne og overlade dem til en kvinde, som hendes sønnesøn vel kaldte hustru, men som dog i hendes øjne måtte

være uberettiget til at bære dette hædersnavn, fordi hun var en ufri kvinde.

Sandt nok, tænkte han til sidst, jeg har magten og kan bruge den. Men når nu om kort tid bavnen blusser og kalder mig til kamp, mens jeg må lade Karen blive alene på gården, hvorledes vil det da gå hende? Det forekom ham desuden ved nærmere eftertanke uklogt at følge sin konefaders råd og formeligt vise sin faster og hendes husbond døren.

Det var ikke så underligt, at han fik rynker i panden, mens disse brydsomme tanker kredsede i hans hoved. Men nu talte Karen til ham, og ved lyden af hendes kære røst glattedes rynkerne, skønt han rigtignok blev højlig forbavset over det, han nu fik at høre.

"O, Mikkel," udbrød hun, "gid vi kunne blive her, slå os ned blandt almuen og give den øvrige verden en god dag. Vi kunne bygge os en hytte og du ernære dig som fisker. Du færdedes jo altid gerne på søen. Og jeg er sund og stærk. Jeg kunne blive en god fiskerkone, måske en bedre fiskerkone end herregårdsfrue."

"Karen," udbrød Mikkel, idet han greb hende i armen, "du snakker over dig!"

"Ja, det gør jeg vel," svarede hun og drog så et dybt suk. "Tak, ven, fordi du kun revsede mig og ikke lo mig ud; for vid, at dette udsprang af mit hjertes inderste og kom over mig med forunderlig magt, som jeg sad her og så ud over havet. Jeg drømte en kort drøm, og som jeg var midt i den, tyktes det mig, at mågerne, som sværmer derude ved Skarreklit, tilråbte mig ved deres skrig – ja, gør det og I ville handle viseligt!"

"Står det ilde til med din helsen?" spurgte Mikkel, idet han drog hende til sig og så hende ind i øjnene. "Aldrig før i alle de

år, jeg har kendt dig, har jeg fundet dig drømmesyg eller set dig gå i tåget, og nu begynder du derpå, netop da jeg allermest har din bistand behov. På Slette pralede jeg af dit faste mod og sagde, at alt det, du havde lært på Asdal ville gøre dig til en dygtig husfrue på Torp, så ung du end er, og nu taler du om at bygge en hytte på stranden og vorde fiskerkone!"

"Ja," svarede Karen uanfægtet. "Men mindes du, hvad Anders Winter sagde, da du havde endt den tale? Han sagde: Jeg skønner, Mikkel, at I er så forgabet i hende, at når I først er kommet med hende til Torp, så bliver I hængende der, og vi kan skyde en hvid pind efter eder, når fejden går løs og det gælder."

"Det er rigtigt, Karen, sålunde faldt ordene, men dertil svarede jeg, at det skulle aldrig ske og at jeg følte mig forvisset om, at du ville være den sidste til at holde på mig. Men hvad skal jeg tænke om dig nu, da din sære tale tyder på, at du ræddes ved det ansvar, der venter dig på Torp?"

"Tænk det bedste, ven," svarede Karen, "og lid på, at jeg ikke skal svigte i det, hvorpå det kommer an. Jeg skal ikke holde dig fra at opfylde dine løfter og gøre din pligt. Men lad mig ellers kun råde mig selv. Det vil du ikke komme til at fortryde."

Der var noget dulgt og forbeholdent i Karens mine og væsen, som mødte hendes husbond fremmed og forundrede ham, men han beholdt sine tanker for sig selv og opfordrede hende til at lette sig af sædet, så at de kunne komme afsted. Torkild havde allerede en god stund holdt og ventet med hestene oppe mellem klitterne.

"Vi kan jo lige så godt springe i det som krybe i det," sagde Mikkel, idet han hjalp Karen i sadlen.

"O, tænk blot ikke, at jeg er ræd for det, der venter mig på Torp," sagde Karen med sit gamle kække smil.

"Ja, vidste jeg kun, hvad jeg skal tænke om det," svarede Mikkel i en utålmodig tone, idet han sprang i sadlen og hestene kom i gang. "Jeg mærker dog, Karen, at du er som andre kvinder. Alle har de svøb under skød, forborgne råd og tanker."

"Ret så, ven," svarede Karen muntert. "Nu begynder du at komme til fornuft og indser, at jeg er som kvinder er flest, ikke værre, men heller ikke bedre."

De nåede ikke Torp den dag, men måtte overnatte bos en bonde i Vixø, af hvem de erfarede, at hr. Lyder og fru Mette fremdeles opholdt sig på gården. Den næste morgen red de videre og havde snart klaret den mil, de havde tilbage.

"Ved du hvad," sagde Mikkel, da de var kommet gennem Rær by og nærmede sig bakkerne ved Torp, "jeg tænker, at det hele vil løbe af uden kvalm og alarm, for når hr. Lyder ser dig, vil maden ikke mere smage ham på Torp. Hver mundfuld vil være som forgiftet for ham formedelst hans nag til din fader, og han vil snarest fortrække med faster."

"Jeg vil håbe, at du får ret i det," svarede Karen.

Hun var i øvrigt tavs på det sidste stykke af vejen, for hun blev bevæget i sindet ved at gense Torp, hvor hun havde været et par gange før med fru Johanne, og hun mindedes nu de skarpe ord, hendes plejemoder havde udtalt den dag, da Mikkel og hun blev overraskede i lunden ved Asdal, og hun havde ladet fru Johanne høre, at hun havde sat sig op mod sine forældre og havde ladet sig voldføre af Bonde Due.

"Løb du kun, Karen! Jeg skal nok sørge for, at du ikke kommer til at sidde som frue på det sted, hvor jeg dengang løb

hen!"

Og dog var nu det nær ved at blive fuldbyrdet, som hendes viljestærke plejemoder havde svoret aldrig skulle ske. Mon den herlighed skulle blive af lang varighed? Nu forestod jo en blodig krig, og af dens udfald afhang vel alt. Fuld af forborgne råd og tanker, men dog med et roligt åsyn og siddende rank i sadlen på Gråmunks ryg, nærmede hun sig gården, idet Mikkel glad udbrød:

"Ej se, der står min tro gamle Jesper!"

Det var gårdfogeden, som havde tjent på Torp både i Mikkels faders og hans farfaders tid. Han stod ved brodæmningen og så til, mens nogle af folkene rammede pæle ned. Da han så, hvem det var, der kom, slog han hænderne sammen, lod et glædesråb høre og gik dem i møde.

"Velkommen, velkommen, Mikkel! Gud Herren være priset, at du endelig kom."

Den gamle havde jo kendt Mikkel fra barn af og blev i vane med at tiltale sin unge herre med Du, hvad denne slet ikke havde noget imod.

"Tak, Jesper, for den velkomst," sagde Mikkel. "Hvorledes står det til her på gården?"

"Som det kan," svarede Jesper, idet han stirrede på Karen og udbrød så: "Men hvem i al verden er det, du der bringer med dig? Skuffer mine gamle øjne mig ikke, da er det jo Karen Madsdatter."

"Det er så, Jesper," svarede Mikkel, "og se i hende din tilkommende madmoder, for hun er nu min hustru. Vi blev ægteviede for nogle dage siden i Hjortdal kirke af hr. Jørgen."

"Ej, hvad må jeg høre!" udbrød gamle Jesper i stor sindsbevægelse. "Det sidste er ved min helgen endnu bedre end det første. At du kom, Mikkel, det var godt, men at du bringer en ung, fager og, efter hvad jeg har hørt, så god kvinde hertil som husmoder, det er en overvættes lykke, ja, nu vil det blive herligt at leve på Torp."

Karen blev rød og nikkede smilende til Jesper, men så dog ud, som om hun ikke havde nogen rigtig god samvittighed.

"Lad det nu," sagde Mikkel, "være godt med de fagre ord, Jesper; skønt jeg ikke tvivler om, at de er oprigtigt mente. Men vi må se at få ende på det og komme ind. Dog vil jeg ikke gerne ride ind med brask og bram. Vil du som jeg, Karen, da stiger vi af og går derind sammen. Torkild kan så komme efter med hestene."

Det forslag havde Karens bifald, hun sprang af sadlen, Mikkel greb hende og så gik de.

Men Mikkel vendte sig om og spurgte, om hr. Lyder var til stede. "Ja, han er, " svarede den gamle. "I vil sikkert finde ham oppe i huggehuset. Der sidder han ofte og forkorter sig tiden ved at arbejde i træ. Jeg tror han længes hjem, men fru Mette vil ikke herfra."

"Ja så," udbrød Mikkel, "jeg troede, at hr. Lyder befandt sig såre vel ved at være her."

"Det gjorde han også fra først af, men så begik han den fejler at beskylde mig for uærlighed og sætte mig af. Men så kunne han ikke, den rakkerpukkel, få en eneste af svendene til at flytte en fod eller gøre noget, hvis årsag han måtte sætte mig ind igen. Men efter den spas er han led ved at være her."

"Ej så," svarede Mikkel, "det er vel! Det vil da ikke blive svært at få ham til at fortrække."

Så gik de op til ladegården og da de nærmede sig huggehuset, hørte de slagene af en økse og en sagte fløjten. De gik derind og fandt ganske rigtig den stormægtige hr. Lyder i færd med at spidse en pæl. Han stirrede forbavset på de indtrædende, musikken hørte op og øksen blev sænket, men så slap han den, sprang op og råbte:

"Nu se Gud og alle rigets patroner i nåde til os! Kommer du nu der bag på os, Mikkel, i ledtog med Karen Madsdatter? Er hun løben af gårde med dig?"

"Ja hun er," svarede Mikkel roligt, "men hun er nu min rette, ægteviede hustru."

"Hvad siger du?" udbrød hr. Lyder i en spotsk tone. "Det er ved min helgen en stor nyhed. Jeg må straks op og gøre Mette og oldemoder vidende om den."

Så gik han hastigt ind på borgen, og Mikkel og Karen fulgte langsomt efter.

"Nu er det først, at slaget skal stå," sagde Mikkel, idet han så til Karen med en betænkelig mine. "Er du ræd?"

"Nej, på ingen vis! Men jeg siger dig forud, at jeg vil fare med lempe."

"Nå, det er vel også det klogeste," svarede Mikkel efter et øjebliks betænkning.

De gik så op på borgen og ind i hallen, hvor de sad som gæster i deres eget hus. Men denne sagernes stilling forekom snart Mikkel utålelig, han rejste sig for at gøre ende på den, da døren sprang op, og faster Mettes trivelige skikkelse viste sig i den og bag hende oldemoder, gamle fru Anes tynde og krogede.

Hun så ikke god ud, men den alvor, der lå i hendes mine, var dog mindre sårende end den diaboliske spydighed, som lå i fru Mettes væsen og tone, idet hun bød Mikkel velkommen hjem.

"Og du har bragt en husfrue med dig," tilføjede hun, idet hun så til Karen. "Nå, det er såre forsynligt af dig. Men du har såmænd heller ikke løftet dine øjne højt, idet du har taget til takke med en tjenestemø. Af den sort kunne du såmænd fået et helt dusin, om du havde villet. Men du, Karen, har sandelig gjort dine sager godt."

Her blev hun afbrudt af Mikkel, som tog Karen ved hånden, førte hende hen til gamle fru Ane og sagde:

"Kære oldemoder, bevis mig den tjeneste at gå på dit kammer og tag Karen med dig, så at min hustru kan blive fri for flere af denne onde kvindes giftige udgydelser."

Uagtet Karen lod til at være helt uforknyt, viste hun sig dog villig til at forlade hallen og oldemoder opfyldte Mikkels begæring, skønt med en tvær mine.

Ligesom de var gået, kom hr. Lyder. Han ville være fulgt med kvinderne, men fru Mette havde ikke haft tålmodighed nok til at vente, mens hendes husbond lagde sin arbejdsdragt og tog en anden klædning på. Også frygtede hun, at han skulle fare med lempe, for han var mere snu end modig, og således var det lykkedes hende at give sin første forbitrelse luft. Men hendes gemal tog sagen på en hel anden måde. Han rakte Mikkel hånden og sagde venligt:

"Det ville under andre kår glædet mit hjerte at gense dig og blive fritaget for det byrdefulde hverv at styre din ejendom, men nu!"

"Jeg har ikke overdraget eder det hverv, hr. Lyder, husk det!" sagde Mikkel barskt.

"Sandt nok," begyndte hr. Lyder, men blev afbrudt af fru Mette, som i en arrig tone sagde:

"Lad os ikke spilde mange ord på den ting! Vi tog os af en herreløs ejendom, som en gal mand var løbet fra, og da jeg jo endnu har en part i den ejendom, var det min ret, du varetog, Lyder!"

"Ikke er jeg, det jeg ved af, faster, blevet eder en skilling skyldig af det, jeg har at udrede til eder."

"Det skulle været dig tilgivet, om det havde været tilfældet, men at du kommer hertil med en almueskvinde, som oven i købet er en datter af den mand, der har krænket min gemal så føleligt –"

"Å hvad," faldt hr. Lyder ind, "lad det blive uden for sagen. Deri er Karen jo uskyldig. Og lad os nu helst gøre tingen kort af. Du indser jo nok, Mikkel, at vi nu ikke kan blive her længere. Mette vil ikke finde sig i at være i et hus, hvor en ufri kvinde nu skal råde og stå for styret, så at vi nu må forlade dig."

"Nå," udbrød Mikkel, "det er mig sandelig kært, at I fortrækker frivilligt, hvad så årsagen er. Men mindes dog, at den kvinde, I kalder ufri, er min ægte, lovlige hustru."

"For det vil hun aldrig blive erkendt hverken af os eller nogen af slægten," udbrød fru Mette, "lid på det!"

"Da har dog en Guds tjener føjet vore hænder tilsammen og læst den hellige messe over os," svarede Mikkel.

"Ej hvad," svarede fru Mette hånligt, "ingen messe, vielse eller smørelse kan gøre en ufri almuekvinde til en ædelig og fri, ved

du nok. Ikke engang den hellige fader selv ville kunne gøre det mirakel."

"Så, Mette, lad det nu være nok!" sagde hr. Lyder, idet han nærmede sig døren.

"Ja, lad det så det," svarede Mette. "Inden tre stunder skal vi, om jeg må råde, være herfra, og jeg håber, at vi får oldemoder med. Så kan du, dreng, sidde her alene med din bondebrud og fryde dig ved hende."

"Bondebrud," gentog Mikkel, "ej, det er en god og ærefuld benævnelse. Så fik vi dog noget godt af dig til sidst, faster, hav tak for det!"

Der blev fru Mette slået med sine egne våben, og hun fo'r ud af døren uden at give svar. Men det lykkedes hende ikke at komme afsted inden tre timer. Først den næste dag gik afrejsen for sig. Årsagen dertil var, dels at hr. Lyder ikke syntes om at forlade gården med usømmelig hast, dels at fru Mette ville have oldemoder med. Hun havde god plads både til hende og hendes terne i sin karm, og hun troede, at sagen var afgjort, men da det kom til stykket, erklærede den gamle til fru Mettes store forbavselse og harme, at hun ville blive, hvor hun var. Hun kunne ikke bekvemme sig til nu på de gamle dage at forlade et sted, hvor hun havde levet i så mange år. Hr. Lyder fandt den grund gyldig og god, og så rejste de uden hende, men fru Mette tænkte, at der måtte stikke noget bagved, og det gjorde der også.

Da nemlig Karen den foregående dag var kommet op til oldemoder, greb hun den gamles hånd, kyssede den og sagde:

"Kære oldemoder – tillad, at jeg kalder eder således – tænk ikke, at jeg er kommet for at sætte eder af og rive magten til

mig. Jeg ved, hvor godt I har styret huset, men jeg er for ung og uerfaren dertil og vil ikke kunne skaffe mig lydighed. I viser mig en stor tjeneste, om I vil beholde nøglerne og foreløbig styre huset. Jeg ved, at Mikkel skal bort om nogle dage. Lad da alt blive ved det gamle, så kan jeg imens lære af eder."

Den ydmyge tale afvæbnede ganske den gamle. Der må dog være noget godt ved hende, tænkte hun, det vil ikke blive så ilde at leve her sammen med hende, og hun gik da ind derpå.

Mikkel blev på sin side ingenlunde misfornøjet derover og roste Karen for hendes fornuft og fromhed. Nu, da hun havde den gode oldemoder ved sin side, kunne han forlade hende med et roligere sind.

Omtrent en uge efter kom der bud efter ham fra Henrik Tagesøn, og han drog da af med sit følge af væbnede svende. Karen viste sig kun lidet bevæget ved afskeden, og han priste sin lykke, fordi han havde så kæk en hustru.

Men et par dage efter kom en af pigerne styrtende ind til oldemoder og råbte:

"Tænk, den unge frue er årle i morges løben af gårde med Simon. Hun var rejseklædt, og han havde en bylt bag sin saddel. Maren og Trine så dem fare af og råbte dem an, men de red fort uden at svare dem, og da vi nu var oppe på fruens kammer, så vi, at hun ikke har været i seng i nat."

"Gud se i nåde til os," udbrød oldemoder med rystende stemme, idet hun sank om i sin hyndestol. "Så må hun dog være en tøjte alligevel. Gå straks og kald Jesper hid!"

Simon var nemlig gårdfogedens yngste søn, en smuk og beleven yngling på atten år, der undertiden gjorde tjeneste som dugsvend og vartede op ved bordet. Nu mindedes oldemoder,

at Karen nu og da gav sig i snak med Simon, og én gang havde hun overrasket dem stående sammen ude i gangen, hvor de førte en hviskende samtale. De var gået fra hinanden med tydelige tegn på forlegenhed, men oldemoder havde dog ikke dengang gjort sig videre tanker om det. Nu kom Jesper og stod der fortabt med sin hue i den ene hånd og kløede sig i nakken med den anden.

"Ved du, hvad der er sket?" brusede oldemoder ud.

"Gud Herren se i nåde til mig, kære fru Ane," svarede Jesper i en bedrøvelig tone, "jeg må vel vide det, siden det er sket med mit vidende og samtykke ..."

"Hvad siger du, er du fra vid og samling, mand?"

"Jeg burde vel være det," svarede Jesper, "men har dog min forstands fulde brug. Hør nu, hvorlunde det gik til. Hun kom forgangen aften, som jeg sad ene på mit kammers, gjorde hun, Karen, og sagde til mig: Jesper, jeg har din herre, min husbond, mere kær end gods og guld og al anden herlighed i verden. Nødig skilles jeg fra ham, og nu drager han i leding med fare for sit liv, for det skal du vide, at vendelboerne er i færd med at rejse sig, og det bliver en blodig fejde. – Gid Fanden havde de stridige karle, siger jeg. Hvor gad dog Mikkel give sig i lag med dem? – Hør nu videre, siger hun. Jeg ville gøre ham følgeskab og drage i leding med ham, men han afviste det ganske, lo mig ud og svarede, at jeg skulle blive ved hjemmet, der var min post. Jeg sagde ham ikke imod, men besluttede ved mig selv at gøre det alligevel, for sig mig, Jesper, bliver han såret, hvem skal da pleje ham, og lader han sit liv, hvem skal da lukke hans øjne? Hun agtede at ride til sit fædrenehjem, Slette, og der få at vide, hvor Mikkel var. Hun var ikke ræd for at trække i mandsklæder,

om det gjordes behov. Sluttelig fik jeg da at vide, at hun havde snakket med Simon om sagen, og at han havde lovet at følge hende til Slette, om jeg ville give mit minde dertil. Derom bad hun mig så bønligt og med grædende tårer, at jeg ikke kunne bære det over mit hjerte at sige nej dertil, dog overvejede jeg først sagen, men kom til den slutning, at jeg dog muligt viste min kære unge husbond en tjeneste derved, og at han engang ville takke mig derfor."

"Vel, Jesper, vel," sagde oldemoder, som med utålmodighed havde hørt på den lange beretning, "nu har jeg fået forklaring, men jeg fatter dog ikke, at du har ladet hende løbe gennem landet med en smuk ung svend som din søn. Der er fare ved."

"Nej, oldemoder, ingenlunde. Simon er en tugtig ung svend og tro som guld. Og har der nogen sinde levet en dydig kvinde, så må det være Karen Madsdatter. Jeg har aldrig hørt andet end lovord om hende. Nej, min største betænkelighed var, at min kære unge søn kan blive indviklet i fejden og sætte livet til, men derom siger jeg, om så skal være, Gud Herrens vilje ske!"

"Ak, Jesper!" udbrød oldemoder, "hvilke tider er det dog ikke, vi lever i!"

"Såmænd," svarede Jesper, "gode er de ikke. Men lad os håbe, at der vil komme bedre, og imens trøste os med, at vi dog sidde trygt i denne afkrog af landet."

11. Den første træfning

Nu lyste bavnerne og løb budstikkerne gennem alt landet nord for Limfjorden og mors med. Blussene forkyndte befolkningen, at bønderne havde rejst sig, og nu var der fejde igen. Rygtet derom for vidt om gennem landet, og kong Christoffer, som var vendt tilbage til København, fik snart fra Otto Nielsen Rosenkrantz pålidelig underretning om, at der i Vendsyssel var udbrudt et så alvorligt oprør, at der måtte gøres noget for at kue det. Dette var så meget mere nødvendigt, som de vendiske stæder med fyrst Philip af Burgund i spidsen havde sluttet forbund med kong Erik og hurtigt sendt en flåde til Danmark. Den lå nu ved Helsingør, som tillige med Helsingborg endnu holdt med kong Erik. Den fordrevne konges sager stod derfor ingenlunde håbløst, og havde der været nogen forstand og handlekraft i ham, da ville han endnu have kunnet bjærge sig, og hans tilhængeres skare ville hurtigt være vokset. Biskop Thorlaf og Henrik Tagesøn havde derfor ingenlunde handlet hen i tåget ved at rejse bønderne, men de gjorde rigtignok fejl regning ved at sætte deres lid til den vankelmodige konge og vente personlig støtte af ham.

Bavnerne lyste og underrettede de indviede om, at nu var vendelboerne brudt op og rykkede mod Ålborg. De thy- og morsingboere satte sig da i bevægelse. De kom noget tvært og ikke i så stort tal, som det var ventet, men efterhånden som alle de småhobe samledes, blev det dog en anselig skare, som rykkede ind i Kjetterup ved St. Jørgens bjærg, dog var vendelboerne i overtallet, og først når de kom til, kan

bondehæren have nået den anselige størrelse, som Henrik Tagesøn havde nævnet for fru Johanne, nemlig af tyve tusind mand.

Regeringens embedsmænd havde næsten intet at stille op mod dem, hvorfor de og alle herremænd indesluttede sig på deres borge og befæstede dem for at kunne holde en tørn ud, indtil der kom hjælp.

Det gjorde Niels Gyldenstjerne på Ågård og Niels Godskesøn på Kokkedal, hvorimod befalingsmanden på Aggersborg, Jens Grøn, holdt sig ganske rolig, som om han mente, at han var tilstrækkelig rustet.

Men intet sted blev der taget så kraftige forholdsregler som på Asdal, uagtet det var en kvinde, som der stod for styret. Fru Johanne var blevet meget forbitret, da hun ved sin hjemkomst fra Ålborg fik at vide, at Mikkel havde bortført Karen og Anne med stærke farver havde udmalet den trods, de havde udvist ved afskeden. Hun grundede over, hvad det kunne være, der havde givet dem mod til at handle så hensynsløst, men kunne ikke gætte gåden, førend hun så glimtet af den første bavne, der blev tændt på den nærliggende bavnehøj i Bjergby sogn og hørte om bøndernes ny rejsning. Nu mente hun at vide, hvad det var, der havde gjort Mikkel og Karen så trygge. Under en fejde ville der jo være andet at tænke på end at forfølge dem og indfange Karen. Hun mindedes endnu kun alt for godt Henrik Tagesøns trusselsord til hende, da hans bejlen til Anne var blevet afvist og han gik bort i vrede – "eders hovmod er uden grænse, men så sandt jeg lever, det skal blive stækket!" Og hvor ofte havde hun ikke tænkt, at det måske kunne lykkes denne dristige og ærgerrige mand at sætte noget i værk og styrte landet i

elendighed. Da imidlertid alt blev stille i over et halvt år, forsvandt hendes frygt; men nu kom det og det netop som både hendes husbond og den gæve Peder Skram havde forladt hende. Hun tvivlede ikke om, at Henrik Tagesøn på en eller anden måde ville ydmyge hende, ja måske endog plyndre hende, hvis han kunne. Men ikke så snart havde hun gjort sig sagernes stilling klar og øjnet faren, førend det høje mod, der boede i hende, vågnede, og hun besluttede at værge for sin rede og alle dem, som var i den.

Rigtignok lyttede hun et øjeblik til Annes råd, som lød på at flygte ned til Aggersborg, som var stærkere befæstet end Asdal. Hun talte endog med gårdfogeden om det, og Jørgen var en modig mand og sit herskab trofast hengiven, men derfor fik hans råd desto større vægt og han rådede bestemt fra.

"Det er klogere at blive, hvor vi er, frue," sagde han. "Det ville være alt for vovet at drage tvært igennem landet til Aggersborg, mens bønderne samler sig og drager øster på. Jeg traf forgangen dag Gampers Plovkarl og fik at vide af ham, at det gælder Ålborg og hr. Esge Brok. Gamper, den himmelhund, han ved sikkerlig besked."

"Ja," svarede fru Johanne, "han har jo ord for at have været en af de værste på bøndernes sidste plyndretog. Og han bærer nag til hr. Niels og mig, fordi han trak det korte strå i skæltrætten, da han gik vort engstykke ved Uggerby å for nær, men det var før den tid, da du kom i vor tjeneste."

"Derom har jeg hørt, frue," svarede Jørgen, "og manden er ond, men hvad, nu er han væk, på hærtog med de andre, og fejdens gang går langt fra os. I øvrigt tør jeg borge for gårdens besætning. Husbond har været snild nok, idet han har fæstet

svende andet steds fra, så at ingen af dem på nogle få nær, har maskepi med bønderne her omkring." –

Men fru Johanne lod sig ikke nøje med den besked. Hun lod svendene kalde sammen, forklarede dem, hvorledes sagen stod, og spurgte dem, om de ville blive hende tro og stå hende bi og hjælpe hende med at holde gården, hvis bønderne skulle angribe.

"Tænk ikke," sagde hun, "at bønderne vil få overtaget. Kong Christoffer vil komme før eller siden med en stor hær, samlet fra hele riget, da må de bukke under, men de almuesfolk som er blevet deres herskab tro, skulle vorde stort belønnede."

"Vel, frue," sagde en af svendene, "vi skal mindes disse eders løfterige ord, når alt er sket og fuldbyrdet, således som I har forudsagt."

Men den svend, som havde den dristighed at sige det, var en af dem, fru Johanne havde mindst tillid til, hvorfor hun ikke tog sig det nær, da det et par dage efter viste sig, at han og et par af hans fæller var løbet deres vej. Der var nok tilbage, henved et halvhundrede flinke svende, som havde tjent deres herskab i adskillige år og kendte deres frues faste mod, klogskab og godhed mod sine undergivne for godt til at kunne ønske sig andre kår eller vente at få bedre. De forsikrede hende ved livlige tilråb om deres troskab, hun takkede dem, men da hun gik fra dem, tog hun gårdfogeden med op i hallen og sagde til ham:

"Jørgen, nu har jeg noget at tale med dig om. Det er godt nok, at vi kan lide på svendene og holde Asdal, men hvad udretter vi ellers ved at sidde stille her? Kampen går andre veje, og bondehæren kommer sagtens slet ikke herop i denne afkrog. Men hvad der ligger mig på hjerte, det er Aggersborg.

Hvorlunde mon det står til der! Vi har ikke hørt synderligt derfra siden hr. Niels var der i efteråret. Rigtignok har jeg opgivet mit forsæt at drage ned til Aggersborg og bosætte mig der, men det kunne dog lyste mig at gøre et strejftog derned og se, om alt er i orden der. Det ville ikke være af vejen at føle Jens Jepsen en kende på tænderne. Hr. Niels tror ham blindt, men det har altid tyktes mig, at han er lovlig sødttalende."

Jørgen undrede sig ikke over, at hans frue havde fået det indfald at ville strejfe ud, for det havde hun gjort før og redet gennem landet med sine væbnede svende. Hun var mere modig og mandhaftig end nogen anden kvinde, han havde kendt. Men dog fandt han det fornødent at advare hende alvorligt mod den fare, hun udsatte sig for ved i øjeblikket at vove sig ud i distriktet.

"Å, hvad," svarede hun, "faren er vel ikke så stor. De fleste bønder er allerede borte og på vejen ned til Ålborg, som siges at være deres mål. De drager jo desuden gerne frem i småhobe, og de har intet rytteri. Mærker jeg nogen fare, da kan jeg let salvere mig. Lad fire og tyve af svendene se deres våben efter og ruste sig, så at de kan være rede til at ride årle i morgen. Sørg for, at hestene bliver vel fodrede i nat. Erik Stålpande skal med og være svendenes fører."

"Vel frue," svarede Jørgen. "Vel! Ja, Erik, han er så stærk som tre andre og går på som en buk. Vil I fægte med bønderne, da er han den bedste af dem alle, men agter I at salvere eder, da er han min tro den værste at have med."

"Du glemmer, Jørgen," lød fruens stolte svar, "at jeg selv fører befalingen. Erik vil ikke driste sig til at stille sig op mod mig."

Jørgen trak blot på skuldrene og gik så for at udføre den befaling, der var ham givet.

Den næste morgen ved daggry var rytterne i sadlen og holdt i skøn orden i borggården med Erik Stålpande i spidsen. Fru Johanne viste sig snart, iført en sid kåbe, men da hun slog den til side for at stige i sadlen, sås det, at hun bar mandsdragt. En sådan havde hun ladet forfærdige allerede mens hr. Niels var i Palæstina og hun overtog hans rolle som lensherre. Det var altså ikke noget nyt for gårdens folk at se hende således udstafferet. Anne fandt det usømmeligt og sagde det rent ud til sin moder.

"Hvad?" udbrød fru Johanne, idet hun lo, "dækker ikke disse hoser og trøjen mit legeme lige så godt, ja snarere bedre end et livstykke og skørter? Og skal man færdes til hest blandt mænd i marken, da bør man sidde over skrævs i sadlen og ikke i en vippegynge af en tværsaddel. Enden på det ridt, hvis sadlen drejede rundt, turde blive mindre sømmeligt og dertil såre farligt. Men dig kan det jo være lige meget, Anne, al den stund at en finsidse som du næppe nogen sinde bekvemmer sig til at sidde således på en hesteryg, som det både er sikkert og naturligt, eftersom kvinderne lige så godt har ben som mændene."

Jomfru Anne forargedes naturligvis højligt over den tale, men denne ordstrid om dragten var nu for længst udfægtet. Denne gang gjaldt det at formå moderen til ikke at udsætte sig for fare, men alle bønner og advarsler var spildte, fru Johanne sprang i sadlen, slog ud med hånden til farvel og red muntert over vindebroen med sin rytterskare.

Det var ikke så kort en rejse, fru Johanne der vovede sig ud på, for der var mindst tolv mile ned til Aggersborg. Hun så sig

imidlertid vel for og holdt sig langs kysten, indtil hun var kommet Store Vildmose forbi. Så styrede hun kåsen lige vester på, for det var ikke hendes hensigt straks at ride til Aggersborg. Hun havde taget den, som det syntes, fornuftige beslutning at søge ind til Ågård, se til Niels Gyldenstjerne og fru Pernille og forhøre sig om, hvorledes det stod til der på egnen. Fra Ågård var der kun halvanden mil ned til Aggersborg, så der kunne hun let nå ned, hvis vejen var klar. Hun glædede sig til at gense sine venner på Ågård, som sikkert ville blive højlig overraskede ved at få så uventet besøg; men hun nåede ikke så langt.

Hidtil var rejsen gået uden mindste hindring, men nu, da de kom til det punkt, hvor vejen fra Hjortdal skar ind, stødte de, lige som de drejede om hjørnet af en lyngbakke, uformodet på en skare af flere hundrede bønder. De standsede og bønderne gjorde ligeså, men satte sig kort efter igen i bevægelse og rykkede nærmere, så at fru Johanne kunne tage dem i øjesyn, for hun blev roligt holdende og tænkte ikke på at flygte.

Bønderne var næsten alle til fods og væbnede med de mest forskellige våben og redskaber, gamle sværd, lanser, plejler og lyngleer. I halen på toget rumlede en snes vogne, deres vandrende spise- og materialkammer. Men i spidsen red dog nogle ryttere, en høj kraftig mand, som fru Johanne antog for at være anføreren, og et par unge svende.

Disse var noget bedre og finere klædte end bønderne.

Erik Stålpande var redet frem, som om han ventede en eller anden befaling af sin frue, da hun pludselig pegede på de tre ryttere, som langsomt nærmede sig og råbte til ham:

"Se på den midterste, kan du kende, hvem det er?"

"Ho, ho!" svarede Erik uden lang betænkning, "bar den rytter ikke trøje og hoser, ville jeg tro, at det var Karen Madsdatter."

"Det er hende," udbrød fru Johanne heftigt og hurtigt: "Hun er løbet af gårde, ved du, uagtet hun var i mit brød. Jeg vil have hende igen, det er min lovlige ret. Tag nogle af svendene og gør et indhug. Grib hendes hest ved tøjlen og før hende med dig. Så rider vi fort med hende og giver bønderne en god dag. Tør du?"

Erik turde og bar sig snildt nok ad. Med en halv snes af svendene red han sindigt frem, og da bøndernes fortrop så det, standsede de, som om de troede, at rytterne kom i fredelig hensigt. Men pludselig fo'r de i fuldt firspring ind på bønderne, omringede de tre ryttere, som red i spidsen, og Erik greb Karens hest ved tøjlen, idet han råbte: "Nu skal du hjem til din frue, din rendemaske!" Men Karen havde til nødværge en kniv i sit bælte. Den drog hun og huggede ham over fingrene med den, så at han måtte slippe. Nu ville han tage fat på hende selv, men han fik andet at tænke på, da Karens ledsagere, som ingen andre var end unge Simon og bondehobens anfører, Helle Holst, ilede hende til hjælp og bønderne trængte på og omringede Erik, så at han blev adskilt fra sine svende. Han huggede imidlertid drabeligt om sig, men da skete det under, at han med et vaklede i sadlen, faldt af hesten og forsvandt for Karens øjne. Nu lå han på jorden og sprællede, men straks kastede nogle af bønderne sig over ham og bandt ham på hænder og fødder.

Der havde fru Johanne med sine egne øjne fået at se, hvor farlige modstandere de slet rustede og uøvede bønder, som hun havde lært at ringeagte, kunne være. Nogle af dem førte lange lanser eller stænger med en stærk jernkrog i enden og nu viste

det sig, hvad de skulle bruges til. En af dem kom bag på Erik Stålpande, stak krogene i hans sværdbælte, der til skade for ham viste sig at være alt for solidt, et par andre hjalp til, og således fik de ham trukket af hesten.

Fru Johannes harme over det uheld, der ramte hendes kække svend, var naturligvis stor, og den blev ikke mindre derved, at bønderne, da de så Erik falde, udstødte et frydeskrig. Men hun tænkte ikke på at flygte og salvere sig. Tværtimod samlede hun sine ryttere om sig, red nærmere til bønderne og råbte, at hun ønskede at få hobens anfører i tale.

Helle Holst red da hen til hende, og hun gav sig straks til kende, idet hun sagde:

"Jeg er fru Johanne af Asdal."

"Det ved jeg," svarede Helle Holst, idet han høvisk nok hilste hende. "Eders sønnekone, som er med os, genkendte eder og eders svend på lang afstand."

"Jeg ved ikke af nogen sønnekone at sige," lød fru Johannes barske svar. "Hun, som holder der henne på den grå hest og som I vel sigter til, er min mø, Karen Madsdatter, som er løbet af sin tjeneste hos mig. Jeg fordrer hende udleveret, det er min lovlige ret."

"Det kommer kun an på," sagde Helle, "hvor langt lovens arm i disse tider rækker. I har nu i hvert fald ikke benyttet eder af den, men forsøgt at bruge vold."

"Hun fortjener det ikke bedre, hun som strejfer landet rundt, formummet som en mand."

"Forlad mig, ædle frue," svarede Helle med et spydigt smil, "men I gør jo ligeså og har da intet at lade hende høre."

"Med mig er det en anden sag," sagde fru Johanne, rød af harme. "Min husbond er fraværende, så jeg må hjælpe mig selv. Men jeg er en tåbe, som har indladt mig i ordveksel med eder."

Så samlede hun tøjlerne, som om hun ville bryde op, men tøvede dog og sagde:

"Jeg håber at I lader min svend Erik, som så lumskt blev overmandet, løse og slippe."

"Jeg ved ikke, om bønderne går ind på det, for han var den angribende part, og det skal I vide, at unge fru Karen, som blev ægteviet i Hjortdals kirke til eders søn Mikkel, er deres øjesten. De tåler ikke, at der bliver krummet et hår på hendes hoved."

"Men hvor er min søn, som hun kalder sin husbond og som jo skulle beskytte hende?"

"Ej," udbrød Helle, "også i så henseende er hun i samme kår som I, ædle frue. Hendes husbond er fraværende, så hun har måttet hjælpe sig selv, indtil hun traf på os, som har lovet at føre hende derhen, hvor vi mener, at han er og hvor vi også selv agter os hen. Hun var på Slette, men da hun hørte om vort opbrud, begærede hun at komme med, for hun ville være der, hvor hendes hjertenskær er."

I det samme kom Karen, ledsaget af Simon, hen til dem, og en gammel bonde gik ved siden af hendes hest. Der var nemlig kun et par hundrede skridt mellem dem og bønderne.

"Vi må nu fort, Helle," sagde bonden. "Folkene vil ikke opholdes længere. De har sendt mig for at få at vide, hvad den lange snak med fruen fra Asdal skal til og hvad I vil, at vi skal gøre med hende og hendes svende. Og fru Karen fulgte med for at lægge et godt ord ind for dem."

"Ej, hvor nådigt af dig, Karen," udbrød fru Johanne i en spydig tone. "Men," vedblev hun, idet hun henvendte sig til bonden, "bild eder ikke ind, at jeg giver mig så let. Mine ryttere har gode sværd, og deres heste rappe ben. Vi kunne nok hugge nogle af eder sønder og sammen, kom I os for nær og vi skulle nok vare os for eders krogestænger."

"Ak, kære fru moder," udbrød Karen i en bønlig tone, "salvér eder mens det er tid. Det ville gå mig nær til hjertet, blev der tilføjet eder noget ondt."

"Ja," sagde bonden, idet han trådte nærmere, "I kunne aldrig have fået en bedre sønnekone end hende der, Johanne Andersdatter, og dog har I vraget hende. I er ikke mere den, I var, mens eders første gode husbond levede. Ja, se kuns rigtig på mig. Jeg er gamle Ejler, som var hos hr. Bonde i hans sidste stund, da han opgav ånden på slagmarken."

Fru Johanne så rigtigt på ham, men svarede ikke et ord.

"Karen," vedblev gamle Ejler, "har ellers ikke talt ondt om eder, men tværtimod gået i forbøn for eder, så at I kan slippe uantastet bort. Og jeg råder eder til at nytte lejligheden, mens den er der. Vi er ikke de sidste, der kommer flere efter, så I kan let falde i værre hænder."

"Vel," svarede fru Johanne med et trodsigt hovedkast, "siden I så gerne vil være mig kvit, da skal jeg fortrække, men kun på det vilkår, jeg har nævnet, at I giver Erik Stålpande fri."

"O ja, gør det, for min skyld," bad Karen.

"Nå," sagde Helle Holst efter et øjebliks betænkning, "det er kun af ringe vigtighed for os at holde på den lejesvend. Kan jeg få bønderne til at gå ind på det, da skal det ske."

Så red de tilbage til bønderne. Karen dog først efter at have tøvet lidt og set til fru Johanne, som om hun gerne ville have vekslet et par ord med sin plejemoder, men denne så til den anden side, så der blev intet af det.

Kort efter så hun Erik Stålpande i en fart komme ridende ud af bondehoben. En af bønderne gav hans hest et dask med en kæp, og alle råbte de og hujede efter ham. Han var mærkelig flov og flad, da han nåede hen til sin frue, skønt han nok brugte mund.

"Djævlen have det pak," sagde han. "Med slige lumske hunde lader ingen ærlig dyst sig udfægte."

"Ja, det kom du dårligt fra, Erik," sagde fru Johanne spydigt. "Vil du lade det sidde på dig?"

"Det bliver jeg vel nødt til, frue," svarede Erik i en forsagt tone. "De er for mange, og hvad kan man udrette med sværd imod krogstænger, plejle og lyngleer? Og I skulle blot have hørt, hvorlunde de talte om, hvad de ville gøre med os, hvis de traf på os igen. Det er et sandt under, at jeg slap levende derfra. Vi bør vende om, frue, og søge ad hjemmet til. Hvad mener I, folk?"

"Vi mener som du, Erik," svarede den ældste af svendene. "Jørgen spåede, at det ville gå galt, og det er da også slået til. Det ville være at friste Gud nu at drage videre."

"Ja, jeg gør det ikke, om jeg så skal ride alene hjem," sagde Erik trodsigt.

Trods sin harme indså fru Johanne, at hun ikke havde noget valg. Uden at sige et ord, vendte hun sin hest og red, fulgt af svendene, tilbage ad Asdal til, som hun nåede uden uheld, men med ilde anelser om, hvad fremtiden ville bringe, mens Karen drog videre med bønderne for at finde sin husbond.

12. Røvertog

Imidlertid var bondehærens fortrav nået ned til Ålborg, hvor det blodige dramas første akt skulle spilles. Men det var ikke så let at komme i gang dermed, fordi de befandt sig på den nordlige side af Limfjorden. Rigtignok var denne her kun 900 alen bred, men selvom de havde haft et tilstrækkeligt antal fartøjer til at iværksætte overfarten til Ålborg, hvad de ikke havde, så ville det dog være voveligt at prøve på det, fordi Ålborghus lå truende lige ved vandet med sine volde, som var spækkede med skærmbrækkere. Disse primitive kanoner var ikke farlige i lang afstand, men på nært hold kunne de være morderiske nok. Bønderne måtte da foreløbig blive stående på bakkerne bag Sundby og se over til hr. Esge. Imidlertid havde store hobe af dem gjort sig det bekvemt hos bønderne i omegnen, navnlig i den nærmest liggende by Hvorup, og da disse ikke havde gjort fælles sag med oprørerne, så blev de nu udspiste og udplyndrede.

Henrik Tagesøn blev imidlertid ikke stående på bakkerne bag Sundby for intet. Han håbede, at det til sidst skulle lykkes ham at lokke den stolte og hidsige hr. Esge frem af sit skjul, og i den retning forsømte han intet.

Han sendte nogle unge, forvovne karle ud i både ved nattetid, så at de, skjulte af mørket, kom ganske nær ved Ålborghus' volde, og så, når dagen gryede og nogle af besætningen viste sig, pillede dem bort ved vel rettede pileskud. Når de skyndsomst roede tilbage, knaldede der gerne et par skud fra

volden, men kuglerne røg altid hen over deres hoveder og faldt plaskende i vandet foran dem.

Til sidst blev der endogså sendt et par bønder fra Hvorup med en skriftlig opfordring fra Henrik Tagesøn til hr. Esge om at overgive sig, da han ellers udsatte sig for det værste, for han kunne lide på, at det nok før eller siden skulle lykkes bønderne på en eller anden måde at komme over til ham og indtage borgen.

Disse drillerier blev til sidst hr. Esge for meget. Desuden harmede det ham hver dag fra sine volde at se bønderne tumle sig ovre på bakkerne ved Sundby og vide, at bønderne ovre i Kjær herred blev udsugede. Rigtignok hørte selve Sundby ikke til hans len, da kong Valdemar den Store i sin tid havde skænket byen og kirken til det af ham oprettede Vitskøl kloster nede i Sallingland, men beboerne stod dog i livlig forbindelse med Ålborg og måtte regnes til byens opland.

Så endte det da med, at han en dag først i maj kom til den beslutning at sætte over fjorden, overrumple bønderne og splitte dem ad. Han rådførte sig dog først med høvedsmændene for sine landsknægte, men disse med jyderne lidet kendte udlændinge nærede den dybeste ringeagt for bondehæren og mente, at bønderne kun af den årsag havde vundet så stor fremgang, fordi der ingen sinde var blevet sendt en hær af øvede krigsfolk imod dem. De antog, at de fem hundrede knægte, som hr. Esge havde til sin rådighed, ville være tilstrækkelige til at splitte de uordnede bondehobe ad, når det blot kunne lykkes at komme bag på dem. Og da de selv var kede af deres vanmægtige, ørkesløse stilling, gik de villigt ind på at gøre forsøget.

En mørk nat blev da den lille hær, både fodfolkene og rytterne, indskibet på de pramme og både, som hr. Esge havde til sin rådighed, og stilede hen imod øen Egholm, som ligger en halv mil fra Ålborg i nordvestlig retning. Men da de var kommet på højde med den, bøjede de af, styrede ind imod fjordens nordlige kyst og gik i land der på et bekvemt sted. Derpå rykkede de langs stranden ad Sundby til, og da de var kommet nær ved byen, søgte de op på bakkerne, men allerede længe før var det begyndt at dages.

Hr. Esge, som red i spidsen med landsknægtoversten ved sin side, priste sin lykke, fordi de uden at være blevet opdaget var sluppet over, men næppe havde han sagt det, førend han blev overbevist om sin fejltagelse. Der lød pludselig høje råb omkring dem, og bønderne myldrede frem fra alle sider. Navnlig samlede der sig en tæt skare bag dem for at umuliggøre ethvert forsøg på flugt. De var blevet skarpt iagttaget, men da Henrik Tagesøn netop ønskede at komme i lag med dem og en slig krigslist ganske faldt i de snilde vendelboers smag, holdt hver mand sig stille, indtil fjenden var gået i fælden.

Men nu fik hr. Esge og hans mænd at føle, at de var vågne. Det blev en vild kamp, eller rettere et slagteri, for her var ti mod én, og hvad skulle lejetropperne, selv de af dem, som førte lanser, stille op imod disse vilde horder, som faldt over dem med jernplejle, lyngleer og køller, som var forsynede med jernpigge. Faldt en af bønderne under en hest, gav han sig straks til at skære dens ben og sønderflænge eller stikke den i bugen, indtil den styrtede. Landsknægtene måtte ønske, at de havde haft krigsvante modstandere, som fægtede på mere ridderlig måde: Denne vilde barbariske kampmåde var

forbløffende for dem, men det afgørende var dog bøndernes store overmagt og det raseri, hvormed de kæmpede.

Hr. Esge værgede drabeligt for sig, omgivet af sine tapreste mænd, men til sidst måtte de alle bide i græsset. Dødshugget fik hr. Esge af Gamper, og da den stolte ridder faldt, lød der høje jubelråb fra bønderne.

"Der ligger han, den blodhund og bondeplager," råbte Gamper, idet han sparkede til liget. "Således skulle alle de omkomme, som har villet underkue bonden."

Men i det samme sagde en dyb røst bag ham:

"Dette er ilde gjort, Gamper! Klogere ville det have været at fange ham levende og have ham som gidsel."

Det var Henrik Tagesøn, som kom til, og ved hans side viste sig Mikkel Due, som erklærede, at han var af samme mening.

"Ho, ho!" udbrød Gamper, idet han så fra den ene til den anden, "der talte nok det fine, ætstolte blod, som er lige glad, hvorlunde det går bonden, når kun de får deres egen krig frem og deres usselryg af en konge i sædet igen. De er lige gode alle, til hvilken konge de end har svoret. Vi vil ikke mere vide af nogen konge eller noget herskab og ikke mere tynges af nogen skat."

"Ret så, Gamper," råbte en af de mest ophidsede bønder, "hvad du der sagde, er vore hjerters sande mening. Der skal ikke blive brug for gidsler i denne krig. De skal alle slås ned for fode."

Men nu trådte Lars Smaltesøn og flere af de ældre bønder til og forsøgte at tale de andre bønder til rette. "Kære venner," sagde Lars, "se eder dog vel for, hvad I gør! Man bør fare sagte, selv når man har magt, ellers nedkalder man Guds vrede over

sig og får des strengere dom. Skal de få ret, som siger, at bonden er et vildt dyr, der ikke evner at tæmme sig?"

"Nå, Lars," sagde Gamper, "hold nu op med det præk. Det ville min tro ikke været let at fange den vilde karl levende, selv om vi havde ønsket det, men jeg indser ved min helgen heller ikke, hvad der ville være vundet ved det. Men hvad skal vi nu gøre med det ådsel, som ligger der?"

"Lad os skikke liget over til hans enke, det tykkes mig at være det sømmeligste," sagde Henrik Tagesøn.

"Nej," råbte en bonde vildt, "det ville være alt for skønt. Hun er sin mands lige i hovmod og har aldrig undt bonden det godt. Jeg står for, at vi parterer ham og sender et stykke af hans usle legeme til hvert af vore syv herreder, så kan det blive håndgribeligt kundbart, at åget er afkastet, og at vi nu er vore egne herrer."

"Dette tyder ikke på noget godt," sagde Henrik Tagesøn til Mikkel, da de gik derfra. "Vildskaben får overhånd og jeg mister min magt over bønderne. Du skal se, at det bliver dog kun til skænden og brænden også denne gang," tilføjede han i en mismodig tone, "og ikke, som jeg har håbet, til et felttog, som kunne indgyde vore modstandere agtelse."

"Døm ikke for hastigt," svarede Mikkel beroligende. "Bøndernes forbitrelse måtte have luft. At Esge Brok er ryddet af vejen, det er ved min helgen en stor vinding for vor sag."

Men mens bønderne hoverede over deres sejr og strømmede til for at beskue den afsjælede lensmand, sneg en lille hob landsknægte, som var blevet afskåret, sig tilbage til landgangsstedet, gik i bådene og prammene og slap lykkeligt med dem over til Ålborg.

Således mistede bønderne midlet til forfølgelse, men det tog de sig ikke nær. Dels var de få fartøjer ikke tilstrækkelige til at overføre deres store styrke, dels var en fremrykning gennem landskabet og plyndring af herregårdene en mere fristende opgave for dem, end at ligge og belejre en stor by, hvis talrige befolkning evnede at gøre kraftig modstand.

De rykkede da tilbage vesterpå, men i stor uorden og delt i flere hobe. Nogle af dem drog deres egne veje og Gamper rykkede med en hob på flere hundrede mand nord på, ingen vidste hvorhen. Hovedstyrken fulgte dog anføreren, Henrik Tagesøn.

Han indså imidlertid, at bønderne, hvis ikke det hele skulle gå i stykker, måtte føres mod et bestemt mål, og det første offer for deres hævn blev da den skønne gård Kokkedal, hvor Niels Gyldenstjernes frænde og ven, Gotskalk Andersen, efter et tappert forsvar faldt og gården blev plyndret og afbrændt. Samme skæbne fik den nærliggende gård Fristrup og dens ejer Niels Ovesen.

Derefter gik bønderne løs på Ågård, men den var vel befæstet og blev en hårdere nød at knække. Niels Gyldenstjerne forsvarede sig heltemodigt, men til sidst måtte han dog vige for overmagten. Han gik derfra "med kæp i hånd", som det hedder i beretningerne, men han slap dog bort med sin hustru, den gode fru Pernille og sit søskendebarn fru Kirsten Eriksdatter, som var tyet til Ågård, hvorhen hendes husbond, Gotskalk Andersen havde sendt hende, da bønderne nærmede sig Kokkedal. De flygtende slap i en båd over fjorden til Nibe, hvor de så sad og ventede på hævnens og oprejsningens dag, som de fuldt og fast troede før eller siden ville oprinde.

Nu rykkede bondehæren ned til det sted, hvorhen Henrik Tagesøn helst ville have ført den direkte og uden forhaling, nemlig kongsgården Aggersborg. Besiddelsen af dette stærkt befæstede slot anså han for at være af den største vigtighed, først i og for sig som et fast støttepunkt og dernæst på grund af dets beliggenhed ved det smalle Aggersund. Det beherskede overfarten til Himmersyssel og vejen fra Viborg gik lige derop. Ad den kant ville efter al sandsynlighed den kongelige hær komme, og at en sådan før eller siden ville rykke frem, anså Henrik Tagesøn for givet.

Så var det jo heldigt, at der på Aggersborg sad en gårdfoged, om hvem man måtte tro, at han i hjertet var bønderne hengiven.

Og Jens Grøn skuffede heller ikke forventningerne. Efter et kort forsvar på skrømt oplod han borgen for Henrik Tagesøn, idet han beroligede sin samvittighed med, at det dog var til en af sine lige og ikke til bønderne, at han havde overgivet borgen.

Det var nu også Henrik Tagesøns hensigt at rykke ind på borgen med en mindre skare af de bønder, som var ham særligt hengivne og således skaffe dem og sig selv et sikkert tilflugtssted for alle tilfældes skyld, men det mislykkedes ganske. Bønderne brød sig ikke om forbud, trængte ind i stor mængde, opfyldte borgen og volden og forjog besætningen.

Så gav de sig til at plyndre og svire, så længe der var sul i fadeburene og øl og vin i kældrene. Selv de besindigere af bønderne tog del i det, for siden der dog skulle være gilde, hvad gavnede det da at holde sig tilbage? Da der ikke var mere, hverken at tage, æde eller drikke, stak de ild på alle borgens bygninger og gjorde det grundigt og godt, så at de, da de var

sluppet ud, kunne fryde sig ved synet af det vældige bål, og de jublede højt ved at se det, for det var for de fleste af dem krigens vigtigste formål, at få enhver borg på Vendsyssels grund, som var en tilflugt for deres undertrykkere, ødelagt og jævnet med jorden.

Dette var en bitter skuffelse for Henrik Tagesøn. Han tænkte nu på at opgive ævred og overlade bønderne til deres egen skæbne.

Men Lars Smaltesøn og flere af de ældre bønder bad ham indstændigt om at blive og holde ud.

"Store grumheder," sagde Lars, "er dog endnu ikke blevet begået, og det, mener jeg, skyldes fornemmelig eders nærværelse og indflydelse. Skønt bønderne ikke lystrer eder i alt, så er det dog såre langt fra, at de ringeagter eder. Tværtimod venter de sig store ting af eder på farens dag, når den engang kommer."

Jens Grøn, som indså, at hans frelse nu ene afhang af bøndernes sejr, erklærede nu, at han ganske sluttede sig til dem og stillede sig under Henrik Tagesøns beskyttelse.

"Tab ikke tålmodigheden," sagde han. "Bøndernes harme må have luft, men de får jo nok udraset, og da vil alt blive bedre."

Men at de ikke havde udraset endnu, viste sig derved, at et overvældende flertal af dem begærede at blive ført over fjorden for at hærge nogle gårde nede i Himmersyssel, som tilhørte Niels Gyldenstjerne og så drage videre fort på eventyr. Henrik Tagesøn så sig dog ikke i stand til at hindre det, og underanførerne, brødrene Holst og Jens Grøn, havde ikke så meget imod lidt mere hærgen og plyndren.

Toget blev altså besluttet, men nu meldte Mikkel Due sig fra.

"Det har nu taget så gal en fart," sagde han til Henrik Tagesøn, "at nu går jeg ikke længere med."

"Vil du da bryde med os?" udbrød Henrik, "for at salvere dig selv? Betænk vel, hvad du gør. Du er allerede gået for vidt til, at det vil kunne bjærge dig."

"Det gælder mere dig end mig, Henrik."

"Såmænd, Mikkel, og det var også den egentlige årsag til, at jeg ikke trak mig ud af sagen. Vi må nu sejre eller gå under. Bliv da hos mig, ven, for at dele min skæbne."

"Jeg har ikke tænkt på at svigte dig," svarede Mikkel, "men over fjorden og ud på røvertog går jeg ikke. Jeg vil blive her og afvente eders tilbagekomst. Jeg tænker mig, at I kommer med de kongelige i hælene på eder, og da, når det gælder, skal jeg ikke svigte."

Med den forsikring måtte Henrik Tagesøn lade sig nøje. Men da det blev bekendt blandt bønderne, at Mikkel Due agtede at blive tilbage, sluttede en mindre kreds, bestående af de sindigste og fornuftigste bønder, sig til ham og gjorde ligeså. Mens den store hob med sit tros satte over fjorden i Aggersborgs pramme og både, rykkede den lille sindigt nord på. Målet var Kjetterup by. Henrik Tagesøn havde bedet dem drage did, fordi der var der sat de morsing- og thyboer stævne, som endnu ikke havde indfundet sig, og der, ved Vendsyssels vestlige grænse, havde han tænkt at mødes med dem. Det var da ikke af vejen, at der var nogle, som kunne modtage dem og gøre dem kloge på sagernes stilling. På det nærliggende Skt. Jørgensbjerg var der desuden en god lejrplads med vid udsigt over egnen, og der agtede de at slå sig ned.

13. Et kvindehjertes mysterier

Mikkel og et par af de ældste bønder lagde sig ind hos Villads Andersen i Kjetterup, hvis gård var blevet, hvad vi i vore dage ville have kaldt hovedkvarteret, for de bønder, som havde fulgt Mikkel, betragtede ham som deres høvding, og de, som kort efter kom til fra Thy og Morsing, havde større tillid til Bonde Dues søn, end til nogen anden mand.

Men da nu, midt i maj, varmen var kommet, og vejret var usædvanlig mildt, så foretrak de fleste at leve i fri luft i stedet for at stænges inde i kvalme stuer. De kørte derfor deres vogne op på det nærliggende Skt. Jørgensbjerg og slog lejr mellem kæmpehøjene. Der befandt de sig såre vel, og da stedet tillige var et udmærket udkigspunkt, havde Mikkel mere end en gang tænkt på at flytte derop, men da hans vært nødig ville af med ham, var det hidtil ikke blevet til noget. Dog gik han næsten hver dag derop og gav sig i snak med bønderne, hvorved han gjorde sig såre yndet og ganske vandt deres hengivenhed. De fleste af dem var enige med ham i, at vendelboerne var gået over stregen og faret alt for voldsomt frem.

"Men," plejede Mikkel da at sige, "derved er intet at gøre. Vi må nu tage følgerne. Jeg vil ingenlunde skille min sag fra deres, men stå last og brast med dem til det yderste."

Denne erklæring var jo et vidnesbyrd om hans trofasthed, men dog blev den modtaget i tavshed og uden at der hørtes bifaldsytringer. Flere af thyboerne og morsingerne mente, at det oprør, som vendelboerne så egenmægtigt havde begyndt, det burde de også selv rede sig ud af, men ingen af dem

dristede sig til at udtale disse tanker, for det kunne have vakt splid, da der endnu var urolige hoveder nok iblandt dem.

Årle en morgen i den sidste uge af maj var Mikkel gået derop og sad ved foden af en af højene. Han stirrede ud over det solbelyste landskabs lyngklædte høje, grønklædte enge og over til Limfjorden, hvis vande blinkede i det fjerne. Men hans tanker strejfede længere bort, snart mod syd og derned, hvor Henrik Tagesøn nu tumlede sig med vendelboerne, snart mod nordvest, hvor hans unge hustru sad på hans ensomme gård. Der var hun jo rigtignok i sikkerhed, men hvorledes mon det ellers gik hende? Han havde ikke tænkt meget på hende i den sidste tid, da han havde været så stærkt omtumlet af begivenhederne, men nu blev han i denne skønne, stille morgen grebet af en heftig længsel efter hende.

Da følte han en hånd på sin skulder og hørte en klar røst sige:

"Mikkel Bondesøn, vær ej for tryg, du ved ej, hvad der er bag din ryg!"

Han sprang op og greb til sin dolk, men veg tilbage, forvirret ved det syn, han så – en ungersvend, som han aldrig havde set før, men dog syntes at skulle kende. Men uvisheden varede kun et øjeblik, for ungersvenden lagde sine arme om hans hals, og han skønnede, at det var Karen.

Efter de muntre ord, hun havde ladet falde bag hans ryg, fulgte et lille latterudbrud, men derpå brød tårerne frem.

"Ak, hjerteven," sagde hun, "jeg blev så glad ved at se dig, at jeg ikke vidste, enten jeg skulle le eller græde, og derfor gjorde jeg begge dele."

Men uagtet Mikkel havde følt så stor længsel efter at se hende, var hendes tilsynekomst så uventet og i mandsdragt dog

ikke til ublandet glæde for ham. Hun læste mishag i hans ærlige åsyn og hørte ham udbryde:

"Men Karen dog, hvad er det for et eventyr?"

Vel var hun forberedt på, at hendes flugt fra Torp ville mishage ham, men hun havde dog håbet, at glæden ved gensynet ville overveje alt andet. At det ikke slog til, var hende en skuffelse, men hendes forstand sagde hende dog, at det var ganske naturligt, at det måtte komme således. Så megen forstand havde hun allerede på livet, at hun skønnede, at der var en gradsforskel på mandens og kvindens kærlighed.

"Du har ret, ven," svarede hun sagtmodigt, "det er et eventyr og jeg skal straks gøre dig klog på det, men alt det er kun småting imod det ene, at jeg fandt dig karsk og i live, derover jublede jeg i mit hjerte."

Mikkel følte sig beskæmmet, gav hende et varmt kys og drog hende ned til sig. De satte sig ved foden af kæmpehøjen og begyndte en samtale, der blev mindeværdig for dem for resten af deres dage. Mikkel Due blev dybere indviet i et kvindehjertes mysterier, end det ville være sket under rolige, daglige forhold, men han tænkte siden ofte, at der ikke fandtes mange kvinder som hende.

"Se ikke så meget og med så stort mishag på min hat, min trøje og mine hoser," sagde hun med et smil. "Den mummedragt skal blive aflagt, men ikke straks, for den yder mig sikkerhed. Simon, Jespers søn, som fulgte mig fra Torp, og jeg, vi er faders svende og intet andet, mærk dig det!"

"Guds død," udbrød Mikkel, "spænd mig nu ikke længere på pinebænken, men beret mig, så jeg kan forstå det, hvorledes det hele fra første færd er kommet."

Det gjorde hun da, og han fik først to ting at vide, at hun ikke kunne udholde tanken om at leve adskilt fra ham og vide ham måske såret og lidende eller endogså døende uden at kunne være hos ham, pleje og trøste ham.

"Det var kærligt nok af dig," bemærkede Mikkel noget koldsindigt, "men det var dog svaghed; for det kan da ikke for alvor være din mening, at alle hustruer skulle løbe efter deres mænd i felten og varte dem op der. Deres pligt er at blive ved hjemmet."

"Det er det vel," svarede Karen, "når ikke højere pligter kalder dem derfra. Men Torp, ser du, var ikke mit hjem, hvad det så kan blive. Vist er det, at ingen af dine under mig det; det får kun værd for mig, når du er der, så det kostede mig ikke megen overvindelse at forlade det."

Derpå kom hun til det andet, som hun tænkte, at han ville sætte pris på, idet hun tilføjede:

"Men jeg løb ikke dog derfra og lod alt i stikken. Jeg rådførte mig med Jesper, som vel gjorde indvendinger, men det endte dog med, at han gav mig sin egen søn til ledsager."

"Du burde have rådført dig med oldemoder, Karen."

"Jo vist, Mikkel! Nej, så ville der vel intet være blevet af det."

"Ak, Karen, du har der med ét slag kastet alt bort, din værdighed som husmoder og den magt, som jeg havde givet dig. Nu får alle de ret, som have lastet mig, fordi jeg gjorde dig til min hustru."

Karen stirrede på ham uden straks at give svar. Så forskellig var hun fra de fleste af datidens kvinder, at hun havde troet, at det måtte hæve hende i andres og især i hendes husbonds øjne, at hun satte hans person højere end hans gods. Hun håbede

også, at det dog, når det kom til stykket, ville vise sig at være tilfældet, i det mindste med ham.

"Nu, kære ven," svarede hun omsider, "jeg har intet mistet, som jeg ikke kan få igen ved dig, men jeg sørger ikke over noget tab, undtagen hvis den ulykke skulle times mig, at jeg mistede din hengivenhed og tillid."

Atter følte Mikkel sig beskæmmet, men han sagde kun:

"Far nu helst fort med din beretning!"

Og det gjorde hun da. Han fik at vide, at hun lykkelig havde nået Slettegård og der truffet sin fader, som var blevet forsinket, men som nu stod i begreb med at bryde op. Han syntes imidlertid ikke meget begærlig efter at komme afsted, og tog nu af sin datters uformodede hjemkomst anledning til at forlænge sit ophold på Slettegård. Han var meget opbragt over hendes i hans øjne tåbelige opførsel. Han truede med at lade hende spærre inde, og da hun syntes at mærke, at det fortrød ham, at han havde sluttet sig til bønderne og at han helst ville slippe for at drage ad Ålborg til, så undveg hun fra Slettegård med Simon og sluttede sig til Helle Holst og hans skare.

Således kom hun til at opleve eventyret med fru Johanne alene og priste siden i den anledning sin lykke, for hun tænkte sig, at som hendes fader dengang var stemt, kunne det være faldet ham ind at fri sig for alt ansvar ved at udlevere hende til hendes plejemoder. Det ville bønderne måske dog ikke modsat sig, da de vidste, at hun var flygtet fra Torp uden sin ægtefælles vilje og vidende.

Ved at høre beretningen om denne overraskende begivenhed glemte Mikkel ganske sin fortrydelse på Karen og udbrød:

"Gud og alle hellige være priset, mit hjerte, at du slap for at blive ført tilbage til Asdal og der komme under åget igen. Det nødsages jeg til at sige, uagtet talen er om min egen moder. Men hvad skal vi tænke om din fader?"

"Lad os først blive færdige med din moder," sagde Karen.

"Ak, Karen," udbrød Mikkel, "vi er ganske færdige med hende! Hun tilgiver dig aldrig det forsmædelige nederlag, hun der måtte lide."

"Trods sine fire og tyve ryttere," tilføjede Karen med et smil. "Men sig mig dog, kære ven, hvad tænker du om din værdige moder, som red gennem landet i trøje og hoser, ligesom jeg og havde dog ikke den undskyldning, at hun gjorde det af kærlighed til sin husbond? Kan det ikke gøre min brøde lidt ringere i dine øjne?"

Mikkel kunne måske nok have svaret noget til det, men han trykkede blot hendes hånd og sagde:

"Karen, du skal aldrig mere høre ilde af mig for den sags skyld!"

"Tak, ven," sagde hun med et kærligt smil, "men hør så også det af mig, at jeg ikke bærer mindste nag til din gode moder og er rede til forlig med hende, når det skal være. Ikke heller hader jeg din søster Anne eller din faster. Hvem af dem er så lykkelig, som jeg?"

Mikkel sad og så på hende med et usikkert blik. Han forstod ikke, at hun med sin klare forstand og sit høje mod kunne være from som en helgen. Han ville hellere have hørt noget fra hende om had og hævn. Som om hun havde gættet hans tanker, sagde hun med et sørgmodigt smil:

"Forarg dig ikke på mig, ven! Det bæres mig for, at jeg, som min stilling er, vil have al den fromhed nødig, jeg ejer, for at bjærge vor lykke."

Han klappede hende på hånden og bad hende blot fortsætte sin beretning.

"Hvorledes blev du igen forenet med din fader?" spurgte han.

"Jo," svarede hun, "han kom til besindelse og fandt det dog sluttelig rettest, at han holdt sit ord og gik med bønderne. Også angrede det ham, at han havde ladet mig i stikken. Han ilede da efter os, indhentede os og tog mig og Simon under sin beskyttelse."

"Det glæder mit hjerte, Karen," udbrød Mikkel. "Jeg har altid tænkt godt om din fader, men i disse onde tider ved man ikke, hvem man skal tro."

"Så drog vi videre øster på," fortsatte Karen, "og jeg følte mig mere glad og tryg under min faders værn. Men vi nåede først Sundby, efter at slaget var vundet og hr. Esge havde måttet bøde med livet. Og da fader hørte om den grumhed med ligets partering, sagde han til mig: "Nu er bønderne blevet vilde og gale. Vi vil ikke for det første have med dem at skaffe. Lad os holde os i afstand." Det gjorde vi da, men fulgte dog efter dem og jeg havde den glæde, Mikkel, et par gange at få dig at se, at du var frisk og i god behold. Jeg så himlen rødme af de luer, som fortærede både Kokkedal og Ågård. Dermed, tænkte vi, at det værste var forbi. Men snart så vi, at den samme skæbne skulle overgå Aggersborg. Da blev fader urolig og sendte Simon ud for at spejde, og han gjorde sine sager snildt. Han bragte os den tidende, at Henrik Tagesøn ville føre hæren over fjorden og drage syd på, mens du med en lille skare thyboere ville drage

herop. Hid styrede vi vor kås, og således gik det til, at vi trods al ufred, som er om os, kunne mødes her i fred og glæde."

De fik en frist til at nyde deres lykke, og en dag skete det, som de sad på den plads på bjerget, som de havde fået kær, at Tosse-Marie kom der forbi. Hun standsede, gjorde et kniks og sagde:

"Vær hilset hr. Mikkel og fru Karen! Gud give eder god lykke!"

"Tak, Marie," svarede Mikkel, "men jeg er ikke herre og hun der da heller ikke frue, selv når hun igen får skørter på."

"Lige meget, hvad hun er eller bliver," svarede Marie med fynd. "Aldrig glemmer jeg Karen Madsdatter, at dengang din hårde plejemoder kom ud for at jage mig af Asdal, da bad du for mig, det jeg selv hørte. Skulle du nogen tid komme til at trænge til bistand, da lid på mig."

Så gik hun uden at vente på tak, idet Mikkel sagde:

"Jeg gad vidst, hvad den stakkels kvinde indbilder sig. Hvormed skulle hun kunne komme dig til hjælp?"

Kærlighedsidyllen på bjerget varede kun et par dage. Da kom den store bondehær med alt sit tros, og der blev liv og larm. Rygtet om, at kong Christoffer omsider havde sat sig i bevægelse og var i færd med at samle en hær, havde nået bønderne og gjort dem betænkelige. Det faldt derfor ikke Henrik Tagesøn vanskeligt at få dem til at vende om og salvere sig over Limfjorden for ikke at blive afskårne. Nu kom de da, så mange de var, med en lang række vogne, fulde af fødevarer og kostbarheder, som de havde gjort til bytte.

Da de var kommet til Kjetterup og Henrik Tagesøn standsede på torvet, sagde han:

"Lad os rykke op på bjerget og sætte os fast der. Vi kunne have haft en god fæstning i Aggersborg, men siden I har revet den på gulvet, ved jeg intet sted, hvor vi bedre kunne oppebie fjenden. Vi vil gøre stillingen så stærk, som vi kan, og her er da plads, så vi kan røre os."

"Skt. Jørgen skal nok bjærge os, om det er fornødent," råbte en af bønderne. "Men først skal da fjenden over fjorden."

"Du har ret," svarede Henrik Tagesøn, "vi må holde god vagt ved Aggersborg, men givet er det dog ikke, at han kommer fra den kant. Muligt kommer han ad søvejen."

"Nå, lige meget," sagde Helle Holst, "lige meget ad hvilken vej han kommer, det kan kun blive med en klat folk, hvormed han ikke kan fordrive os herfra."

Disse ord viste, at bønderne trods alt praleri dog ikke ville være glade ved at møde den kongelige hær i åben mark.

14. Skjoldungernes arvtager

Det rygte, at kong Christoffer ville komme ad søvejen og formentlig rykke frem fra Ålborg eller Sundby, holdt sig og blev troet af bønderne til trods for, at det var meget usandsynligt. Hansernes flåde lå nemlig stadig i Øresund og både Helsingørs og Helsingborgs befalingsmænd havde bevaret deres troskab mod den fordrevne konge. Rigtignok havde kong Christoffer indledet underhandlinger med kong Eriks forbundsfæller, men de var ingenlunde afsluttede, og skulle det ske, at hans person faldt i deres hænder, da kunne det let bevirke, at udfaldet af disse underhandlinger blev meget ufordelagtige for ham. At samle en hær ved København eller et andet sted på Sjælland, ville tage lang tid og overførelsen til Jylland ville, selv om det kun drejede sig om en fem-seks tusinde mand fodfolk og rytteri, udkræve en stor transportflåde af datidens små skibe.

Han kunne altså ikke liste sig bort, han besluttede derfor efter sine omgivelsers råd at drage over øerne til Jylland, efterhånden under fremrykningen at trække sine lensmænds tropper til sig, men i øvrigt lod han dem alle ved ombud vide, at det endelige samlingssted for hæren skulle være Witskøl kloster i Himmersyssel. Dette anselige og rige kloster lå nemlig lige ved landevejen, som langs Limfjorden førte fra Viborg lige op til Løgstør, eller Løgsted Øre, som den dengang kaldtes, der lå i nærheden af overfartstedet til Aggersborg, hvor den kongelige hær agtede at tiltvinge sig overgangen. Og da Witskøl kloster kun lå halvanden mil derfra, var det et sted, hvorfra indfaldet i

Vendsyssel bekvemt kunne udføres, ikke for langt borte og heller ikke for nær ved.

Imidlertid havde det dog sine vanskeligheder at komme ubemærket derop, og derfor havde kongens marsk, Oluf Axelsøn Thott, undfanget den snilde idé at sende nogle skibe med et par faner landsknægte fra Kalundborg over til Ålborg og så, forstærkede af væbnede borgere fra byen, rykke vester på for at vildlede bønderne og afdrage deres opmærksomhed fra Aggersborg.

Hr. Oluf Axelsøn havde al grund til at anstrenge sig for at hindre kong Erik i at komme til magten igen, for han hadede, ganske i modsætning til sin gamle fader, hr. Axel på Warberg, kong Erik af hjertens grund. Og han havde engang i kongens vanmagtsdage givet sin harme luft på en for Hans Nåde højst krænkende måde. Da han nemlig en dag på Københavns gader mødte en skøn kvinde, agende i en karm, hilste han hende ærbødigt, uagtet han ikke kendte hende. Men da han af en herre af sit følge straks efter blev belært om, at den skønne kvinde, som han havde vist så stor ærbødighed, var kongens frille, Cæcilie, blev han så rasende, at han lod hende trække ud af karmen og give en revselse midt på gaden. Det var da klart, at han ikke kunne vente sig noget godt af fru Cæcilies kongelige elsker. –

Den kongelige hær indtraf efterhånden i små hold og lejrede sig i den store skønne skov, som dengang omgav klostret. Hans Nåde kom en af de sidste dage i maj med et stort følge, bestående af hans hofsinder, flere lensmænd og adskillige andre høje herrer. Blandt disse var Lyder Kabel, Niels Banner og Peder Skram. De to sidste var længselsfulde efter at komme

over fjorden for at få at vide, hvorledes det gik fru Johanne, men da de ikke havde hørt noget om, at bønderne havde hærget den nordlige del af Vendsyssel, havde de grund til at tro, at alt stod vel til på Asdal.

Kongen blev modtaget ved den prægtige klosterkirkes portal af abbeden, hr. Niels Mouridssøn, prioren og subprioren og det hele klosterkonvent, som bestod af tolv cistercienser munke. Hr. Niels holdt en tale, hvori han sagde, at det var en ære og lykke for klostret at blive gæstet af den store stifters ætling og skjoldungernes arvtager.

Det kunne Christoffer af Bayern jo nok kaldes, skønt det skjoldungeblod, der flød i hans årer, var blevet noget tyndt på den lange vej gennem tidernes løb ned til ham. Han nedstammede nemlig på spindesiden fra den gamle kongeslægt og endda kun fra Valdemar Atterdag, hvis ældste datter Ingeborg, dronning Margrethes søster, var hans oldemoder. Men han var tillige kong Eriks søstersøn og som sådan nærmest til at arve de tre kroner, som hans uheldige morbroder var løbet fra.

Abbeden dvælede især ved stamfaderens storhed, men fandt dog lighed mellem kong Valdemars og kong Christoffers skæbne deri, at de begge tiltrådte regeringen under farefulde omstændigheder, men den nuværende konge var langt lykkeligere, da han var kaldet til at herske over hele Norden og ikke havde nogen personlig uven, som tragtede ham efter livet, kun en lille hob vildledte, oprørske undersåtter, som det vistnok snart ville lykkes ham at bringe til lydighed.

Dernæst fremhævede han den store konges gudfrygtige sindelag, som havde bevæget ham til at stifte dette kloster af

taknemmelighed imod Forsynet, der havde friet ham ud af den livsfare, hvori han havde været stedet Sankt Laurenti aften i året 1157 ved det gæstebud i Roskilde, hvor kong Svend Eriksen forsøgte at snigmyrde begge sine medkonger, men det lykkedes jo kun med Knud, som udåndede i Absalons arme.

"Gid det aldrig må times Eders Nåde, " sagde abbeden, "at få slige utro venner, om hvem den hedenfarne konge siger i sit stiftelsesbrev, at de åd det søde brød med ham og holdt venlige samtaler med ham, samtidig med, at de bag hans ryg tragtede ham efter livet." Men han ønskede i hvert fald Hans nåde det samme fromme sindelag, som havde besjælet kong Valdemar og forsikrede ham om, at dette klosters konvent fremfor noget andet ville bede for hans vel.

Kong Christoffer var en lille trivelig herre med et lidet anseligt ydre, intet vakte forestillingen om storhed hos ham, men han havde et forstandigt blik, og velvilje lyste ud af hans åsyn. Han svarede beskedent, men dog ikke uden værdighed, at han ikke ville stå sig ved, at der i nogen henseende blev anstillet sammenligninger mellem ham og hans store forfader, som ved sin egen dygtighed havde erhvervet sig den bedste part af det, han selv så let var kommet til. Det var ham da en stor glæde, at begivenhedernes gang havde ført ham her til Witskøl, så at stadfæstelsen af dette herlige klosters privilegium kunne blive en af hans første regeringshandlinger.

Selvfølgelig vandt disse huldsalige ord navnlig alle klosterbrødrenes levende bifald. Men også de tilstedeværende riddere og væbnere hørte med velbehag de fromme ord og priste deres lykke, at de havde fået så god og føjelig en herre. Svenskerne sagde jo også om kong Christoffer, at man kunne få

ham til at love, hvad det skulle være, om man så bad ham om himlens stjerner, så ville han love at skaffe dem, men det var en uretfærdig og forhastet dom. Vist nok var et hovedtræk i hans politik en stræben efter at gøre alle tilpas, men det viste sig dog snart, at der både var alvor og kraft i ham, navnlig ved det kongebrev, han udstedte året efter, og hvori han forbød, ikke alene bønderne, men alle stænder at bære våben uden for hjemmet. Denne humane foranstaltning viste i hvert fald, at han var langt forud for sin tid.

Noget af det kom også frem, da han og hans følge efter at have hørt messen i kirken, blev beværtede i refektoriet eller spisehallen. Der var dækket et bord, som bugnede af lækre retter og prydedes af kostbare drikkekar. Al denne overdådighed var en hån mod ordensreglen, som påbød streng afholdenhed og forkastede al pragt, selv i kirken. Men skulle munkene bringes til lydighed i det punkt, så måtte de være begyndt med at nedrive det stolte kloster og den prægtige kirke, en af de skønneste i Norden.

Slige tanker meldte sig da heller ikke hos en eneste af de tilstedeværende, kun var de gejstlige mere mådeholdne i at tiltale bægerne end de verdslige, som efter et anstrengende ridt havde sat sig til bords med en uslukkelig tørst og madlyst. De blev muntre, højrøstede og tog i deres udtalelser intet hensyn til kongens nærværelse. Det gik især ud over kong Erik, de mænd, der vare blevet ham tro, og bonden.

"Nu sidder han derovre på Visborg, den usselryg, og plyndrer fredelige købmandsskibe," sagde marsken Oluf Axelsøn om kong Erik, "det er dog alt for argt."

"Gør han det, " sagde kong Christoffer med et smil. "Det er muligt, og skønt er det ikke, men derom siger jeg: han skal jo også leve! Jeg kender ædelige mænd i mit fædreland, der har gjort ligeså, kun på landevejen og ikke på søen. Og mon der ikke, Oluf Axelsøn, her i Danmark findes mænd, der ikke er bedre i det stykke."

Det hib ramte, for en lignende beskyldning var blevet rejst imod en af hr. Olufs brødre.

"Der fik du den," hviskede Mogens Løvenbalk fra Tjele, som sad på den anden side af hr. Oluf, "og den var vel fortjent, for du betænkte ikke, at kong Erik dog er Hans Nådes morbroder."

"Ja, ja," svarede hr. Oluf med et spydigt smil, "men jeg havde ikke tænkt, at den fromme herre havde en brod, som kunne stikke."

Samtalen drejede sig for resten af måltidet udelukkende om bøndernes ustyrlighed og deres mange misgerninger, ikke én af herrerne sagde et ord til deres forsvar eller undskyldning, indtil endelig kongen tog ordet.

"Jeg har den tro om den danske bonde," sagde han, "at han er god, når han bliver taget på den rigtige måde og der bliver gjort ret og skel imod ham."

"Det er det samme, som Eders Nåde havde sagt, at det ikke er sket hidtil," udbrød Lyder Kabel. "Nu får I selv prøve kunsten; men I vil da finde, at således er det med bonden, at giver man ham en finger, da tager han hele hånden. Han vil ikke vide af noget herskab og ikke betale skat. Gud fri os for bonderegimente!"

"I mistyder ganske mine ord, hr. Lyder," sagde kongen sagtmodigt. "Det er langt fra min tanke at ville gøre bonden til

herre i landet, men han bør heller ikke nedtrykkes til at være træl. Nægtes kan det ikke, at han ofte har fået svære byrder at bære. Jeg har jo selv måttet pålægge ham en hård ekstraskat, og det har vel bidraget meget til, at han rejste sig."

"Nej, Eders Nåde," sagde hr. Otte Nielsen Rosenkrantz, "hver attende pending af indtægterne, det er ikke mere end hvad bønderne let kunne udrede, om de havde villet."

"Men de er blevet besnakket og forført af urolige hoveder og ondsindede mennesker."

"Det er de," sagde hr. Otte forbeholdent, "men jeg nævner ingen."

Det behøvede han heller ikke, for hver af de tilstedeværende vidste, at det var Henrik Tagesøn, kongen havde sigtet til, og denne var jo en frænde af ham eller rettere af hans hustru, for så vidt som hans første hustrus søster, Kirstine Ovesdatter Hvide, var Henrik Tagesøns moder. Men efter hende blev han parthaver i Hvidernes gamle gård Bjørnholm, som Anders Ovesen Hvides enke havde bragt Otte Rosenkrantz i sit andet ægteskab med ham. Altså var Henrik Tagesøn en torn i øjet på Otte Rosenkrantz og han ønskede medejeren af Bjørnholm døden og djævelen og mente med så megen mere grund at kunne gøre det, som Henrik var blevet en urostifter og en fjende af sin stand. Det glædede han sig over, men fandt det ikke sømmeligt at sige det.

"Ha, ha!" lo Oluf Axelsøn kort og skarpt. "Jeg håber ikke, at Eders Nåde lader den mand, som hr. Otte Nielsen ikke vil nævne, slippe for straf?"

"Visselig ikke, om han falder i vore hænder," svarede kongen.

"Og heller ikke den ræv, biskop Thorlaf i Viborg, som har stået Henrik Tagesøn bi," sagde Lyder Kabel, "og som har nok så stor skyld i oprøret."

"Om ham ved jeg intet," sagde kongen, "men i hvert fald vil jeg nødigt forgribe mig på en af Guds og kirkens tjenere."

"Eders Nåde slipper for det, " sagde abbeden. "Da jeg for et par dage siden var i Viborg, erfarede jeg, at hr. Thorlaf har salveret sig. Han er draget til Hals for derfra at skibe til Norge, siges der."

"Lad da Norge og Fanden have ham," udbrød Lyder Kabel, "da er han i enhver henseende der, hvor han hører hjemme."

"Mon det ikke," sagde en af de andre herrer, "ville have været bedre for ham, om han havde søgt over til sin gamle herre på Gotland og var blevet biskop der af Fandens nåde!"

De andre lo deraf og anede ikke, at det visselig *ville* været bedre for hr. Thorlaf, for et par år efter blev han myrdet i Bergen af hanserne.

Kong Christoffer var en ven af bordets glæder. Han havde taget rigeligt til sig både af mad og drikke ved det overdådige måltid og var i godt lune, da han henad aften, ledsaget af sit følge, vandrede i skoven og standsede på et punkt, hvorfra der var udsigt over fjorden, som lå der blank, mens den dalende sol belyste den nærliggende Livø og kastede sine stråler over Furland, Salling og Mors i det fjerne. Det var en henrivende aften, hvis fred dannede en slående modsætning til de mænds tanker, som nød skuet. Kong Christoffer følte det og udbrød:

"Hvor skønt! Danmark er et herligt land, var blot menneskene her mere fredelige og forligelige!"

"Eders Nåde skal se, det kommer nok," sagde Otte Rosenkrantz, "når vi har givet disse gale bønder en lektion og fået dem til at skikke sig."

"Mon det bliver så let?" spurgte kongen.

"Ej, hvor kan Eders Nåde tvivle om det?" udbrød hr. Otte med en forundring, som næsten smagte lidt af ringeagt.

Men hvordan det end blev, så skulle det nu gøres. Den næste morgen indtraf en rytterhøvedsmand, som hørte til den styrke, der var sendt til Ålborg, og meldte, at de var lykkeligt ankommet til Sundby, og havde draget et par hundrede væbnede borgere til sig fra Ålborg. Derpå var de rykket vester på og var ved Kokkedal stødt på nogle bønderhobe, som åbenbart var blevet sendt ud for at spejde. Men da de var blevet jaget tilbage, havde øversten sendt en halv fane knægte og nogle ryttere langs fjorden ned ad Aggersborg til. Og mens hovedstyrken langsomt rykkede videre ad Kjetterup og Skt. Jørgensborg til, havde de andre nået Aggersborg færgested, overrumplet den svage styrke, som bønderne havde efterladt der og var skibet over til Løgstør-siden med alle de både og pramme, som de havde forefundet.

Nu gjaldt det altså at benytte lejligheden. Kongen og hæren brød øjeblikkelig op, de halvanden mil til færgestedet var snart tilbagelagte og allerede inden aften var en stor part af de fem til seks tusinde mand, som udgjorde den kongelige hær, ført over det smalle Aggersund. I løbet af natten kom resten med heste og tros, den næste dag inden middag satte hæren sig i bevægelse, og da der kun var en god mil op til Skt. Jørgensbjerg, nåede de kongelige med lethed målet inden aften.

Bøndernes opmærksomhed havde så ganske været hendraget mod øst, at Henrik Tagesøn først sent blev underrettet om fjendens nærmelse fra en anden kant. Dog var der endnu tid til at rykke ud og overfalde de kongelige, men Henrik Tagesøn dristede sig ikke til med sine udisciplinerede hobe at vove et slag i åben mark mod en øvet, krigsvant hær, selv om den var langt mindre end bøndernes, men han vidste i øvrigt ikke nøje besked om, hvor stor den kongelige hær var, og han udsatte sig dernæst ved at rykke ud for at blive taget i flanken af de tropper, som var kommet øster fra. Han opgav derfor enhver tanke om det og besluttede at blive i sin forskansning på bjerget og tage imod fjendens angreb der.

Da han så det kongelige fortrav rykke ind på Hørups Made, en flad slette sydvest for bjerget, sagde han til Mikkel:

"Det gjorde den hertug af Bayerland ikke ilde, men det skal ikke nytte ham noget. Lad ham nu kun komme med sin smule hær og løbe panden mod borgen."

Dermed sigtede han til den forskansning, bønderne havde dannet på bjergets top af deres mange vogne, som blev opstillet kredsformigt i tre rækker, og som, besat af mandskabet, ikke var noget dårligt værn. I midten af vognborgen anbragtes de kvinder og børn, som var tyet derop, og dér befandt sig også Karen.

Man har ment, at disse vognborge først blev brugt af de bøhmiske hussitter, men at en af dem skulle være kommet til Jylland og endogså have stiftet en sekt i det nordlige Vendsyssel, er opdigtelse. Der var ikke spor af religiøs bevægelse i denne folkerejsning.

15. Sejr og nederlag

Skt. Jørgensbjerg er en lang, flad hedeås, i gennemsnit kun halvandet hundrede fod høj, men de på toppen liggende kæmpehøje gør den mere anselig. Bøndernes vognborg omsluttede en del af dem, og der sad de fleste af dem morgenen efter den kongelige hærs ankomst og forfriskede sig ved deres sul, brød og hjemmelavede bitre porseøl. De tænkte kun lidet på, at mange af dem snart skulle komme til at hvile ved siden af deres fædre, som havde kæmpet her i oldtiden, dengang vendelboer og thyboer reves om besiddelsen af landet. Nu skulle de rigtignok ved hinandens side kæmpe mod en fælles fjende, men dog var der ingen rigtig hjertelig forståelse imellem dem. De blandede sig ikke mellem hinanden.

Vendelboerne havde slået lejr i den sydlige ende af vognborgen, thyboerne og morsingboerne i den nordlige, skønt der ikke var nogen skarp grænse imellem dem.

Den nordlige ende af bjerget var højest, den sydlige stejlest, og her løb en hulvej forbi, kaldet Husby-Hole, hvori bønderne håbede at kunne nedstyrte de angribende fjender. Da den kongelige lejr trak sig længst hen mod syd, ventede de angrebet fra den kant.

Henrik Tagesøn, Mikkel Due og de andre anførere vandrede om fra hob til hob og tiltalte bønderne, dog ikke for at opildne dem, for det behøvedes ikke, men for at holde dem tilbage. De var nemlig utålmodige, fordi de kongelige ikke angreb straks den næste morgen og higede efter at styrte ned ad bakken og kaste sig over dem. De mente ved deres store overmagt let at

kunne gøre det af med dem. Men det lykkedes dog Henrik Tagesøn at få dem fra det.

"Mon det dog ikke ville være rettest at benytte den kamplyst, Henrik, mens den er så levende?" spurgte Mikkel.

"Nej, det ville være dårskab," svarede Henrik. "Du ser jo selv, at hæren er opstillet i slagorden, og hvad formår bøndernes kæppe og stænger mod knægtenes lange lanser? Vore folk ville blive spiddet på dem, og så vil de adelige hestfolk falde os i flanken. Ved Sundby havde vi kun med nogle hundrede at gøre, men her er tusinder."

Mikkel måtte bøje sig for disse grunde og det kom altså ikke til kamp den dag.

Men det var en skuffelse for de kongelige.

De havde håbet, at bønderne i deres overmod ville være skredet til angreb, og de følte sig overtydede om, at de i åben mark let ville kunne få bugt med deres uordnede hobe, og det ville vel også være sket, hvis Henrik Tagesøn ikke havde været så klog og duelig en hærfører.

Imidlertid tilbragte Karen dagen i stor angst og spænding. Hvad ville den næste dag bringe? "Sejr!" sagde Mikkel, "lid på det!" Han var i godt lune og tilfreds med hende, fordi hun endelig havde bekvemmet sig til at aflægge mandsklæderne. Hun viste sig nu i kvindedragt.

Den var rigtignok kun simpel, for en ung bondekvinde havde lånt hende den, men desto bedre passede hun til det selskab, hvori hun nu befandt sig, og de andre kvinder i lejren betragtede det som en ære, at hun, en adelsmands hustru, ikke holdt sig for god til at gå klædt som en af dem.

Nu havde de nemlig alle fået at vide, hvem hun var, og Simon, som de udspurgte, udbredte hendes ros. Overalt, hvor hun kom hen, så hun venlige ansigter, og hun svigtede ikke den hengivenhed, der blev hende vist, for hun tog sig med omhu af de syge kvinder og børn, hvoraf der var flere i lejren. Og Tosse-Marie fulgte hende som hendes skygge og hjalp til, hvor det behøvedes. Men denne måtte ikke have lignet sig selv, hvis hun havde forsømt lejligheden til at tjene lidt mønt som spå- og signekælling. Mange kvinder følte sig beroligede ved hendes spådomme om lykke og sejr, og der var også de mænd blandt bønderne, som gik mere modige i kampen, fordi hun havde læst over deres sværd og derved efter deres mening gjort ethvert hug af dem dødbringende.

Imidlertid småsnakkede nogle af bønderne om, hvor Gamper var blevet af og hvad han vel tog sig for. "Vær vis på, at hvad han så gør, da er det til gavn for vor sag," sagde Henrik Tagesøn, "men jeg har mine grunde til, at der ikke skal snakkes om det nu. De par hundrede mand, han har med sig, savne vi jo ikke."

Således blev munden lukket på bønderne og hverken Mikkel eller Karen ofrede Gampers forsvinden nogen tanke. Men Henrik Tagesøn vidste, hvad Gamper tog sig for. Han var rykket op til Asdal for at belejre og indtage borgen. Henrik Tagesøn havde givet sit minde dertil på den betingelse, at der ikke tilføjedes fru Johanne eller hendes børn nogen personlig overlast. Han undte de to hovmodige kvinder på Asdal en grundig ydmygelse, men han kunne ikke afvige fra sin vej og selv udføre hævnen. Han beroligede sin samvittighed med, at fru Johanne ikke alene havde været en afgjort modstanderske af bøndernes sag, men også gjort, hvad hun kunne for at hindre

Mikkels og Karens forening og lykke. Men han kendte dem dog begge nok til at vide, at de ville være i stand til at vise sig ædelmodige og holde hånden over fru Johanne og Asdal. Men derved kunne opstå en splid, som kunne blive skæbnesvanger nok, for de fleste thyboere ville stille sig på Mikkel Dues side og følge ham. Nu derimod gik det hele stille af, og Henrik tænkte – skulle skæbnen ville, at vi bukker under, så har jeg dog den tilfredsstillelse, at jeg er blevet hævnet, men sejrer vi, så kan jeg jo altid vise nåde. Den mulighed at Asdal kunne modstå bøndernes angreb regnede han slet ikke med.

Henad aften red kongen med sit følge i nogen afstand omkring bjerget og iagttog stillingen. De så, at vognborgen havde en stor udstrækning, så at angriberne måtte sprede deres kræfter for meget, hvis de ville falde an over hele linjen, hvorimod forsvarerne hurtigt kunne samle en overlegen styrke på ethvert truet punkt.

Men trods dette uheldige forhold sejrede dog de urolige og hidsige hoveder i kongens råd, og det blev besluttet at gribe an den næste morgen.

Allerede ved daggry gik det løs, og nattens stilhed afbrødes af råb og våbenlarm. De kongelige angreb samtidig på flere punkter, men formåede intet sted at trænge ind i vognborgen. De udrettede ikke stort med deres lanser, fordi bønderne stod højere på deres vogne og tildængede de ad skråningen oprykkende fjender med sten og kastevåben. Kort sagt, angrebet blev fuldstændig afslået.

Dog nåede en lanse hist og her sit mål og sårede eller dræbte en af forsvarerne. Ulykkeligvis blev Mikkel Due et af ofrene. Han anførte thyboerne og udsatte sig meget, så at en lansespids

kom ham for nær og bibragte ham et dybt sår i den højre skulder. Han styrtede ned af den vogn, hvorpå han stod, men straks var Karen og Simon ved hånden og fik ham båret ind i lejren, hvor de redte et leje til ham i lyngen, og Tosse-Marie kom så til og forbandt ham. Nu priste han sin lykke, fordi han havde sin trofaste hustru hos sig.

De kongeliges mandefald var ikke egentlig stort, men dog mistvivlede de om med deres fåtallige hær at kunne få bugt med bønderne og udjage dem af deres stærke stilling på bjerget. Kong Christoffer fik derfor det råd at opgive ævred for den gang og vente på bedre lejlighed. Sammenholdet mellem bønderne ville næppe vare længe. Men andre af kongens rådgivere mente tværtimod, at hvis de drog derfra med uforrettet sag, så ville bønderne blive overmodige og det hele land snart stå i flammer. Kongen sluttede sig ikke til nogen af de to partier, men sagde:

"Lad os prøve det med det gode! Vi vil underhandle."

"Underhandle," udbrød marsken forbavset. "Vil Eders Nåde nedlade eder så dybt? I kan ikke vente, at bønderne går ind på rimelige og antagelige tilbud."

"I misforstår mig," svarede kongen. "Ikke er det min mening at ville forhandle med bønderne som om de var vore ligemænd. Jeg vil tilbyde dem nåde og frihed for straf, hvis de vil nedlægge våbnene og drage hjem hver til sit."

Der herskede nogle øjeblikke tavshed i rådsforsamlingen, mens flere af herrerne ved hovedrysten og smil tilkendegav deres tvivl om at kunne komme nogen vej med bønderne ved mildhed. Men da rejste Lyder Kabel sig og sagde:

"Eders Nådes påfund er godt, når det kun udføres på den rette måde. At komme til Henrik Tagesøn og hans makkere med et sligt tilbud vil intet gavne. De ville ikke fæste lid til Eders Nådes løfter om tilgivelse, og vendelboerne er nu så ophidsede, at de ikke ville låne øre til forslag om forlig, men med morsingerne og thyboerne er det en anden sag. De er lede ved fejden og trak sig gerne ud af sagen, når de blot turde. Får de pålidelig kundskab om, at Eders Nåde vil række dem hånden til forlig, da tror jeg, at de give sig."

"Og hvorledes vil I sætte det i værk?" spurgte Otte Nielsen Rosenkrantz i en skarp tone. "De overmægtige vendelboer ville jo sikkert lægge sig imellem og gøre det forsøg til intet."

"Forstår sig, hr. Otte," svarede Lyder Kabel, med et ringeagtende smil, "hvis vi går åbenlyst til værks. Men det må ske fordækt, så at vendelboerne ikke får nogen anelse om det."

"Jeg gad vidst, hvorledes I vil få det gjort," sagde marsken i en bidsk tone, for han frygtede ikke mindre end Otte Rosenkrantz, at Lyder Kabel, hvis hans anslag lykkedes, skulle overfløje dem og komme i gunst hos kongen.

"Sig frem, hr. Lyder, hvad har I udtænkt?" udbrød kongen utålmodigt, da Lyder Kabel forholdt sig tavs.

"Det er kun for Eders Nådes egne øren," svarede hr. Lyder. "Vil Eders Nåde give mig foretræde under fire øjne i eders eget telt, da skal det snart være sagt og let gjort."

Til Otte Rosenkrantz og Oluf Axelsøns store ærgrelse rejste kongen sig, forlod rådsteltet, hvor de befandt sig, og bød Lyder Kabel følge sig.

"Hvortil den store hemmelighedsfuldhed, hr. Lyder!" spurgte kongen, da de var kommet ind i hans telt. "Tror I, at jeg er

omgiven af forrædere?"

"Det just ikke, Eders Nåde," svarede Lyder Kabel, "men sagen er af den beskaffenhed, at jo færre, der er indviede i den, desto bedre. Hvad jeg agter at gøre, er dette – jeg går straks, når mørket falder på, over til bjerget, lister mig op ad det på den nordlige side og ser at få fat i nogle af morsingernes ældste mænd. De kender jo mig, befalingsmanden på Lund, og vil ikke tvivle om, at jeg kommer i et alvorligt ærinde. Men bedst vil det dog være, om Eders Nåde medgav mig eders seglring til vidnesbyrd om, at jeg kommer fra eder. Modtager de Eders Nådes tilbud og spørger mig om, hvorledes de skal forholde sig for at komme løs fra vendelboerne, da vil jeg svare: vi griber an årle i morgen og retter hele vor styrke mod vendelboerne. Mens det står på, og de er optaget af kampen, da kan I liste eder bort med alt eders tros ad bjergets nordside."

"Ved Sankt Christoffer," udbrød kongen, "det er snildt udtænkt. Lykkes det, hr. Lyder, da skal I blive kongeligt lønnet."

"Nå, Eders Nåde, det er mig ikke om lønnen at gøre," svarede hr. Lyder med sømmelig beskedenhed, "men kun om at det lykkes og bliver eder og riget til gavn. Og nu, da Eders Nåde uden indvending er gået ind på det, tør jeg vel forvente, at det bliver derved og at Eders Nåde ved at tilkendegive marsken og hofmesteren, at det således er Eders Nådes vilje, sikrer eder deres bistand til anslagets punktlige iværksættelse."

Det gjorde Hans nåde, men først efter at Lyder Kabel havde fjernet sig og var på vejen over til bjerget, så at de to mægtige herrer var nødsagede til at gå ind på hærens fremrykning den næste morgen og i øvrigt nøjes med at sige, at hvad der kom ud af dette, det gik ganske på hr. Lyders kappe.

Han indfandt sig ved midnatstid ovre ved bjerget, men det var lyst nok, da himlen var blevet klar, og de lyse nætter for længe siden var begyndt, for det var den 6. juni, som var i færd med at oprinde. Han havde taget sin livsvend, Søren Sillerslev med sig, således kaldet efter den by, hvorfra han stammede og som hørte under den gamle kongsgård Lund på Morsø, hvor hans herre jo var befalingsmand. Hr. Lyder kunne ingen bedre ledsager have på denne udflugt end Søren Sillerslev, som havde tjent sin herre i en række af år og fulgt ham alle vegne. Der fandtes ikke ret mange morsinger, som ikke kendte ham.

De listede sig gennem den høje lyng og kom temmelig nær hen til morsingernes bagerste vognrække uden at blive opdaget.

"De sover som svin, jeg kan høre en af dem snorke," sagde Søren.

"Prøv på at vække dem," bad hr. Lyder, "men lempeligt. Fløjt en vise."

Det gjorde Søren og valgte en vise, hvis tone ethvert barn på Mors kendte, og han fløjtede den højt og skarpt. Den gjorde derfor sin virkning. En lang karl rejste sig i den nærmeste vogn og sagde med en søvndrukken stemme:

"Hvad er nu det for gøgl? Er det dig, Lasse, som kvæder i søvne?"

Men Søren kendte den spørgende på røsten og svarede:

"Nej, Severin, det er ikke Lasse, men Søren Sillerslev. Råb helst ikke så højt, jeg kommer i et hemmeligt ærinde."

"Nå, det må jeg tro," sagde Severin. "Du er vel rømmet fra din herre og søger nu til os?"

"Vidt fejlet," svarede Søren. "Min herre er her selv."

"Det var som Fanden," udbrød Severin.

"Kom herud til os, så skal du få nærmere besked."

"Og I er her alene to, jeg falder ikke i et baghold?"

"På det lav, nej, Severin, meningen er den bedste."

Lange Severin, som han på grund af sin højde kaldtes, sprang nu af vognen og gik hen til hr. Lyder, som han godt kendte af udseende, og hilste ham ærbødigt nok. Da han hørte, at der ikke forlangtes andet af ham, end at han skulle hidkalde sin husbond, en selvejerbonde ved navn Jens Ellerup, og for resten, når det var gjort, blive til stede og holde sig rolig, adlød han uden betænkning.

Jens var ikke langt borte, og mens hr. Lyder talte med ham, fandt Søren det rådeligst at indvie Lange Severin i sagen, og karlens udbrud: "Hille den sorte, kunne vi pudse de hovne vendelboere, det ville blive en spas!" – var intet dårligt vidnesbyrd om, hvorledes stemningen var blandt morsingerne.

Jens Ellerup var hr. Lyder bekendt som en af de mest fredeligt sindede mænd på Mors. Det var altså et held, at han først fik ham i tale. Hans glæde over kongens tilbud var stor, hvorfor han på hr. Lyders anmodning straks begav sig ind i lejren for at samle nogle af morsingernes ældste bønder til en rådslagning. Han fik Søren Sillerslev med, for at denne kunne bevidne, at hr. Lyder virkelig var kommet til stede, mens Lange Severin blev hos hr. Lyder for at sikre ham mod overfald.

Det varede ikke længe, inden hr. Lyder var omgivet af en lille kreds af de mest ansete morsinger, som han, efter først at have fremvist seglringen som et vidnesbyrd om, at det var kongen selv, der havde sendt ham, bragte en venlig hilsen fra Hans nåde med tilbud om tilgivelse og fred, når de straks ville forlade

bjerget. Han indestod for, at også de adelsmænd, som havde tjenestebønder blandt oprørerne, ville lade nåde gå for ret og ikke kræve nogen mand til regnskab for hvad der var sket.

De fleste af bønderne erklærede, at det var et godt tilbud, som burde modtages, men et par af dem mente dog, at det ville være voveligt at gå til det uden at få thyboerne med.

De ville ikke erklære sig, førend thyboerne var blevet spurgt.

Der var altså ikke andet for, end at nogle af dem måtte hentes, og de kom villigt nok. De tiltrådte næsten alle forslaget, så kede var de af fejden. Men en af dem, nemlig Blankert fra Rær, den bonde, hos hvem hr. Lyder havde haft nattekvarter, da han drog til Torp, rejste heftig indsigelse og kaldte det et skammeligt forræderi, som han aldrig ville gå med til.

"Godt," sagde hr. Lyder, "nu ved vi besked om dig, Blankert! Når regnskabets dag kommer, og lid på, at den ikke vil udeblive, da skal jeg trække dig frem som et mærket får for at du kan få den hårdeste straf." Så det skulle være forræderi at vende tilbage til lydighed mod sin lovlige herre? Og hustru, børn og ejendom skulle gives til pris blot for at en landløber og en eventyrer som Henrik Tagesøn kan vinde ære og magt? Det undrede ham, at så kloge og sindige mænd nogen sinde havde kunnet sætte deres lid til ham. Når de nu kunne komme derfra på så gode vilkår, da måtte man sige, at lykken havde været bedre end forstanden, men når de ikke nu greb kongens fremrakte hånd, da måtte de siges at være rent fra vid og samling.

Den tale gjorde et afgørende indtryk, og da Blankert i grunden var en vendekåbe, gav han sig snart. Men da tiden allerede var fremrykket, måtte der straks skrides til værket. Vognene blev læssede og forspandet af heste og stude samlede,

så at de kunne være rede til at bryde op med kort varsel. Men hr. Lyder ilede, glad over at han havde opnået sin hensigt, tilbage til den kongelige lejr, underrettede kongen om det heldige udfald af hans forsøg og stillede sig så med sine folk i hærens rækker, da den rykkede frem.

Imidlertid blev Karen skræmmet op ved meddelelsen om, hvad der forestod. Hun sad ved siden af sin sårede husbond, som endnu lå på sit leje i lyngen. Han havde sårfeber og talte vildt. Hun grublede over, hvorledes hun kunne få ham ført bort, bragt under tag og i en seng, hvor han kunne få ordentlig pleje, og derfor kom det, der ellers ville have vakt forargelse hos hende, som et glædesbudskab. Hvad var bøndernes sejr eller nederlag for hende i sammenligning med hendes elskede husbondes død?

Men hun kunne dog ikke lade være at tænke – hvad ville Mikkel have tænkt og gjort, om han havde været ved sin samling? Hun sagde det til sin gamle ven, bonden Ejler, som var ilet til for at bringe den sårede til leje i en af vognene.

"Nå," svarede Ejler, "intet er så galt, at det jo er godt for noget. Havde Mikkel været ved sin samling, da ville han have gjort alt for at hindre dette, som i hans øjne måtte være forræderi mod hans gamle ven Henrik Tagesøn og muligt ville komme til at dele skæbne med ham. Tro mig, den bliver ikke god! Nu kan vi dog muligt bjærge din husbond. Og enten det nu kaldes forræderi eller ikke, så må det hellere gå ud over dem, der voldte ulykken, end over de uskyldige."

Imidlertid var bevægelsen blandt morsingerne og thyboerne ikke gået ganske ubemærket hen. Henrik Tagesøn fik nys om, hvad der var på færde og en overløber fra thyboernes lejr

berettede, hvorledes det var gået til, og det blev bekendt blandt vendelboerne, at det var hr. Lyder Kabel, som havde lokket forbundsfællerne til frafald. Nu ville Henrik Tagesøn, ledsaget af flere af de andre anførere, ile til morsingernes lejr for at forebygge ulykken, men det var for silde, de kongelige var allerede i færd med at rykke frem, mens de sidste af morsingernes og thyboernes vogne forlod lejrpladsen, kørte ned ad bjergets nordlige skråning og således lod vognborgen være åben. Henrik Tagesøn måtte da blive på sin post og vendelboerne tage stødet alene. Som der står i den kendte folkevise:

Først da rømmed de morsinger,
Så de forrædere af Ty.
Efter da stod de vendelboer,
De ville ikke fly.

Nej, det ville de ikke, og de kæmpede som sande helte. Men dog måtte de bukke under for de krigsøvede kongelige tropper, hvis ryttere nu kunne tage dem i ryggen. Det blev en meget blodig kamp, efter hvis afslutning der lå mindst tusinde lig på valpladsen, mest bønder, dog også flere adelige herrer og riddere, deriblandt otte i en kreds omkring Henrik Tagesøn, som havde kæmpet med løvemod. Selv fik han kun nogle ubetydelige sår. Hans medanførere slap ligeledes derfra med livet, men kun til liden glæde for dem, for de blev alle overmandede og bundet.

"Hvi gjorde vi os dog al den umage at fægte så drabeligt," sagde Helle Holst i en mismodig tone til Henrik Tagesøn. "Forrådte, som vi var, kunne vi lige så godt givet os straks."

"Det fryder dog mit hjerte at se alle disse riddersmænds ådsler ligge der," svarede Henrik Tagesøn med et funklende blik. "Nu dør jeg dog ikke uhævnet."

"Ej hvad, dø," udbrød Helle, "vi lever dog endnu."

"Bered dig til at lægge dit hoved på blokken, Helle! Kan du tvivle om, at det bliver vor skæbne? Jeg håber det, for det er dog bedre end at vorde hængt."

Mens disse to tapre, ulykkelige mænd vekslede disse alvorsord, foregik der ikke langt fra dem noget, som fyldte deres hjerte med vild glæde. Karens fader, Mads Torbernsøn var blevet bøndernes sag tro og havde sluttet sig nøje til førerne, af hvem han, hvis de sejrede, ventede sig store ting. Han fægtede tappert i den sidste dyst, og ligesom Henrik Tagesøn var blevet overmandet, stødte han på hr. Lyder Kabel, som havde vovet sig vidt frem for at være vidne til, at Henrik Tagesøn fik sin rest. Men da han nu så sin gamle uven, glemte han alt andet og råbte til sine svende:

"Ej, der har vi Mads Gris! Grib ham og bind ham!"

Gris var et tilnavn, som folket havde givet Mads, fordi hans fædre jo havde ført et vildsvin i deres våben. Men hr. Lyders svende var ikke hurtige nok. Mads røg ind på ham og stødte sin dolk i hans hjerte, så han faldt med et råb og opgav straks efter ånden. Men selvfølgelig blev han hævnet. Den dræbtes svende kastede sig over Mads og huggede ham ned.

Uden at Ane noget af dette, som ellers skulle blive skæbnesvangert nok for hende, drog Karen nord på med de flygtende thyboere. Men da Mikkels tilstand nødte dem til at køre langsomt, blev de langt bagefter de andre. De hastede, som om de ikke ret troede på freden, og de jublede ikke over at

være kommet i sikkerhed. Trods alle fornuftgrunde tyngede dog tanken om forræderiet deres sind.

Dette var også tilfældet med Karen. I det første øjeblik havde hun kun tænkt på sin husbonds sikkerhed og frelse, men nu, da hun var draget bort og hørte bulderet af kampen fra det fjerne, lød det i hendes øren som nødråb, der rejste anklage mod hende og alle dem, der havde svigtet.

"Hvad vi har gjort, kan aldrig forsvares," sagde hun til Tosse-Marie, som sad foran i vognen. "Hvad tror du, at min husbond vil sige, når han kommer til sin samling og får det at vide?"

"Ej," svarede Tosse-Marie koldsindigt, "jeg må tro, at siden det er gået for sig, uden at han har rakt hånd dertil og er uden skyld deri, så vil han sige, at det var vel gjort."

"Ej, hvem kommer springende der over heden," råbte Simon, som sad på forbrættet og kørte hestene. "Tror jeg ikke, at det er Erik Stålpande!"

Det viste sig, at det virkelig var ham. Vognen holdt, han standsede ved den og råbte forpustet:

"Gud være priset, at jeg traf dig, Karen!"

"Kommer du fra Asdal?" spurgte Karen hurtigt. "Er der noget på færde der?"

"Ja, Fanden er løs," svarede Erik, idet han tørrede sin svedige pande med sit trøjeærme. "Bønderne har ligget i fjorten dage for gården og belejret den. Gamper, som fører dem, har svoret, at den skal svies af og jævnes med jorden. Det ville allerede være sket, havde ikke fru Johanne ført os så tappert. Men det kunne vel endda ikke have gjort det, havde vi ikke haft den gamle brumbasse af en skærmbrækker, som vi har bragt op på volden, men nu har vi bortskudt næsten alt vort krudt og lod –."

"Og du er skikket ud for at søge hjælp, Erik?"

"Ja vel, Karen! Det er at sige, jeg har skikket mig selv. Ingen af de andre turde vove sig uden for voldene. I forgårs morges årle slap jeg over graven, endskønt vandet gik mig næsten til skulderen, gav en bonde, som sad ved vadestedet og holdt vagt, men var faldet i søvn, en på skallen, så han trimlede og løb så de otte mile herned."

"Men hvad er dit ærinde, Erik?"

"At opsøge husbond, Peder Skram, eller en befalingsmand ved den kongelige hær, om den var indtruffen og bede dem rykke os til undsætning, men var de ikke at finde, eller var den ulykke sket, at bønderne havde sejret, da skulle jeg henvende mig til Mikkel –."

"Ja, der ligger Mikkel og kan hverken høre eller sanse," sagde Karen. "Han blev såret i kampen i går."

"Og nu er I på flugt," udbrød Erik. "Man sagde dog i går aftes, at bønderne havde sejret. Hvorledes er det at forstå?"

I det samme kom nogle bønder flygtende og råbte, at slaget var tabt og alt forbi.

"Så der har stået et nyt slag i dag?" udbrød Erik.

"Ja vel har der," sagde Simon med et lille grin, "men vi thyboere og morsingerne ville ikke være med til det. Vi gik vor vej i tide."

"Ha, ha!" lo Erik. "Det var forbandet klogt gjort!"

Men i det samme kom der en flygtning til, som havde mindre hastværk og mere mod.

Han genkendte Erik Stålpande, huggede til ham og råbte: "Tag det, din skælm!" Men Erik afbødede behændigt hugget, og da Simon sprang af vognen for at stå ham bi, flygtede

vendelboen. "Se så at komme fort, Erik," sagde Karen, "og røgt dit ærinde. Du vil let finde den kongelige lejr ved bjerget."

"Og det giver du dit minde til?" udbrød Erik forundret.

"Ja," svarede Karen med usikker røst, "jeg vil ikke min gode plejemoders død."

"Det er ved min helgen skønt af dig," udbrød Erik, "al den stund hun ikke har været dig eller Mikkel god på det sidste."

Så løb han, men Karen drog et suk og sagde:

"Så, nu er forræderiet fuldbyrdet!"

Men da de havde nået de andre og hun udøste sit hjerte for Ejler, sagde han:

"Ja, Karen, det er onde tider disse, og kun få af os undgå at komme på kant med vor samvittighed. Men jeg må dog spørge – hvad skulle du gjort andet? Du kunne dog ikke give din plejemoder til pris for de rasende mennesker, som Gamper, den nidding, har ført mod Asdal. Jeg ved, at fru Johanne er en hovmodig kvinde, men jeg ville dog hellere have med hende at gøre, end med mange af dem, der kalder sig vore venner."

"Jeg venter mig dog intet godt af hende," svarede Karen forsagt.

"Nå, nå, Karen," sagde Ejler venligt, "tab ikke modet! Jeg tænker, at du nu vil komme på en god fod med din værmoder, som jo sikkert vil få undsætning og blive reddet. Men skulle hun endda være dig gram, da kan du, når du først sidder på Torp, blæse hende et stykke, for det er jeg sikker på, at hver mand i Thy vil være rede til at holde vagt og værne om eder og alt, hvad eders er."

Med den trøst drog Karen videre med sin lidende ven. Men hun fik snart en bedre; for da han dagen efter vågnede til

bevidsthed og fik at vide, hvad der var sket, tog han det langt sagtmodigere, end hun havde ventet.

"Tak Gud for hans fromme sind," sagde Marie, "det vil redde hans liv."

16. Skønt og lovligt rettet

Sorg og glæde vekslede ofte brat i hine bevægede tider, men dog skete der sjældent noget så overraskende, som det, der nu timedes fru Johanne.

Det var den 9. juni, altså tre dage efter den afgørende kamp på bjerget, hvorom hun intet vidste, men fem dage efter at hun havde udsendt Erik Stålpande, og det huskede hun kun alt for godt. Da han ikke var vendt tilbage endnu, begyndte hun at opgive håbet om at få hjælp og tabe modet. I henved fjorten dage havde hun holdt sig standhaftig, og det var lykkedes hende ved sit eksempel at sætte mod både i besætningen og kvinderne på gården. Men nu skønnede hun, at enden nærmede sig, for Gamper var i dagbrækningen blevet set i færd med, hjulpet af flere bønder, at tømre en flåde, som skulle erstatte den afbrudte vindebro. Det var altså åbenbart, at de havde tabt tålmodigheden og nu ville forsøge at gå over og tage borgen med storm.

"Nu er det tid, at vi giver os, moder," sagde jomfru Anne, som ellers havde holdt sig kæk. "Lad os skikke bud over til Gamper. Når vi kommer til orde med ham og viser ham venlighed, da er det dog tænkeligt, at han skikker sig og farer med lempe."

"Nej!" råbte fru Johanne, så det klang i hallen. "Jeg gør det ikke! Jeg vil ikke bede ham om godt vejr, det grove æsel, som nu hver dag har sendt mig så mange smædeord over voldgraven."

"Men moder dog, vil I da, at vi alle skal mishandles og gå plat til grunde?" udbrød Anne, idet hendes yngre søskende gav sig til at græde, og tjenestemøerne stemmede i med.

"Gør det selv og prøv din lykke," sagde fru Johanne omsider. "Skik en af svendene ned til voldgraven og lad ham råbe over og bede Gamper være så nådig at komme til broåbningen, der kan du snakke med ham."

Anne gik ufortøvet, men hendes moder rejste sig dog snart og fulgte efter for at se, hvorledes det ville spænde af.

Gamper havde hørt råbet og lod til at være villig til at efterkomme opfordringen, for han nærmede sig broen. Men i det samme lød der et skrig bag Anne, som vendte sig om og så sin moder stå for enden af broen og vinke ivrigt ad hende. Hun fulgte vinket og gik hen til hende, mens Gamper, som imidlertid havde nået broåbningen, truede med sin knyttede højre hånd og bandede de falske kvinder, som holdt ham for nar.

"Se," råbte fru Johanne, idet hun stirrede frem for sig og løftede den højre hånd. Anne vendte sig, så i den retning og blev noget va'r, som glimrede i den opgående sols stråler over den nærmeste bakkekam.

"Vi er frelst, hjælpen er nær," råbte fru Johanne, og hun gættede ikke fejl, for det, hun så, var de blanke spidser af de kongelige knægtes lange lanser. Straks efter kom de selv til syne og dernæst en rytterhob.

Fru Johanne og Anne blev stående hånd i hånd som forstenede og så på, hvad der nu gik for sig; bønderne var spredt i små hold over marken og var åbenbart ganske uforberedte. De, som ikke skyndte sig med at fly blev overvældet og nedhugget. Men det lykkedes dog nogle af dem at nå ned til voldgraven og slutte sig til Gamper, som imidlertid havde samlet de folk, han havde hos sig, og åbenbart agtede at

værge for sig til det yderste. Men han blev forvirret ved, at rytterne, som nu havde nået ham og hans folk, som de omringede, forholdt sig rolige og ikke gjorde mine til at angribe.

Da lød en røst, som Gamper genkendte. Den kom fra hr. Niels selv, som råbte:

"Folkens! Vil I skille eders sag fra Gampers og udlevere ham, da vil jeg lade eder løbe og I skal slippe for straf?"

Der påfulgte nogle øjeblikkes tavshed, men så råbte en af dem:

"Lad ham dø, den hund! Han har nu længe nok regeret og torteret os!"

"Din usling," råbte Gamper og huggede efter ham med sit sværd.

Men manden sprang til side, og da rytterne åbnede deres rækker, løb han sin vej. De andre fulgte efterhånden hans eksempel, og til sidst stod Gamper der ganske alene.

"Nu skal du dø, Gamper!" sagde hr. Niels.

"Jeg skal anklage dig for Guds domstol," råbte Gamper. "Straffen vil engang indhente dig, din bøddel!"

"Ja," svarede hr. Niels, "jeg er vel en synder i Gud Herrens øjne, men en mordbrænder og kvindeskænder som du, det er jeg dog ikke. Så til værket!"

Den opfordring var rettet til landsknægtenes profos, som frivilligt var fulgt med på denne lille udflugt, der for ham var som en adspredelse. Men han havde ikke nogen håndlanger med, hvorfor Erik Stålpande måtte gøre tjeneste, og det gjorde han af hjertens lyst. Af et stærkt reb lavede han en nydelig strikke, lagde den om offerets hals og sagde med et fælt grin:

"Se nu, Gamper, hvilken stads vi gør af dig! Du bliver skønt og lovligt rettet."

Men hvorledes Gamper end ellers var, så var han dog for meget mand til nu at indlade sig på mundhuggeri eller beklage sig. Rolig og stum gik han i døden. Han blev klynget op i et træ, som stod i nærheden, og der blev han i længere tid hængende til skræk og advarsel for hans lige.

"Vi havde ikke behøvet at gøre os så megen ulejlighed med ham," sagde Peder Skram, da de red derfra. "Det ville have været nok så simpelt at hugge ham ned."

"Nej," svarede hr. Niels. "Han var en af de værste. Det vil gøre sin virkning, at vi har statueret et eksempel på ham, men tillige vil bønderne skønne på, at jeg viste mildhed og lod de andre slippe."

Da de kom ned til gården, fandt de vindebroen nedladt og alle beboerne, kvindelige og mandlige, i færd med at skride over den for at gå dem i møde. Snart var hr. Niels og Peder Skram af sadlen, den første lå i sin hustrus arme, den anden kyssede Annes hånd og trykkede den derpå så fast, at hun nær havde skreget.

Nu krydsede spørgsmål og svar hinanden, kvinderne fik rede på, hvad der var sket, og fru Johanne jublede over, at Gud og alle hellige havde stået på de kongeliges side og skænket dem sejr. Nogle af de andre stemmede i med, men pludselig lod en dyb røst sig høre, som sagde:

"I bør dog vide, frue, at næst Gud må I takke Karen Madsdatter for eders frelse. Uden hende ville I have været fortabt!"

Det var Erik Stålpande, som sagde det.

"Ej så!" udbrød fru Johanne, "hvorledes er det gået til?"

Hun fik nu forklaringen og Erik tilføjede: "I skønner, at hun kunne have hindret min fart over til den kongelige lejr, hvis hun ikke havde undt eder det godt."

"Nå," sagde Anne, "det var da ikke mere, end hvad hun skyldte sin frue for de mange i årenes løb modtagne velgerninger."

"Det er sandt, mit barn, du træffer stedse det rette," sagde hr. Niels.

Men hvad fru Johanne end tænkte, så sagde hun ikke et ord om Karen, derimod spurgte hun Erik nærmere ud om Mikkel. Erik beskrev hans tilstand, men tilføjede:

"Han står det nok igennem, da han er i de bedste hænder hos sin hustru og Tosse-Marie og de drager lige hjem til Torp."

"Hvem kalder du Mikkels hustru?" spurgte jomfru Anne.

"Tæm nu din tunge, " sagde fru Johanne skarpt.

"Nå," svarede Anne spydigt, "jeg tænkte kun som så, at når nu Mikkels bondebrud og en signekælling skal råde på Torp, det må blive et underligt værtskab."

Men denne gang høstede hun dog ikke bifald hos sin fader.

"Du forglemmer," sagde han, "at Mikkel dog er din broder. Han står dig nærmere end mig. Men vid ellers, at om føje tid drager jeg derover for at se, hvorledes det står til med ham, stakkel!"

Så blev der ikke talt mere om Mikkel og Karen. Herskabet på Asdal tilbragte nu nogle dage fulde af fryd og gammen, uden at anfægtes af, at der endnu lå ujordede lig på marken og at Gampers syndige krop hang i træet nær ved voldgraven lige for deres øjne. Ham turde ingen røre, men de andre døde blev efterhånden hentet af frænderne, de meget få sårede var straks

blevet bragt i sikkerhed af bønderne. Men herskabet ofrede hverken de sårede, de døde eller de efterlevende mange tanker, derimod viste de deres befriere deres taknemmelighed og beværtede landsknægtene kongeligt inden de drog bort.

Det eneste, som for alvor kunne have rystet den glade tryghed, hvis de havde været vidende om det, det var hr. Lyders død. Men både hr. Niels og Peder Skram var ved Erik Stålpandes budskab blevet bortkaldte, inden slagets sidste katastrofe havde fundet sted.

Således var de uvidende om, at det, der nærmest forestod, var jordefærd, og de gave sig til, så godt det lod sig gøre i den lille kirke på Asdal, at fejre trolovelsen. Peder Skram havde nemlig begæret jomfru Anne af hendes forældre og naturligvis straks fået løfte om hende, efter at han først havde sikret sig hendes eget samtykke. Nu havde hun nået sit mål og var glad, uden at dog glæden gjorde hende mildere.

"Trolovelsen," sagde hendes fader, "vil om føje tid blive rettelig fejret, når vi kan få vore frænder samlede. Men dog vil vi den dag i morgen gøre sagen af, idet vi lader ringene påsætte og hidkalder hr. Povel, at han kan signe pagten og da tømme et bæger god rhinsk på de trolovedes vel."

Hr. Povel kom gerne, for den signelse gav en kendelse i hans slunkne pung. Den lille festlighed løb altså smukt af. Men samme dag, som var den 12. juni, mens man frydede sig ved livet på Asdal, måtte Henrik Tagesøn brat sige verden farvel og bøde for sine gerninger ude i Ålborg.

Han blev nok så skønt og lovligt rettet som Gamper, for Ålborgs borgere, som var forbitrede over al den skade, bøndernes oprør havde anrettet og over deres lensmands drab,

regnede sig det til ære, at bøndernes anførere skulle undgælde for deres gerninger i deres by. De lod derfor et solidt og højt nyt skafot rejse på byens torv, så at handlingen kunne blive synlig for mængden. Alle byens tømmersvende deltog i at rejse det og hver tømmermester slog en nagle i tømmeret, for at arbejdet ikke skulle geråde nogen enkelt til skændsel. Og det blev overdraget retfærdighedens syndige håndlangere, skarpretteren og hans medhjælper, skinderen eller rakkeren, at besørge henrettelsen, skønt man meget beklagede, at synderne i følge kongens bestemmelse skulle rettes med sværdet og ikke hænges. Dertil var byens gamle skafot indrettet, og skarpretteren mente, at det ville tage sig prægtigt ud at se så mange lig hænge på rad, for, berettes der, Henrik Tagesøn måtte selv femtende bøde med livet. Men at lægge ligene på stejle, det blev ikke skarpretteren forment.

Om alt dette fik man først efterretning på Asdal et par dage efter.

"Nå," sagde hr. Niels, "de skælmer har kun fået, hvad de har fortjent."

"Sandt nok," svarede Peder Skram, "men vi må dog lade Henrik Tagesøn, at han var en duelig, modig og i nogle henseender ædelsindet mand!"

Det fremkaldte levende modsigelse fra hans fæstemøs side, mens hendes moder forholdt sig tavs. Fru Johanne var blevet meget tankefuld ved efterretningen om hendes fordums vens og meningsfælles ynkelige død. Den stemte hende til mildhed og forsonlighed i forholdet til Mikkel og Karen.

Men kort efter kom budskabet om Lyder Kabels død, og det forjog alle andre tanker.

Fru Mette meldte selv begivenheden i et kortfattet, fyndigt brev, som kom med et ridende bud, lige fra Mors. Men hvad der rystede fru Johanne så meget var ikke selve dødsbudskabet, som det, at hr. Lyder var faldet for Karens faders hånd.

"Nu se Gud Herren i nåde til os," udbrød hun, "nu er der blod mellem Karen og Mette! Nu bliver det aldrig godt."

"Ej hvad, moder," udbrød Anne, "har I virkelig indbildt eder, at det nogen sinde kunne blive godt mellem bondebruden og nogen af os?"

"Hendes fader måtte dog bøde for den dåd med sit liv," sagde fru Johanne.

Men derom skrev fru Mette:

"Jeg tænker, at den niddings sjæl nu pines i Skærsilden, mens min husbond er på vejen til Paradis."

I øvrigt indeholdt brevet en opfordring om, at de alle ville drage ned til Lund, for at trøste hende i hendes sorg og overvære jordefærden. De begav sig derfor allerede den næste dag på rejse.

17. Herlige dage

Det viste sig, at det var en umulig opgave at trøste fru Mette, for hun var mere forbitret end sørgende. Hun nedkaldte Himlens forbandelse, ikke alene over Mads Torbernsøns sjæl og bøndernes, men også over kong Christoffer, som havde udsendt hendes husbond til bønderne i det farlige ærinde og til den kongelige hærs befalingsmænd, der efter hendes mening havde ladet hr. Lyder i stikken, og endelig fordømte hun bondebruden på Torp ned i Helvede. Det var det mærkeligste ved det hele, at hun fik udregnet, at Karen Madsdatter egentlig var årsag i ulykken. Denne påstand blev trods sin urimelighed ikke i tilstrækkelig grad modsagt, ikke af fru Johanne, som nødigt ville mundhugges med sin hidsige frænke, ikke af Anne, fordi hun i sit hjerte glædede sig over fasterens forbitrelse, endelig heller ikke af hr. Niels, som nødigt ville støde fru Mette for hovedet. Hun var nemlig meget rig ved den store arv, hun havde fået efter sin husbond, og da der ingen børn eller nære arvinger var, kunne hun give sit gods til hvem hun ville. Men at forspilde en arv for en ordstrids skyld, det syntes dog hr. Niels at være en alt for dyr fornøjelse, og at der var fare for det, viste sig snart.

Fru Johanne var nemlig ikke så ængstelig af sig, og hun lagde derfor ikke skjul på, at hun agtede på hjemturen at lægge vejen over Torp og se derind for at få at vide, hvorledes det stod til der. Fru Mette anede imidlertid, at hendes svigerinde ville mere end det, og derfor sagde hun:

"Du kan jo gøre eller lade, hvad du vil, Johanne, men det vil jeg sige dig, at hvis du indlader dig med Karen Madsdatter og blot gør mine til at ville anerkende hende som din sønnekone og lem af familien, så bryder jeg med dig og alle dine, og I skal aldrig mere se mig for eders øjne."

"Det ville jo være sørgeligt," svarede fru Johanne med et lille smil. "Jeg har ikke sagt, at jeg vil gøre det, men det skal du vide, at får jeg det af en eller anden grund i sinde, da vil jeg gøre det og blæse dig et stykke."

Det kække svar forskrækkede både hendes husbond og hendes datter, så at de begge erklærede, at de ikke ville ledsage hende til Torp, ja hr. Niels viste sig endog i den grad som mand, at han sagde:

"Vil du endelig til Torp nu, Johanne, da får du gå på dine ben, du får hverken at age med eller ride på af mig."

Da lo fru Johanne og sagde: "Nej, det ville dog blive mig for strengt." Men det var ingen god latter. "Det mærkes," sagde hun så i en skarp tone, "at Mikkel ikke er din søn, men min er han dog."

Mere sagde hun ikke den gang, og hun drog så uden indvending hjem med de andre. Og det hele, hun så fik gjort, var at sende et ridende bud til Torp og lade forhøre om Mikkels tilstand, et bevis på deltagelse, som dog glædede ham meget. Men så fik hun andet at tænke på, navnlig i anledning af Annes bryllup med Peder Skram, som fejredes i høsten på Asdal med stor pragt.

Således gik det til, at Mikkel og Karen fik lov til at leve uforstyrrede på deres ensomme gård ved det brusende hav i længere tid, og det blev herlige dage for dem.

Rigtignok lægedes Mikkels sår kun langsomt, men det var blevet så meget bedre med ham, at Karen mente at kunne nøjes med hjælp af en af gårdens piger. Tosse-Marie blev altså afskediget med tak og en rigelig kendelse, og glad var hun, for hun kunne kun dårligt trives blandt thyboerne. Men Karen sad næsten hele dagen ved sin husbonds sygeleje, og det havde hun gjort hele tiden, mens oldemoder beholdt nøglerne og fremdeles styrede huset, så at der ikke blev ført noget værtskab af bondebruden og signekællingen, som jomfru Anne så hånligt havde stillet i udsigt. Og oldemoder forundrede sig højligt over Karens beskedenhed og fromhed og tænkte: at hun har ham inderlig kær, det er åbenbart, men mon hun virkelig er hans hustru?

Dog kom der bevis for, at de i det mindste havde levet sammen som ægtefolk, for inden året var omme, lagde Karen sig og bragte en datter til verden. Mikkels glæde var usigelig stor, og da han første gang holdt barnet i sine arme, sagde han til oldemoder:

"Dette er mit ægtefødte barn, mærk eder det, oldemoder, og lad eder aldrig besnakke til at tro, at det skulle være anderledes."

"Men når så er," sagde oldemoder, "af hvad årsag har Karen da ikke taget nøglerne til sig og gjort sin ret gældende?"

"Det har I grund til at forundre eder over," svarede Mikkel. "Jeg har selv lastet hende for det, men hun brød sig kun om min person og vidste, at hverken min moder eller nogen af mine frænder ville vedkende sig hende som deres lige."

"Men så er hun jo dog gået ind på en frilles kår," udbrød oldemoder forarget, "og det bør en ærbar kvinde aldrig gøre."

"Ja, ja, gamle," svarede Mikkel med et smil, "I er nok lige så ugudelig og forstokket som de andre, der mener, at ikke den hellige kirkes bekræftelse og signelse, men kun frændernes samtykke kan skabe et ret ægteskab. Men trøst eder, for nu da Herren har skænket os et barn, må og skal det blive anderledes."

Han sendte da også straks bud til Asdal, men kun for at melde, at der var født ham en arving. Han bød ingen til fadder og lod straks barnet døbe og kalde Else. Men der gik flere måneder hen, inden de hørte fra Asdal.

Dog manglede de ikke selskab og opmuntring, for flere af de mest ansete bønder i Thy så ind på Torp og blev gæstfrit modtaget.

Mikkel ønskede sig ikke noget bedre selskab end disse brave og besindige mænd, for hvis mening han havde stor agtelse. Sit bondevenlige sind havde han taget i arv efter sin fader og bevarede i sin hukommelse mange kloge ord, som denne havde udtalt om vigtigheden af et godt forhold mellem de to samfundsklasser, de adelige og fri og de uadelige eller ufri. På nogen egentlig social lighed tænkte han ikke, det lå alt for fjernt fra datidens forestillinger, uagtet en sådan dog måtte blive den sluttelige udgang på sagen. Men uagtet han hverken var statsmand eller nogen dyb tænker, indså han dog, at hvis adelen vedblev med sine overgreb, så ville der ikke blive herremænd og bønder i Danmark, men herrer og trælle, og alt tydede på, at udviklingen nu, efter bøndernes nederlag, ville gå i den retning.

Det var en stor velgerning for bønderne at samtale med deres forstandige unge adelige ven, for hvem de kunne udtale sig frit, og det var en fryd for Karen at sidde og høre på disse samtaler.

Undertiden tog bønderne deres hustruer med, og de blev altid på det venligste modtaget af Karen, hvorimod oldemoder holdt sig tilbage. Dette førte imidlertid til, at Karen ikke fik anden løn for sin ligefremhed, end at bøndernes kvinder tvivlede om, at hun var Mikkel Dues rette ægtehustru.

Således levede Mikkel, så ung han end var, lykkeligt som en patriark i sin fødeegn. Uforglemmelig blev for Karen den dag, da de sidste gang havde deres bondevenner samlede hos sig, sidste gang fordi Mikkels tilstand forværredes, og han atter måtte ty til sengen.

Da talte han så skønt og trøstende til bønderne, mens hans øjne funklede og hans kinder blussede, dog mere af feber end af sindsrørelse.

En af bønderne udtalte sin beklagelse over, at de havde indladt sig på dette oprør, som kun havde gjort ondt værre, og lastede Henrik Tagesøn, som havde forledt dem dertil. Men der var en frimodig og oprigtig mand til stede, som sagde:

"Nej, Henrik Tagesøn bærer ikke skylden for den slette udgang på tingen, men vi selv og morsingerne, som rømmede og lod vendelboerne i stikken. Jeg rådede da også fra, som I vel husker. Hvad tænker I om det, Mikkel?"

"Nå," svarede Mikkel, "jeg tilstår, Jonas, at havde jeg været ved min samling, da ville jeg ikke have rådet fra, men fulgt trop med vendelboerne og stået min gæve ven Henrik Tagesøn bi til det yderste."

"Nå," sagde den bonde, der først havde talt, "da nødsages jeg til at kalde det et held, at I ikke var ved eders samling."

"Det mener jeg selv," sagde Mikkel, "for vi måtte dog være bukket under før eller siden, og jo dyrere sejren var blevet,

desto hårdere vilkår ville de overvundne have fået. Som det nu gik, vil det ikke blive så slemt. Vi har i hertugen af Bayerland en mild konge, ikke alle herremænd er tyranner, og for dem, der er det, har det været en gavnlig lære at mærke, at der endnu er kraft i bonden og at man ikke uden fare tør byde ham alt. Jeg nærer håb om en god fremtid."

Den tale hørte de gode thyboere naturligvis gerne, de fleste af dem troede på Mikkel Dues forudseenhed og gik trøstede og oplivede fra ham og Karen.

Rigtignok var der faldet en skygge over deres glæde ved efterretningen om Karens faders død, men sorgen blev ikke så stor, fordi de indså, at hvis han havde levet efter den dåd, som endte hans liv, ville han sikkert med de andre være blevet ført til Ålborg for at lægge sit hoved på blokken og siden komme til at pryde en stejle. Så var det dog bedre at falde på valen, og om videre følger for Mikkel og hende af hr. Lyders død gjorde de sig ikke videre tanker. Karen havde, siden de ikke hørte fra Asdal, slået sig til ro med den forestilling, at man ikke mere ville befatte sig med dem og lade dem sejle deres egen sø.

Men hun blev snart revet ud af den vildfarelse. Ikke lang tid efter kom nemlig fru Johanne, ikke agende i sin karm, men farende til hest og ledsaget af Erik Stålpande og en trop væbnede svende, som om hun ikke rigtig troede på freden. Dog fandt hun det roligt over alt, hvor hun kom frem.

Karen sad inde hos sin syge husbond og rørte sig ikke, men oldemoder tog imod fru Johanne, og de havde en lang fortrolig samtale med hinanden i enrum. Derpå gik fru Johanne ind i sygestuen, og gav Karen venligt nok hånden, men fik ikke talt med Mikkel, som havde feber og var uklar. Derimod gav hun sig

i lag med barnet, tog liden Else på skødet, klappede og kyssede hende.

"Jeg tror," sagde hun, "at hun vil komme til at ligne sin fader og blive en ægte Due."

Så tav hun, men så ud, som om hun ville sige mere, men det blev ikke til noget.

Inden hun drog bort, sagde hun til oldemoder:

"Så vidt jeg kan skønne, vil det næppe vare længe med stakkels Mikkel. Når det er forbi, da skik straks bud til Asdal."

Det varede kun en uge, så havde Mikkel Due udstridt, og Karen sad grædende ved hans lig. Gerne havde hun fulgt ham i døden, men hun havde jo deres barn at leve for. Hvorledes mon nu liden Elses og hendes egen skæbne ville blive? Hun talte til oldemoder om det, men fik kun hovedrysten og forblommede ord til svar.

18. Fru Johannes mø

Ikke mange dage efter indtraf ikke alene fru Johanne, men også hr Niels. Vel var hun til hest, men hun havde dog en karm med sig.

Karen tog selv imod dem og lagde straks mærke til, at skønt de ikke var uvenlige, var der dog noget dulgt i deres væsen. Fru Johanne var ligesom forrige gang venlig mod liden Else, havde ofte barnet på sit skød, kælede for det og roste det for dets medgørlighed. Men der blev intet sagt eller foretaget, som kunne gøre Karen klog på sagernes stilling.

Jordefærdsdagen blev højtidsfuld, og thyboernes deltagelse overvældende. Mange af bønderne og deres kvinder indfandt sig på gården for at vise Karen deres deltagelse, uden at de tog synderligt hensyn til hr. Niels og fru Johanne. Men værst blev det i Hellig Kors kirken i Rær, hvor jordfæstelsen foregik. Alle den afdødes venner og tilhængere ville høre dødsmessen blive læst. Ikke alene kirken var stuvende fuld, men der stod så mange udenfor, at det hele lignede et folkeopløb. Hr. Niels følte sig ilde til mode ved det og ønskede sig selv til lykke, da det hele var forbi og løbet fredeligt af.

Den næste dag var han dog hel karl igen og skred til udførelsen af det værk, som længe forud var blevet besluttet, idet han bød gårdfogeden, gamle Jesper, at sammenkalde folkene, og forkyndte dem, at han nu på sin hustrus vegne overtog styrelsen af gården. Folkene studsede, og gamle Jesper sagde:

"Vel, hr. Niels! Vi har intet imod at stå under eders befaling, men vi har ellers troet, at eders stedsøn har efterladt sig en enke og en arving."

Hr. Niels, som ikke havde glemt de beviser på deltagelse for Karen, som han havde været vidne til, svarede spagfærdigt:

"Nå, Jesper, det er ikke så sært, at du har troet det, men det forholder sig dog ikke så. Imidlertid kan du være forvisset om, at den kvinde, til hvem du sigter, skal blive godt og rigeligt forsørget."

Da han havde fjernet sig, sagde en af svendene:

"Hun skal skubbes til side, fordi hun er en bondepige. Det er skammeligt."

"Og det er ulovligt," sagde en af de andre svende. "Vide vi dog af Simon, at husbond og Karen blev rettelig ægteviede i Hjortdals kirke."

"Derom kan der ingen tvivl være," svarede Jesper. "Men, kære venner, hvad skal vi gøre ved det? Retten sidder nu engang i spydstagen, så det er klogest, at vi tager fingrene til os. Hr. Niels er desuden ikke nogen ond mand, og han er klogere, end hr. Lyder var, for han har ikke sat mig af, og ser I, børn, når jeg er her, så bliver dog alt ved det gamle."

Mens dette foregik nede i borggården, sad fru Johanne og talte med Karen oppe i fruerstuen. Karen var bleg og sad og så på sin fostermoder med et usikkert blik, som om hun ikke rigtig forstod meningen af fru Johannes tale, indtil endelig følgende ord ramte hendes øren og stillede hende klart for øje, hvad det gjaldt om.

"Du ser altså, Karen, at du ikke kan forblive her på Torp. Hr. Niels vil ikke tillade det, og slægten vil ikke tåle dig her."

"Hvad," udbrød Karen, "skal jeg da jages ud i verden med mit barn?"

"Nej," sagde Johanne, "det er just det, jeg vil forebygge. Du kan få det godt endda, om du vil skikke dig. Mit forslag er, at du skal vende tilbage til mig og igen blive min mø, som du var før."

Karen skiftede farve.

"Ha, ha," lo hun kort og skarpt, "det var en god spas den."

"Nej," svarede fru Johanne bestemt, men dog ikke umildt, "det er ramme alvor, og du vil stå dig ved at skikke dig vel. Kunne jeg nu blot få dig overtydet om, at jeg mener dig det godt, men, mærk dig det, ikkun jeg, ingen af de andre."

"Hvor kan jeg tro det," udbrød Karen, "siden I ikke vil erkende mig for eders sønnekone, men nedværdige mig til en tjenestekvindes lave stilling."

"Det har du aldrig været, Karen, og du skal end mindre blive det nu. Men bryd ikke dit hoved med det nu, det vil alt sammen give sig."

"Ej så! Men hvad skal der blive af mit barn?"

"Det får du tage med dig og beholde hos dig, mens det er lille. Siden vil jeg antage det som mit eget."

"Det lovede I også min moder for mit vedkommende, men holdt det dog ikke. Denne gang vil I gøre det end mindre, efterdi I jo, når I vedkender eder barnet, anerkender mit ægteskabs lovlighed, og det er det, som hele Mikkels slægt modsætter sig."

"Det synes at være rigtigt, Karen, men dog følger ikke her det ene af det andet. Vi kunne godt tage barnet, fordi Mikkels blod flyder i dets årer, og lade dig løbe."

"Det ville være umenneskeligt!" udbrød Karen, idet hun blev dødbleg.

"Skøn da," sagde fru Johanne, "at jeg er menneskelig, eftersom jeg ikke har villet give mit minde til, at det sker. Erkend dog nu, at jeg er dig god, og vil du endelig vide årsagen, da er det den, at du havde hjerte for mig, da jeg var i nød, og ikke hindrede Erik i at hente mig hjælp, da jeg var så hårdt trængt af bønderne."

Karen havde imidlertid nu forstået meningen af det hele. Hun skulle skubbes til side, men barnet skulle tages til nåde. Det syntes selvmodsigende, men var dog sket før for at udviske den plet, som et ufrit menneskes indtrængen i en adelig slægt havde sat på den.

Blodet kogte i Karens årer. Nu først følte hun, hvad bøndernes nederlag betydede for hende. Men hun kunne dog ikke bekvemme sig til at skilles fra sit barn. Hun gav sig da og lod sig føre til Asdal for igen at tage åget på nakken.

Hun levede så i adskillige år roligt på Asdal, men hun var ikke mere den frejdige Karen, der havde spredt lys og glæde om sig, derimod stilfærdig og alvorsfuld. Flere af hendes tidligere medtjenerinder prøvede på at udfritte hende angående de eventyr, hun havde oplevet siden de så hende, men hun viste dem kort af. Hun mærkede nemlig på deres spottende bemærkninger, at ingen af dem ville tro, at hun havde været Mikkel Dues ægtehustru, om hun så havde svoret på det. Men desto større var møernes forundring over, at deres frue havde taget Karen med samt slegfredbarnet til sig og viste hende stor godhed. De kunne kun forklare sig det deraf, at fru Johanne nu

i en række af år havde været vant til at blive opvartet af Karen og nu vanskeligt kunne undvære hende.

Deri tog de da heller ikke fejl. Fru Johannes kammerjomfru og selskabskvinde – det var det, Karen nu var. Hendes ulykke formildedes meget ved den tillid og fortrolighed, som fru Johanne viste hende, og der syntes kun at være et skridt til oprejsning for Karen og forlig, men det skridt blev dog aldrig gjort.

Karen boede i et eget kammer og havde i begyndelsen barnet hos sig. Men da liden Else var blevet to år gammel, blev hun taget fra sin moder og betroet til en kvinde, som fik ophold i et kammer ved siden af fruerstuen. Nu var det kommet, som Karen hele tiden havde frygtet, hendes barn skulle fjernes fra hende og gøres fremmed for hende. Det skete vel ikke på én gang, men kom dog efterhånden, således at Else så på sin moder med fremmede øjne. Når der kom gæster i gårde, viste Karen sig ikke, ja blev end ikke nævnet.

Mest ilde til mode var hun, når der ventedes besøg af fru Anne, Peder Skrams, men dog blev det den bedste tid, når hun var på Asdal, for hun kunne ikke tåle at se Karens barn, som derfor blev anbragt hos sin moder.

Imidlertid mundhuggedes fru Johanne og Anne dygtigt om sagen.

"At du gider have denne tøjte i dit hus og holde din hånd over slegfredbarnet, det går over min forstand," udbrød Anne en dag.

"Og over din faders med," tilføjede fru Johanne, "men i den sag lader jeg mig ikke rokke. Karen er ingen tøjte og Else er

Mikkels barn. Det skal hæderligt forsørges, Karen også, men med hendes person skal I ikke blive besværet."

"Det er endda en lykke," svarede Anne spydigt, "at ikke min fader, mine søskende og alle vore frænder skal fordrives herfra for Karen Madsdatters skyld. Hun har voldt ulykke nok endda."

Ja, det havde hun, skønt uden egen skyld, for faster Mette var blevet så forbitret over, at fru Johanne havde taget Karen til sig, og at Else skulle tage arv efter sin fader, at hun aldrig mere kom til Asdal. Hun havde endogså givet sin fætter Bonde Jepsen Thotts børn skøde på sine tre store skånske herregårde, Torsø, Sørup og Gyllebo og overdraget sin lollandske hovedgård Fuglsang til Maribo kloster, kun forbeholdende sig brugen af den for sin livstid, hvilke foranstaltninger så længe førend hendes død kun kunne være gjort for at berøve Mikkel Due og hans og Karens barn al udsigt til arv.

Imidlertid gled årene roligt hen for Karen, som mest levede et drømmeliv, da hendes tanker helst syslede med fortiden. Men undertiden blev hun dog vækket til levende bevidsthed om nutiden og dens kval. Således en dag, da Else, som nu havde fyldt sit tolvte år, kom ind til hende, sad en stund og stirrede på hende og sagde derpå:

"Sig mig dog, Karen, er du min moder, eller er du det ikke?"

Dybt bevæget drog Karen hende til sig og sagde:

"Visselig er jeg din moder. Jeg har båret dig under mit hjerte og født dig med smerte. Det troede jeg, at du vidste. Har nogen sagt dig andet?"

"Ja! Nogle af tjenestefolkene sige, at du kun har været min amme, andre, at du i intet fald har været min faders ægteviede

hustru. Jeg har ofte villet spørge dig om det, men har ikke turdet det."

"Ja," svarede Karen med et sørgmodigt smil, "så kommer det jo an på, hvem du vil tro, de andre eller mig."

"O," udbrød Else med et kærligt smil, "jeg ønsker mig ingen anden moder end dig! Men hvoraf kommer det da, at du har måttet leve så stille og fortrykt, og at de andre ikke har villet vedkende sig dig?"

"Det kommer deraf, mit barn, at jeg var en bondepige, som de fri ædelige kvinder ikke ville erkende for deres lige. Og havde din farmoder ikke været så god og trofast, som hun er, da ville du være blevet forstødt tilligemed mig. Men hun ville bjærge sin søns barn, og du kan tænke dig, at det ville jeg ikke hindre. For din skyld har jeg fundet mig i min skæbne. Havde du ikke været, ville jeg aldrig være draget tilbage til Asdal, uagtet jeg, da min fader var død og min broder landflygtig, intet andet tilhold havde. Du ser på mig, som om du ikke ret forstod mig. Giv stunder, når du er blevet ældre, vil du let begribe det. Bryd derfor ikke dit hoved med det nu."

Men det varede ikke meget længe, inden spørgsmålet rykkede både Else og hendes moder nærmere på livet. Der meldte sig nemlig en bejler af god gammel æt, Anders Nielsen Munk fra Bruusgård nede ved Randers. Det var en vakker ungersvend, mild og god, og da Else havde arvet skønhed nok efter sin moder, havde de to fået tilbøjelighed for hinanden.

Da dette kom på, havde hr. Niels forladt livet og var gået til sine fædre. Fru Johanne var altså enerådende over alle sine ejendomme og kong Christoffer havde ladet hende blive siddende i sin afdøde husbonds len. Det største af dem var

Ålborghus, som han havde fået efter bondekrigens ophør, men oplevede kun herligheden i nogle få år.

Der sad da fru Johanne og var blevet en såre mægtig frue. Hun gav endogså undertiden møde i rigets råd og tog del i vigtige forhandlinger. Hun opholdt sig nu mest på Ålborghus, men hun overlod styrelsen af husholdningen på Asdal til Karen.

Derimod var Else på Ålborghus hos sin farmoder sammen med sin faster, Mikkels yngre halvsøster Ide Banner. Denne jomfru havde et bedre sind end hendes ældre søster, fru Anne. Hun havde fået Else kær, uagtet barnet ikke mindre var en vanbyrding i hendes øjne end i de andres. Til hende havde Else fortrolighed, og nu viste det sig, at Else dog havde fået forstand på sin moders stilling i det adelige samfund. Hun sagde nemlig til faster Ide:

"At Anders Nielsen har mig kær, det er åbenbart. Men hvad tror I, faster, at han vil gøre, når han erfarer, at jeg i frændernes øjne er en vanbyrding? Han ved det åbenbart ikke. Skal jeg sige ham det, eller fortie det?"

"Ærlighed er altid bedst," svarede den gode faster Ide. "Tal frit ud med ham om det. Det må jo dog desuden komme for dagen."

Og det gjorde da Else på en måde, som var Mikkel Dues datter værdig. Da han nemlig bad hende om hendes tro, svarede hun:

"Jeg har eder inderlig kær, Anders, og ønsker ingen anden husbond end eder. Men dog kan jeg kun give eder min hånd på ét vilkår, det nemlig, at I vil agte og ære min moder."

"Eders moder!" udbrød Anders Munk forundret. "Nu har jeg været her to gange og hverken set hende eller hørt noget om

hende. Jeg troede, at hun var død, og at I var et forældreløst barn."

"Min moder var en bondepige, der har I hele forklaringen," svarede Else i stor sindsbevægelse. "Derfor har hendes uvenner kaldet hende Bondebruden."

"Umuligt!" udbrød Anders Munk. "Hvor er hun:"

"På Asdal."

"Jeg må se hende, før jeg tror det," udbrød Anders Munk.

"Intet ville være mig kærere," svarede Else, "end om I kom til at stå ansigt til ansigt med hende."

"Så lad det snarest ske," sagde Anders Munk.

Else gik da til sin farmoder og fortalte hende, hvad der var foregået mellem hende og Anders. Det kom ikke fru Johanne uventet, og hun ønskede intet hellere, end at den forbindelse skulle komme i stand, men hun kunne jo ikke afgøre sagen egenmægtigt. Der kunne blive rejst indvendinger fra Anders Munks forældre, og hun anså det da for klogest at lade forholdet mellem de to unge udvikle og befæste sig uforstyrret. At hun havde handlet rigtigt deri, det viste sig nu, for Anders Munk gik til hende og sagde:

"Ædle frue, jeg ville have begæret Else af eder, men nu hører jeg, at hendes moder er i live. Det er altså først og fremmest hendes samtykke, jeg skal have. Jeg må til Asdal og få hende i tale. I ser forundret på mig? Jeg ved nu, at hun holdes for at være en ufri kvinde, men Elses moder er hun dog."

"Visselig er hun det," svarede fru Johanne, "men dog er det mig, der giver hende bort. Jeg under eder hende, så mit samtykke har I. Det kommer nu kun an på, hvad eders forældre og frænder siger dertil. Det har dog ingen hast med det, da Else

er så ung. Lad os nu først drage op til Asdal, da vil I selv kunne skønne, om I finder Karen Madsdatter agtelse og ære værd."

Det gjorde de da, og Karen blev højlig overrasket ved deres komme. Hun var trivedes godt ved sit rolige, men dog virksomme liv i en næsten uafhængig eller dog meget betroet stilling. Hun var blomstret op igen og kunne godt have gået for en ældre søster af sin datter. Da hun hørte, hvad der var i gære, blev hun stærkt bevæget, omfavnede Else og udbrød:

"Ja, om det kunne lykkes!"

"Hvorfor ikke?" udbrød Anders Munk.

"Gud signe eder," svarede Karen, "I er ung og mener det godt, men I skal snart erfare, hvad verden giver."

Hun havde så en lang samtale med ham og gjorde ham bekendt med sin fortid. Da han derefter blev alene med Else og faster Ide, udbrød han:

"Aldrig i mine dage så jeg før en slig bondepige. Hvad siger jeg, nej selv blandt ædelige kvinder skal man lede længe efter hendes lige i ynde og forstand."

"Ja," sagde faster Ide, "moder har også optugtet hende og gjort hende til det, hun er."

"Så I mener," udbrød Anders, "at noget menneske kan gøre en svane af en gæsling? Nej, Gud Herren har selv sat sit stempel på hende, og i mine øjne er hun ædel og fribåren."

"Ej," udbrød faster Ide, "der kom I højt op! Jeg havde tiltroet eder mere forstand."

Men Else lønnede sin ven med et varmt kys, og da fru Johanne fik at vide, hvad Anders Munk havde ytret om Karen, sagde hun blot:

"Således er det bedst, for jeg har besluttet, at Else skal blive godt gift, og nu vil hendes bejler af al sin evne drive på værket."

Anders rejste så hjem, men fru Johanne medgav ham en skrivelse til hans forældre, hvori hun havde skrevet, at hun gav sit samtykke til foreningen, og da hendes sønnedatter bragte en stor medgift, så håbede hun, at de ville se bort fra, at der var en mangel ved afstamningen på mødrene side.

Glad rejste Anders Munk med den skrivelse ned til Bruusgård, men han kom bedrøvet tilbage. Vel erklærede Niels Munk, at han af agtelse for fru Johanne ikke ligefrem ville modsætte sig forbindelsen, men hverken han, hans hustru eller de frænder, som han havde talt med, kunne eller ville bivåne et bryllup, hvori en ufri kvinde som Karen Madsdatter skulle sidde i højsædet som brudens moder, og de ville heller ikke se den sønnekone for deres øjne eller have nogen omgængelse med hende.

"Det kommer et afslag temmelig nær," sagde Anders Munk forsagt.

"Det gør det," sagde fru Johanne, "men måske kan jeg dog finde på en udvej."

Hun gik til Karen og fortalte hende, hvilket svar Anders havde hentet sig på Bruusgård.

"Det kommer mig ved Guds moder ikke uventet," sagde Karen. "Nå, gerne ville jeg være med til min kære datters brudefærd, men bliver jeg til anstød der, så vil jeg vige og holde mig derfra."

"Vel, Karen, men det kan ikke gøre det, indser du nok. Skal det blive godt for Else, da må vore veje nu ganske skilles."

"Hvad mener I?" udbrød Karen forskrækket.

"Jeg har overvejet sagen og er kommet til en beslutning," svarede fru Johanne. "Du må herfra, men du skal få en forsørgelse, som mangen fri ædelig jomfru ville misunde dig."

Karen fik så at vide, at fru Johanne ville skaffe hende en plads i Dueholm kloster på Mors. Det var ganske vist et kloster, men tillige en stiftelse, hvori mange kunne indgive sig uden straks at aflægge klosterløftet, "som i en alsom tryggeste havns tilflugt for alle dem, som ud af denne verdens storm- og skibbrudfulde bølge til samme trætte henfly", hedte det.

De velhavende kunne selv bygge sig boliger på klostrets grund, når de betænkte det med gaver, og få deres underhold der. En sådan plads købte fru Johanne så til Karen, der blev bygget et skønt lille hus til hende, og hun fik rigeligt underhold fra klostret i alle henseender. Ingen adelig kvinde i klostret havde det bedre.

Der drog Karen så til sin tid hen, og ved Elses brudefærd måtte man undvære, hvad der ville været dens bedste pryd. Klostret fik et par af fru Johannes gårde, og det blev gjort urykkeligt ved alle arvingernes samtykke, som dog kun opnåedes derved, at Karen fandt sig i at lade sig i overdragelsesdokumentet kalde fru Johanne Andersdatters mø, det vil sige: uadelige terne.

Men det gjorde hende ikke ringere i de andre klosterkvinders øjne. Hun vandt de flestes agtelse og nogles kærlighed ved at være dem til hjælp og trøst. Hun havde den glæde nu og da at få besøg af Anders og Else, men hvad der greb hende dybest, det var, når nogle af Mikkels og hendes gamle venner blandt thyboerne så ned til hende. Da talte de om de svundne tider og opfriskede gamle minder.

Men ved en sådan lejlighed blev der talt om, hvor fejlt Mikkel havde set på fremtiden, idet han spåede, at alt engang ville blive godt. For det blev jo længere jo ringere for bonden. Kun lidet anede de dog, hvad der skulle komme, at bonden i det næste århundrede skulle rejse sig på ny også i en fordreven fyrstes navn, at landet skulle hærges i Grevefejden, at denne vilde kamp også skulle begynde med en sejr for bønderne, men ende med et nederlag så grundigt, at alle de, som havde grebet til våben, ikke alene blev overvundet, men næsten udryddet af Johan Rantzovs hårde hånd.

Nu først kom bonden dybt ned, og hans kår var jo til visse tider ikke stort bedre end en træls, indtil halvtredje århundrede senere en menneskekærlig fyrste og hans ædle og forstandige rådgivere tog åget af hans nakke og han så i vore dage, da tidens fylde kom, har fået fuld oprejsning og er blevet stillet lige med samfundets andre medlemmer. Altså fik Mikkel Due dog ret, men hvor længe varede det ikke, inden hans spådom gik i opfyldelse!

Om "Bondebruden"

Forfatter: H. F. Ewald (1821-1908).
Org.udgave: *Bondebruden.* Historisk Roman fra det 15. Århundrede af H. F. Ewald. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag – København – Kristiania 1904. Denne udgave er baseret på førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter William Adolphe Bouguereau (1825-1905): *Deux amoureux* (1872).

ISBN 978-87-7628-205-9
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-491-7 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk